

Jednání sněmovní roku 1575. — První sněm (21. února—25. března).

10. Současné zprávy a jich historické zpracování.

Za vylíčených poměrů došlo k sněmovnímu jednání r. 1575, při němž měli spolupůsobiti různí ti právě zmínění vnitřní i zevní činitelé a vlivové. To se dobře vědělo a proto se hledělo s napětím vstříc příchodu císařovu, zahájení sněmu a zápasu o náboženskou svobodu, jenž sliboval mnohá překvapení a rozčilení.¹⁾ Všichni cítili, že jde o věc velikou, o vlastní náboženský život, o jeho svobodu a nesvobodu, o celý další náboženský vývoj v Čechách, jehož výsledek pak bude spolutrohodovati při řešení otázky náboženské i v ostatní Evropě.²⁾ A při tom konečný výsledek nebyl nijak jistý. Všechny strany připravily se sice k zápasu co nejvíce a doufaly ve své vítězství. Ale ke které skloní se vítězství naposled?

Tak se pocítovala důležitost sněmovního jednání z r. 1575 již předem, a tím více v jeho průběhu. Toho dokladem jsou i četné zprávy, jež se o jednání tom zachovaly a dovolují nám podrobně sledovati celý jeho průběh a zvláště jednání náboženské a vznik Českého vyznání.

Z novoutrakvistů byl to staříčkový již kancléř Starého města pražského, Sixt z Ottersdorfu,³⁾ který ve svém diariu⁴⁾ postupně den po dni podrobně a věrně vypravuje události sněmovní a co jej zajímá. Jest spolehlivým svědkem. Sám se zúčastnil jednání. A mimo to zřejmě užívá zápisů jiných členů sněmu, ač jich výslovně nejmenuje. Ale do-

¹⁾ Srv. list arcibiskupův rektoru Ingolštádtské university z 1. ledna 1575: „Nos hic Caes. Mtis adventum ad regni comitia circa festum Purificationis magnasque tum circa religionis negotia concertationes et tragoedias exspectamus“. *Clem. Borový*, Antonín Brus, str. 222.

²⁾ Srv. list papežův císaři z 9. dubna 1575. Viz dále v hlavě 18.

³⁾ Nar. po r. 1500. Zemřel 25. srpna 1583. *Jos. Riss* v Čas. Musea Kr. Č. 1861, 72 násl. — *J. Vlček*, Dějiny I., 394.

⁴⁾ Jeden opis je v Čes. museu, jiný v Roudnici v bibliothéce knížete z Lobkovic, jiný v zemském archivu moravském. Na základě těchto rukopisů bylo diarium vydáno v díle *Sněmy české*, IV., str. 318—392. Srv. tamže str. 318.

slovně citování jednotlivých řečí, aspoň ve výtahu, je toho dokladem. Výslovně však se zmiňuje, že Václav z Vřesovic a Michal Španovský¹⁾ poznamenávali a sepisovali slova císařova. Patrně poznamenávali i jiné řeči. A jich poznámek dle všeho použil i Sixt a tím je nám částečně uchoval; jsouť nezvěstny. Sixt referuje nestranně. Sám jest smýšlení smířlivě novoutrakvistického²⁾ a klade při tom důraz na národní české tradice.

Z kruhu Jednoty bratrské máme zprávy ještě podrobnější, ježto zprávy ty si všímají nejen veřejných událostí, ale sledují i zákulisní jednání a dávají nahlédnouti i ve smýšlení Bratří. Jsou sebrány v XIV. s v a z k u Bratrského archivu.³⁾ Vedle podrobného diaria, vlastně diarií,⁴⁾ o sněmovním jednání z r. 1575 jsou ve svazku tom obsaženy i jiné důležité dokumenty z r. 1575 a j. Na stranách jsou tu mnohé marginalie připojeny, zvláště rukou písařovou, ale také rukou redaktora tohoto dílu, seniora Jana Eneáše.⁵⁾ Několik poznámek je od seniora Kálefa a jiných. Mnoho poznámek in margine připojil asi J. A. Komenský. — Díl první z zmíněného diaria, totiž o prvním sněmu 1575, psal mladší kněz, Bratr Švarc,⁶⁾ jenž se podpisoval i Niger nebo též Melan. Díl druhý, jednající

¹⁾ *Sněmy české* IV., str. 380 a 381.

²⁾ *B. Bartol. Němčanský* v dopisu z r. 1585 (otištěn *J. Glücklichem* ve Věstníku Čes. Akad. 1905, str. 53—55) praví o něm jako o jiných třech otcích, jichž syny doprovázel na cestě studijní do Štrasburku: „orthodoxis ministris usi fuerant et confessionem Ferdinando exhibitam . . . amplexi sunt“. To by znamenalo, že i Sixt byl smýšlení bratrského. Není pochyby, že Bratřím byl příznivý. Bratrská kázání v Brandýse, kde duch. správcem byl Br. Jan Černý (*J. Jireček*, Rukověť, str. 142 a násl.), před r. 1543 (*V. Tomek*, Dějiny města Prahy XI., 248) navštívil. Jeho zetěm stal se lékař Adam Lehnar z Kouby († 1583), dle právě zmíněné zprávy Němčanského stoupenec Bratří. Možno je (dle zprávy Němčanského), že i jeho manželka byla smýšlení bratrského. Sixt sám byl novoutrakvistou, ale s důrazem na národní tradice.

³⁾ Rkp. v Čes. museu II. D. S (dřívější sign. 2. G. 10.).

⁴⁾ V rkp. fol. 1—265. Ve *Sněmích* IV., str. 392—464.

⁵⁾ Sen. Ond. Štefan byl redaktorem Bratr. archivu do 1576 (zemřel roku 1577, *Jos. Fiedler*, Todtenbuch der Geistlichkeit d. böhm. Brüder, str. 269) do fol. 237 svazku XII. Pak přejal sen. Jan Eneáš, vir doctus et exemplaris, insigne unitatis fratrum decus, († 5. února 1594 aet. 56) redakci za pomoci písaře Buriána a redigoval i XIV. svazek. Jak poznamenává v svazku XII., fol. 237, „neměl hned z počátku (když chtěl akta ta sepisovati) těch věcí pospolu, než něco v Čechách bylo a něco zde, i to nezpořádané a necelé. Mezi tím, než sem to shledati mohl, čas nemalý minul, i z paměti první naměření uteklo.“ Eneáš nar. 1537, zemřel 1594. (*J. Fiedler*, Todtenbuch, 288.)

⁶⁾ Daniel Jindřich Švarc ze Semanína, nar. 1525, zemřel r. 1611. Srv. *J. Jireček*, Rukověť II., 282. O jeho autorství dokladem je poznámka in margine rkp. fol. 49 rukou patrně starcovou: „Od pondělího po první neděli postní a tu zprávu dáti máte, co se ten čas dalo; což Vám posílám Švarcovou rukou, jakož sem mu to ten čas sepsati kázal, ačkoli on to sobě sám přepsal, ale vy toliko, co se dalo, bez jeho titulum položte; potom o druhém sjetí stavův pořádek státi se může.“ Tato slova psal dle všeho senior Kálef Štefanovi anebo Eneášovi.

o druhém sněmu, psal senior Ondřej Štefan.¹⁾ Díl třetí, o třetím sněmu, psal asi zase Svarc.²⁾ K těmto diariím připojují se dopisy³⁾ osobností, jež se jednání účastnily, a ty doplňují zprávy diarií na mnohých místech. Také je tu řada jiných dokumentů z doby té, týkajících se otázky náboženské v Čechách a na Moravě, a mezi nimi i opis České konfesse.⁴⁾ Stanovisko Bratří jest tu všude více či méně nedůvěřivé vůči novotrakvistům, — jest to stanovisko bratrských seniorů.

Diarium Sixtovo a Bratří spolu s Českou konfessí a jinými důležitými dokumenty týkajícími se sněmu z r. 1575 uveřejněny jsou v Sněmích českých, svazku IV.,⁵⁾ jenž obsahuje mimo to i důležité listiny z kruhů katolických, starotrakvistických a vládních na základě rukopisů z různých archivů. Mezi jinými jest tu důležité německé diarium „Kurzer Extrakt des Landtages, welcher . . . anno 1575 gehalten worden“⁶⁾ dle rukopisu vídeňského státního archivu, v němž sledovány jsou události sněmovní se stanoviska vládního.

Vedle těchto dokumentů ještě jiný důležitý rukopis z kruhů bratrských zasluhuje zvláštní pozornost. Jest to: Rozmlouvání jednoho mládence rytíře s starým Čechem.⁷⁾ Redakce

¹⁾ Na to poukazují slova této zprávy (Sněmy IV., 417): „Z těch příčin i my dva, Ondřej Štefan a Jan Kálef“, a dále (ibid. 420): „Bratr Kálef již na Tuchoměřice byl ujel a já v neděli v touz hodinu 8. kázání jsem měl u pana Karla z Krajku“, a dále (ibid. 424): „aby někdo z starších služebníků Jednoty mezi ně přišel, a zejména mne jmenovali. Rozmluvivše o to s Bratrem Kálefem, na tom sme zůstali, abych tam šel. . . A tam již prve byli Strejček a Izai.“

²⁾ Srv. slova v této zprávě třetí (Sněmy IV., 454): „Já jda s hora dolů zastavil jsem se u Cratona a oznámil jsem, že dobrou odpověď máme a my že na ni přestáváme,“ a (ibid. 464): „I přistoupil ke mně pan Kurepach a ptal se, jak Bratří latíně vykládají „posvátně“ a já odpověděl mu . . .“

³⁾ Listy ty jsou od Nigra (Melana), Libána (Lukáš Libán byl správcím v Lanškrouně, zemřel 1577), Jiříka Dubána (byl správcím v Nechanicích, zemřel 1577), S. Vliňského, K. z Krajku, Jana Labounského z Labouně a j. (Srv. J. Fiedler, Todtenbuch, 270.)

⁴⁾ Rkp. fol. 74 atd.

⁵⁾ Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu. Vydává král. čes. archiv zem. IV., 1574—1576. V Praze 1886. (A. Gindely.) — O sněmu 1575 jedná str. 135—502. Z Bratr. archivu sv. XIV. jsou přejaty přčetné dokumenty, ale přece ne všechny. Některé mylky ve Sněmech budou tuto na svém místě opraveny.

⁶⁾ Otištěn ve Sněmích IV., 310—317.

⁷⁾ Rkp. v univ. knih. v Praze XVII. D. 20. — Jiný rkp. je v Ochronově. J. Jungmann, Hist. čes. lit. 154. — Heř. z Tardy použil rukopisu Velímského, Lyského a Ochronovského a dle nich otiskl Rozmlouvání ve svých Hlasech ze Siona 1867. V témž roce otiskl Josef Barák ve své Svobodě II. část Rozmlouvání, předeslav obsah části první. Dle opisu superint. Josefa Krejčího uveřejnil B. Molnár část Rozmlouvání II. (o r. 1575) v J. Dobiášově Historickém časopisu 1881. — Jiný variant je v Žitav. měst. knihovně, sign. B. 197 (Jos. Volř v Č. Č. M. 1910, str. 25). — Zpráva o r. 1575 a událostech do r. 1604, která je obsažená v Rozmlouvání, je také B. Jaffelem pojata do jeho „Hlasu Strážného“, f. 174—190. — Mladý rytíř je katolík. Srv. rkp. univ. f. 342, kde starý Čech dí: „nepřátelé pravdy a strana vaše pod jednou o to se dosti hněvali“.

tohoto Rozmlouvání je z r. 1604, ale v Rozmlouvání tom obsaženy jsou dokumenty z dřívějších dob, mezi nimi obšírná zpráva o sepsání České konfesse pod titulem: „Krátká suma a poznamenání těch věcí, kteréž se na sněmě obecním léta 1575 v Praze daly“. V dokumentu tom jsou tak podrobné zprávy o vzniku jednotlivých výrazů České konfesse, že jen člen komise, která se o ní radila, mohl býti jeho spisovatelem. Stanovisko, jež se v tomto dokumentu projevuje, ukazuje na B. Jiřího Strejce,¹⁾ a vskutku z jednotlivých výrazů vysvítá, že on je spisovatelem zápisu.

Zprávy tyto ponejvíce potvrzuje a v některých věcech doplňuje ve svém spisu o sněmu z r. 1575 Křištof Manlius,²⁾ lužický historik, jenž v té době pobýval v Praze, od března 1575 jsa vychovatelem českého pána Křištofa z Fictum.³⁾ Zajímal se velice o české dějiny. Nerozuměl⁴⁾ sice české řeči cele a právě, ale stýkal se důvěrně s mistry a profesory akademie pražské, zvláště pak s členy kolleje Karlovy. Také byl v živém styku⁵⁾ s poslanci měst, kteří se zase radili o událostech současných s Pražany a s Manliem o všem hovořovali. Z pánů českých byl Manliovým důvěrným přítelem Václav Vřesovec. Manlius k němu „přicházival a s ním o to rozmlouval“, a byl od něho ve mnohých věcech „lépe spraven, nebo ten muž osvícený a s ním pan Michal Španovský všecko, což s obojí strany smlouveno bylo, pilně poznamenali.“⁶⁾ Na ta jejich poznamenání se Manlius odvolává, v naději, že oba páni to pro budoucí pamět sepíší a budoucnosti tak uchovají. Naděje ta, jak již pověděno, se nesplnila. Ale za to nám zůstal spis Manliův, sepsaný na základě nejen zmíněných pramenů, ale také i jiných,⁷⁾ zvláště bratrských zpráv.⁸⁾ Neuchoval se v latinském originálu, ale v českém překladě.⁹⁾ Jeho název jest:¹⁰⁾ „Krátké a jisté pa-

¹⁾ Fol. 335: „pan Kurepach . . . mnoho rozmlouvání o to mívaje s Bratřími, s Bratrem Pavlem, sobě od Bratří daným, i s tímto na ten čas kazatelem svým, item s B. Štěpánem, s B. Kálefem . . .“ Slova: „s tímto na ten čas kazatelem svým“ mohou se vztahovati jediné na autora té zprávy. Kazatelem tím pak byl B. Jiří Strejc.

²⁾ Narodil se 26. února 1546 ve Zhořelci. Pobýval několikrát po delší dobu v Praze. Zemřel asi 14. října 1575 v Praze. Srv. A. Truhlář v Ottově Slov. nauč. XVI., 777.

³⁾ Srv. A. Sedláček v Ott. Slov. nauč. IX., 167.

⁴⁾ Křišt. Manlius se o tom zmiňuje v předmluvě díla svého, fol. 2.

⁵⁾ Týž fol. 3.

⁶⁾ Tamže: Pilně poznamenali „z poručení J. M. C.“; má býti asi „z poručení J. M.“, totiž stavů.

⁷⁾ Sám se zmiňuje ve svém spisu, fol. 64, krátce o rak. prezidentu komory Reichardtovi Streinovi ze Schwarzenau, s nímž měl rovněž styky.

⁸⁾ Bratrské informace jsou v textu na mnohých místech zřejmé. Na mnohé události i dřívější i současné dívá se právě ve světle bratrských myšlenek.

⁹⁾ Překladačem byl asi „K. Škréta, puchhalter“ podepsaný pod titulem rukopisu českého překladu.

¹⁰⁾ O spisu tom podává zprávu Goll v Č. Č. M. 1878, str. 281. (Zpráva o českých rukopisech ve Zhořelci.) O Křištofu Manliovi a jeho spisu přednášel 2. června r. 1909 v Histor. spolku v Praze Jos. Šimák, jenž chystá spis ten k tisku. Jsem

měti některé o jednání s strany náboženství, kteréž se dalo ode všech tří stavů království Českého na sněmě v Praze léta 1575 držaném při přítomnosti pána pana Maximiliana Druhého, voleného Římského císaře, Uherského a Českého krále¹⁾ Manlius líčí jednání sněmovní z r. 1575, posuzuje je se svého stanoviska a vysvětluje je jednak historickými výklady z dřívějších českých dějin, jednak líčením současných poměrů náboženských v Čechách a vypravováním některých zajímavých podrobností. Jako cizinec nemůže sice vše správně posouditi a mnohdy je příliš závislý na jednostranných informacích, zvláště bratrských. Také nesnaží se býti nestranným posuzovatelem, ale je zřejmým stranníkem, totiž rozhodným protestantem, horlícím proti staroutrakvistům a jesuitům, při čemž — jako žák Melanchthonův — velmi přeje Bratřím. Ale přes to jest jeho dílo velmi cenným doplňkem ostatních zpráv, tím cennějším, že bylo sepsáno, jak předmluva ukazuje, již 6. října 1575.²⁾

Další důležité zprávy, zvláště dopisy, k jednání sněmovnímu a k České konfessi zaznamenány jsou vedle XIV. sv. Bratr. archivu též ve svazku XII. a XIII.³⁾ Důležité dopisy zvláště z Bratr. archivu uveřejnil A. Gindely ve svých „Quellen zur Geschichte der böhm. Brüder“.⁴⁾

Z kruhů staroutrakvistických důležité zprávy jsou uchovány v současném manuskriptu „Akta konsistoře subutraque 1572—1575“ v českém zemském archivu.⁵⁾

srděčně povděčen, že mi svého opisu zmíněného rukopisu (uloženého v knihovně Milichově ve Zhořelci), jakož i své přednášky, dovolil užiti pro tuto práci.

¹⁾ Název ten zní ještě dále: „Krátkce sebrané a hned toho času prací a pilností Kristofa Manlia Lužického Gerlice sepsané a od téhož věrným v národu českém všemněm pozůstavené k tomu, aby časem svým věci tak znamenité v známost přijíti mohly budoucím potomkům českým, léta páně 1575. K. Škréta m. p., puchhalter.“

²⁾ Na konci předmluvy, fol. 4: „Dáno v Praze 6. Octobris léta 1575“. — Při tom nutno dodati, že buď sám spisovatel anebo — zemřel-li vskutku již r. 1575 — tedy asi překladatel, který i jinak dosti volně si v překladu počíná, máje sám dobrou známost o událostech tu líčených, na konci připojuje pozdější líčení smrti a pohřbu císaře Maximiliána (fol. 89 a 90), a i mezi textem vkládá některé doplňky (viz na př. fol. 47 zprávu o přestupu Karla z Vartemberka r. 1579, fol. 73 o úmrtí nejvyš. komorníka Jana z Valdštejna, „než rok minul“ t. j. 15. června 1576 a fol. 49 zprávu o nesnáselivých kázáních jesuitů z doby pozdější).

³⁾ O Bratr. archivu *Jos. Curček*, Archiv Jednoty Bratrské v Herrnhutě, v Čas. čes. mus. 1897, str. 417—441. O svazku XIV. viz nahoře na str. 87. Ostatních 13 svazků je v Ochránově, jich opisy, až na oddíly uveřejněné Gindelym ve Fontes, jsou v Zem. archivu českém (II.—VII.) a v čes. museu (I., VIII.—XIII.). *Jan Černý* redigoval VII. a VIII. sv., *Jan Blahoslav* VIII. a IX., *Ondř. Štefan* X.—XII₁, *Jan Eneáš* XII₂—XIV.

⁴⁾ *A. Gindely*, Quellen zur Geschichte der Böhm. Brüder, vornehmlich ihren Zusammenhang mit Deutschland betreffend, 1859 (Fontes rerum austriacarum II. Diplomataria et acta XIX.).

⁵⁾ Sig.: 62 B. 2. β (dříve O. 5.).

Všechny tyto důležité zprávy doplňovány jsou stejně důležitými zprávami z kruhů katolických, jež byly rovněž při jednání zúčastněny, anebo byly aspoň bedlivými pozorovateli. V nich zřejmě se zračí nesmírný vliv papežské kurie a katolické církve vůbec při všem jednání roku 1575. Některé zajímavé dopisy z kruhů katolických jsou uloženy v korespondenci kancléře Vratislava z Pernštejna, zachované v Roudnickém archivu knížete z Lobkovic. Jsou to zvláště dopisy arcibiskupovy¹⁾ a pak i listy nejvyššího purkrabí Viléma z Rožmberka²⁾ z let 1574—1576., o něž tu jde.³⁾ Zvláštní pozornosti zasluhují dopisy papežské a zprávy zmíněného již nuncia při dvoře císařském, zasílané do Říma státnímu sekretáři Ptolemeovi Galliovi, kardinálovi z Coma. Jsou uveřejněny z největší části dle originálů Vatikánského archivu⁴⁾ v Theinerových Annales ecclesiastici. Ale podrobnějším srovnáním těchto Annalů jsem poznal, že nejsou v nich uveřejněny veškeré dopisy nunciovy, nýbrž jen výběr. Ochotou zemského archivu král. českého byly mi pak opatřeny opisy velmi důležitých dalších dopisů nunciových a staly se mi přístupnými v zemském archivu. Je doplňují jesuitské zprávy, uchované zvláště v důležitém současném rukopisu strahovském: Diarium Collegii primum⁵⁾, jakož i v různých pozdějších⁶⁾ zpracováních.⁷⁾

Také důležité jsou zprávy jednotlivých vyslanců, státníků a dvořanů, kteří v roce 1575 působili při dvoře císařském v Praze. V jich dopisech se líčí mnohdy podrobně poměry náboženské v zemi. Zprávy vyslance benátského, ač se týkají nej-

¹⁾ Rkp. D. 243.

²⁾ Rkp. B. 154.

³⁾ Jsem velmi vděčen, že svolením J. Jasnosti knížete z Lobkovic a laskavostí archiváře dra V. Chaloupeckého stala se mi tato korespondence přístupnou.

⁴⁾ *Aug. Theiner*, Annales ecclesiastici II. Romae 1856, str. 6—21, 452—463. — O nunciaturách jedná *V. J. Nováček*, Zprávy zemského archivu král. Českého, I., a ve sborníku tom zvláště: *Kam. Krofta*, České bádání v archivu Vatikánském 24 atd., *Hynek Kollmann*, O bádání českém v archivu kongregace de Propaganda fide 43 sq., a *Jan B. Novák*, O důležitosti zpráv nunciů pro „Sněmy české“ 62 sq. — Srv. též *Karl Schellhass*, Nuntiaturreichthe aus Deutschland nebst ergänzenden Aktenstücken, III. Abt. 1572—1585.

⁵⁾ Rkp. Strahovský, stará sign. M. S. T. Oo. N° 21, nová sign.: D. C. III. 20: Diarium Collegii I^m ab A° 1560 usque ad A^m 1575 (1573 incl.), ab A° 1580 usque ad A^m 1583. Jest to diarium obsahující podrobné zprávy o všech denních jednáních a událostech týkajících se jesuitského řádu.

⁶⁾ Rkp. praž. university I. A. 1.: *Historia fundationis Collegii Pragensis*, sepsaná po roce 1630 na základě starých listin a zvláště zmíněného Diaria. — *Joan. Schmidel*, Historiae societatis Jesu, provinciae Bohemiae, pars I. 1747. Pragae. — *P. Alois Kroesz*, S. J. Geschichte der böhm. Provinz der Gesellschaft Jesu I., 1556—1619, 1910.

⁷⁾ Nemohl jsem použiti Paměti dějů souvěkých, rukopisu to *Jindřicha Skribonia z Horšova*, jenž jako vysoký církevní hodnostář líčí události současné. Zemřel r. 1586. Jeho rukopis je prý v archivu kapitoly pražské. (*Ottáv Slovnik naučný* XXIII., 312.)

více věcí politických, přece referují i o nejdůležitějším náboženském jednání, totiž jak císař náboženské žádosti sněmu vyřídil.¹⁾ Velmi bedlivě líčí náboženské smýšlení císařovo i jeho rodiny španělský vyslanec ve svých zprávách zasílaných španělskému králi Filipu II. a při tom sleduje pozorně události sněmovní, zvláště pokud se jedná o náboženské otázky.²⁾

Z evangelických osobností při dvoře císařově zvláště Dr. Crato, osobní lékař císařův, a Hubertus Languetus, státník ve službách saských, bedlivě si všímali událostí a poměrů náboženských a podávali o tom svým přátelům v Německu zprávy,³⁾ jež tenkrát budily značný zájem mezi německými evangeliky,⁴⁾ sledujícími poměry v Čechách, a dosud přispívají k osvětlení tehdejších poměrů. Zvláště důležitý jsou tajné dopisy Languetovy, psané pravidelně saskému kurfiřtovi Augustovi po celý čas sněmovního jednání. Jsou otištěny v Arcana seculi decimi sexti.⁵⁾ Je to jakési další diarium o náboženském jednání z r. 1575. Dosud jich k vyličení této události užito nebylo. O témž zájmu svědčí také německý leták (psané noviny), datovaný v Praze v pondělí svato-dušní 1575 bez podpisu a adresy, jehož rovněž dosud nebylo užito.⁶⁾

Tak se všech stran vrhají tyto a jiné zprávy, jež budou na svém místě uvedeny, jasné světlo na tehdejší události, a umožňují nám sledovati je podrobně.

¹⁾ Gustav Turba, Venetianische Depeschen vom Kaiserhofe, III. sv. 1895, Vídeň.

²⁾ Listiny ty uložené v Archivo general de Simancas sebral v opisech dr. J. Borovička, a hodlá je co nejdříve vydati. Laskavě mi je zapůjčil a byl mi nápomocen, abych sledovati mohl jich obsah, při překladu ze španělštiny, začož vzdávám srdečný dík. O archivu tom srv. J. Borovička, Archiv v Simancasu, 1910. — Opisy jsou v zem. archivu král. českého.

³⁾ Dopisy Cratonovy a Languetovy jsou v hojném počtu, jak podává o tom zpráva J. G. Gillet, Crato von Crafftheim, st. VI a VII, ve sbírce rukopisů (rkp. R. I—XII) v bibliothéce Rehdigerově, jež je ve správě městské rady ve Vratislavi. Epistularum volumen V. a IX. stal se mi přístupným prostřednictvím zemského archivu král. českého. (Bibliothecae Vratislaviensium Rehdigerianae, Epist. vol. V. a IX.)

⁴⁾ O zájmu mezi evangeliky německými svědčí také dopisy Zach. Ursina Josiovi Simlerovi o jednání sněmovním 1575 „ježto koncesse udělené Bratřím českým pokládaly se v Německu za první krok k rozšíření míru Augšpurského na Kalvinisty.“ Dopisy ty jsou v Curychu v měst. bibliothéce jako „Sbírka Simlerova“ ve svazku 133. a 134. Srv. Jar. Bidlo, Zpráva o vědecké cestě po archivech a knihovnách švýcarských a něm. r. 1907 (Věstník čes. akad. cis. Fr. J. pro vědy sq. 1908, str. 51 sq.).

⁵⁾ Arcana seculi decimi sexti. Huberti Langueti legati, et consiliarii saxonici, Epistolae secretae ad principem suum Augustum, sax. ducem. Edit Jo. Petr. Ludovicus. Halae ... 1699.

⁶⁾ Jest v Berlíně v kr. pruském taj. státním archivu. Rep XI. 27. (Čechy) c. Fasc. 1. Byl jsem naň laskavě upozorněn dr. J. B. Novákem, archivářem zem. archivu král. českého, jemuž srdečně děkuji.

Je nápadno, že při tomto množství zpráv Česká konfesse, ač příležitostně v dějepisných dílech bylo o ní psáno, nedošla dosud podrobného historického zpracování. Její stoupenci se v první době spokojili různými vydáními jejího textu. Když pak nastala bouřná doba války třicetileté a protireformace, byla Česká konfesse zatlačena do pozadí a stala se předmětem nenávisti u vítězné strany.¹⁾

Teprve r. 1858 osvětlil A. Gindely ve svých dějinách Českých bratří²⁾ ostrým světlem náboženské poměry tehdejší doby i vznik a význam České konfesse, ale jeho katolické stanovisko a jeho odpor k novoutrakvistům při značné přízni k Českým Bratřím, jichž zprávy nejvíce sleduje, vystupuje nápadně z obrazu jím kresleného. Přes to je dílo jeho, zvláště přihlížíme-li k tehdejším reakčním poměrům, dílem velikým.

Cenný doplněk díla Gindelyova napsal r. 1863 Ed. Reimann³⁾ na základě Theinerových Annalů, jichž před ním nikdo si nepovšiml, ale k jeho pojednání nebylo po 40 let v dalších pracích o sněmu 1575 přihlíženo.

Zvláště na základě Gindelyho pojednal o České konfessi podrobně a s láskou Bernhard Czerwenka⁴⁾ r. 1870 ve svých Dějinách evang. církve v Čechách.

V novější době bylo o České konfessi příležitostně častěji jednáno. Tak v díle zmíněném Sněmy České⁵⁾ jakož i ve všech podrobnějších dějinách Čech z novější doby,⁶⁾ z nichž vyniká klidně objektivní dílo Tomkovo, a zvláště dílo Denisovo, přeložené a doplněné Jindř. Vančurou, líčící živě tehdejší události, ač tu stejně jako u Gindelyho novoutrakvisté staveni do stínu Bratří stojících ve světle.

Zvláštní skupinu tvoří mezi novějšími dějepisci spisovatelé výslovně katoličtí,⁷⁾ vyznačující se stanoviskem jednostranně

¹⁾ V exempláři České konfesse z r. 1609 v čes. museu (37. B. 11.) je na konci předmluvy Mich. Španovského připsaná poznámka: „Za tvů Pracij zaslužil gsij, abij tie Kat na hraniczi držiwij zpálil.“

²⁾ A. Gindely, Böhmen und Mähren im Zeitalter der Reformation. I. Geschichte der Böhm. Brüder I. B. 1857. II. B. 1858.

³⁾ Ed. Reimann, Der böhm. Landtag v. J. 1575. (Forschungen zur deutschen Geschichte, kgl. bayer. Akademie d. Wissenschaften, Göttingen 1863. sv. III. seš. I. str. 256—280.) — B. Molnár píše v Čas. histor. Jos. Dobiáše 1881, str. 261, že Gindely 1868 v Aktech cis. akademie věd ve Vídni pojednal o sněmu 1575. V publikacích akademie pojednání to není. Byla to asi přednáška nevydaná tiskem.

⁴⁾ Bernh. Czerwenka, Geschichte d. ev. Kirche in Böhmen. I. a II. 1869 a 1870.

⁵⁾ Sněmy české IV., str. 132—146. — Srv. J. M., Die böhm. Konfession v. J. 1575 v Politik 1886. č. 210.

⁶⁾ E. Charvériat, Les affaires religieuses en Bohême au seizième siècle. Paris 1886. Kap. 5.: La confession Bohême (1575). — W. W. Tomek, Dějepis města Prahy, XII. sv. 1901. — A. Denis, Konec samostatnosti české. Přeložil Jindřich Vančura. I. vyd. 1904 a 1905. II. 1909. — Václ. Novotný, Církevní a náboženský vývoj (Česká Politika, I. 1906).

⁷⁾ K. Borový, Dějiny diecése pražské 1874. — A. Frind, die Kirchengeschichte Böhmens, 4. sv. 1878. — Jos. Svoboda, Der Prager Landtag v. J. 1575 (Zeitschrift für kath. Theologie 1893). — Jos. Vávra, Pěče papežské stolice o církve v Čechách

konfessijním. Rokem 1575 zaměstnávají se poměrně velmi četně, hlavně na základě Gindelyho a Theinera.¹⁾

Ale všemi těmito pracemi nebyly přece rozřešeny otázky po původu a podstatě České konfesse. J. a r. B i d l o poznamenává ještě r. 1908,²⁾ že poměr Bratří a Luteránů v Čechách bude moci teprve pak býti náležitě osvětlen, až dogmatický význam České konfesse z r. 1575 a poměr obou stran k ní bude ujasněn. A o to se právě pokouší tato práce.

11. Zahájení sněmu a předběžná vyjednávání (19. února—6. března).

Místo ke dni sv. Martina 1574 byl sněm po několikerém odkladu — pro neodkladné jednání s Turky o prodloužení příměří, jakož i pro finanční nesnáze a nemoc císařovu³⁾ — položen ke dni 21. února, na pondělí po Invocavit. Již dva dny před tím v sobotu⁴⁾ 19. února přišel n u n c i u s G i o v. D e l p h i n o, biskup torcellský, do Prahy. Ubytoval se nejprve u arcibiskupa, potom v bytě dosti nízkém a nepohodlném v blízkosti jezuitského kollegia, jen aby mohl co nejčastěji s jesuity se stýkati, a byl vždy podrobně informován o poměrech náboženských v zemi. C í s a ř⁵⁾ přijel do Prahy v neděli 20. února s chotí i syny Rudolfem, Arnoštem, Matyášem a Maximiliánem prostě, bez slavností, ač si jich lid velice přál. O tři hodiny později přijel nejvyšší purkrabí pan Vilém z Rožmberka s velmi skvělou družinou.⁶⁾

V pondělí po Invocavit, dne 21. února,⁸⁾ shromáždili se s t a v o v é v soudné světnici, ale poněvadž do té doby sešel se jich počet skrovný,⁹⁾

(Sborník hist. kroužku Vlast, III. 1894). — Jiří Sahula, Z husitství do protestantismu 1903. — Jiří Sahula, Česká konfesse (Časové úvahy 1904). — Frant. X. Kryštůfek, Protestantství v Čechách až do bitvy bělohorské 1573—1620. 1906.

¹⁾ Literaturu o České konfessi a o roce 1575 sleduje zvláště J. Jungmann v Historii literatury české a Č. Zbrt v Bibliografii české historie díl III., sv. 2., J. Jireček, Rukověť k dějinám literatury české do konce XVIII. věku, sv. 1. a 2.

²⁾ Čes. čas. hist., 1908, roč. XIV., str. 237.

³⁾ O tom má podrobné zprávy Hub. Languetus, Epistolae secretae, str. 61 z 21. prosince 1574, str. 63 z 1. ledna 1575, str. 65 z 11. ledna, str. 68 ze 24. ledna, str. 69 z 3. února 1575. Císař trpěl po léta mnohými chorobami, pakostnicí, srdeční vadou, kamínky a j. Často dostavovaly se těžké záchvaty.

⁴⁾ List nunciův ze dne 25. února 1575, Theiner, Annales, II., 452 a 453.

⁵⁾ Rkp. Strahovský, Diarium Collegii I^m, fol. 136: „Nuncius est vir simplex, rectus et mirae humilitatis, qui hospitium sibi elegit contiguum collegio, humilium quidem ac incommodius, quam suam deceret personam, tamen, ut frequentius nobiscum conversaretur, ita placuit.“

⁶⁾ Příchod císařův oslavil latinskou básní Tomáš Mitis. Otištěna je v pojednání: Thomae Mitis von Limusa Leben und Schriften (Faustin Prochaska, Miscellaneen 1784, str. 368 násl.), str. 408. Ale i celá řada jiných básníků českých císaře tenkrát vítala svými latinskými básněmi. Viz tamže str. 420.

⁷⁾ List nunciův z 25. února 1575.

⁸⁾ Sixtovo Diarium, Sněmy IV., 318.

⁹⁾ Mnozí poslanci, zvolení krajskými sjezdy k sněmu svatomartinskému, se ne-

žádali, aby předložení sněmovní se p o o d l o ž i l o, až by se jich více sjelo. Císař k tomu svolil.

Zatím administrátor¹⁾ v týž den měl poradu s konsistoriány. Usnesli se císaře i císařovnu a arciknížata přivítati, ale napřed se poraditi s arcibiskupem a nejvyšším kancléřem jak o uvítání tak strany těch kněží, kteří nestojí v poslušnosti konsistoře. K napomenutí administrátorovu slíbili zachovati tajnost rady i společnou lásku, poněvadž konsistoř mnoho má nepřátel a odporníkův, kteří o to usilují, aby ji zkazili.

Teprve ve středu 23. února po mši zpívané arcibiskupem císař, provázen stavy, přišel z komnat královských do sněmu, a když omluvil odložení sněmu do té doby, předloženi byli artikulové královští k jednání.²⁾ Stavové přední pozornost věnovali požadavku o h r o m n ý c h d a n í.³⁾ Císař žádal, aby stavové na osazení hranic dali do pěti let pořad zběhlých každý rok 200.000 kop míšenských; na stavbu pevností v Uhřích po pět let každý rok 50.000 kop míš. Mimo to žádal, aby vybírání posudného nahrazeno bylo určitým celkovým obnosem císaři i císařovně, také aby na vychování dvoru krále českého byly poskytnuty zvýšené prostředky, a aby na splacení dluhů císaři na 10 let povolili každoročně 250.000 kop míšenských. Na konec pak dalších artikulů podotknuto, že císař,⁴⁾ připomínaje si, jak stavové nejednou při něm hledali, aby zase učení pražské vyzdviženo býti mohlo, nakloněn k tomu býti ráčí a žádné pochybnosti nenese, že stavové tuto věc se vši bedlivou pilností poručenu míti budou, že „J. M. C. od osoby své při tom při všem, což J. M. možné učiniti, k tomu milostivě a otcovsky nakloněn býti ráčí“. O n á b o ž e n s t v í, ač mnozí čekali co bude řečeno, „ani slovíčkem není učiněno známky“, — „ale jim to vše zničelo“.⁵⁾

P a p e ž s k ý n u n c i u s⁶⁾ vyjednával zatím již velmi horlivě. Zvěděl od pána z Rožmberka, že vyřízení předloh císařových se zpozdí o nějaký týden, ježto někteří stavové chtějí žádati o svobodu pro Augsburské vyznání, „pod kterým však všechny ostatní v tomto království trvajících sekty se rozumějí“.⁷⁾ Aby tomu předešel, odebral se k císaři,

dostavili, majíce za to, že k sněmu tomuto z r. 1575 nejsou zříceni; také sbírky na jich vydržování se nekonaly. K žádosti stavů císař nařídil nové sjezdy krajské, aby volby vykonaly po velikonocích ve středu 6. dubna. Sněmy IV., 319 atd.

¹⁾ Rkp. Akta konsistoře sub utr. 1572—5, f. 222.

²⁾ Jich otisk viz Sněmy Čes. IV., 158. — Hub. Languetus, Epistolae secr., str. 73 a 74. — List nunciův z 25. února.

³⁾ Sněmy IV., 318. Sixtovo diar.

⁴⁾ Tento článek o vyzdvižení university viz Sněmy Čes. IV., 175, též v rkp. archivu univ. v Praze „Akta in academia Pragensi . . . M. Marci Moravi Bydžovini ab A. 1567 ad An. 1584“, fol. 134.

⁵⁾ Dopis od „W.“ psaný patrně senioru Kálefovi. Diar. Br. Sněmy IV., 433.

⁶⁾ List nunciův 25. února 1575. Theiner, Annales II. 452, 453.

⁷⁾ „sotto la quale coperta comprendono poi l'altre sette, che tutte si ritrovano in questo Regno.“ Tamže.

odevzdal mu papežské breve, a napomínal jej živě, aby nedopouštěl žádných novot ke škodě církve katolické, poukazuje na jeho korunovační přísahu, jež připouští v království tomto mimo pravé náboženství toliko vyznání husitské,¹⁾ aby tedy nerušil přísahy a zákonů země. Císař odpověděl, že prý jindy, sotva přišel, bývalo těmito lidmi naň útočeno s největší zuřivostí o konfessi Augsburskou. Ale tentokráte neřekli mu dosud ani slova; má za to, že nebude o ni žádáno; stane-li se tak přece, nebude se mu nedostávatí prostředků, aby věc protáhl prázdnými odklady do té míry, aby na konec přece jim nic nepovolil, jako se stalo též při dřívějších sněmech.²⁾ Při tom císař snažil se získati nuncia pro svěcení kněží pod obojí. Upozornil nuncia na potíže, které vznikají, když arcibiskup nesvětí utrakvistům kněží: staroutrakvističtí kněží vymírají, a což nejhorší, jich nástupci se stávají Luteráni a Calvinisté. Nunciu na to odpověděl, že ani arcibiskup ani který jiný katolický prelát nemůže kněží utrakvistické světit, pokud se tito skutečně a upřímně nevrátí k matce, římské církvi, sice by jinak byli posílení ve své haeresi. „Nemůžeme tak činiti,“ pravil, „abychom tu sektu udržovali. Nechtějí-li míti luterských kněží, ať se s námi spojí a některé naše kněží přijmou a jedno stádece tvoří; pak dostalo by se jim svěcení jako našim. Mají-li však za to, že jsme na scestí, neměli by nás o to žádati; činí-li tak, dokazují tím svou nevědomost.“ Císař byl prý tím ve mi uspokojen. Nunciu pak zavedl rozmluvu na 7. článek královských předloh, týkající se vyzdvižení pražské university, „která jest nyní odkázána na několik málo nevzdělaných a kacířských doktorů“, a tázal se císaře, jak mívá tuto záležitost vyřídit. Neboť mínil-li by prý císař dosaditi katolické doktory, nikdy by se tito s ostatními nesrovnali; chtěl-li by dosaditi kacířské, byla by to záhuba katolíků tohoto království.³⁾ Bylo by líp, aby vše zůstalo při starém. Císař odpověděl, že ho stavové o to žádali, a tak pojal článek ten do předloh, aby jim přece něco učinil k vůli. Ale narazí ta věc na tolik překážek, že se nebojí špatných následků.⁴⁾ Nunciu odešel

¹⁾ Ibidem: „vivamento lo essortava a non voler permettere novità alcuna in pregiudicio della Religione Catholica, monstrandole, che le sarà molto facile il farlo. havendo nella sua coronazione giurato di non dovere ammettere in questo Regno oltre la vera religione altra che quella degli Hussiti et però non deve essere astretta a rompere il giuramento et la costituzioni del Regno.“

²⁾ Ibidem: „La quale mi rispose, che le altre volte a pena giunta era stata assalita da queste genti con grandissima furia circa questa confessione Augustana, ma che hora non glien' è fin qui stata mossa parola; et se non tiene per fermo, che sarà dimandata, purchè non le mancherà modo di tirare la cosa con vane dilationi tanto in lungo, che finalmente non concederà loro cosa alcuna come s'è fatto anco nell' altre Diete passate.“

³⁾ Srv. slova nunciova v dopise ze dne 29. března 1575 (*Theiner*, *Annales* II., 457, 458): „Mně se od počátku nelíbilo, že J. V. se dotklo otázky universitní; neboť předvídám škody, jaké nám to do království přinese, ježto nám jen kacířské doktory přivede.“

⁴⁾ S tím srovněj znění proposice o tomto bodu na str. 95. Jak zcela jinak mluví o téže věci císař k stavům a k nunciu, veřejně a soukromě!

uspokojen, ale rozhodnut opatrně býti na stráži a bdíti. Poděkoval císaři, povzbuzuje jej k boji se stavy.

Nunciu samozřejmě neopominul jednati i s předními katolickými pány, zvláště s nejvyš. purkrabím Vilémem z Rožmberka a nejvyšším kancléřem Vratislavem z Pernštejna, nejvyšším hofmistrem císařovým Pav. Sixt. Trautsonem a panem Berkou z Dubé, aby je získal pro své plány. Doručil¹⁾ každému z nich papežské breve proň určené a snažil se je získati a povzbuditi, aby se ujali rozhodně věci katolické. Pánové, tím vším jistě velmi se cítíce poctěni, slíbili, že veškerý svůj vliv věnují věci katolické a děkovali uctivě za čest prokázanou jim papežským brevem. Tím, že nunciu získal pro rozhodný odpor proti novoutrakvistům zvláště nejvyššího purkrabí, který se před tím nedávno²⁾ jevil tak spravedlivým u věci té — nunciu chválí jej jako velmi katolického pána, který má v tomto království největší vážnost — změnil poměry vážně v neprospěch novoutrakvistů, aniž tito co tušili. Rožmberk podal při té příležitosti nunciu zprávy o náboženských poměrech v zemi. Nunciu pojednal o věci té samozřejmě zvláště s arcibiskupem a odevzdal mu papežské breve. Arcibiskup prohlásil, že jest hotov i bez toho dle své povinnosti se vynasnažiti a i života se odvážiti pro čest boží a svatou víru. Nunciu jej chválí, že jest velice oddán katolickému náboženství i papeži, že by nebylo možno ani líp si to přát.

Také nástupce trůnu Rudolfa a prince Arnošta navštívil nunciu, žádaje jich o podporu věci katolické, a nabyl přesvědčení, že ničeho neopominou.

Ze všeho toho čerpal nunciu radostnou naději, i kdyby nastaly překážky, že přece vše na konec bude míti šťastný průběh. Při tom neodává se jistotě v nečinnosti. Píše do Říma: „Musíme býti na stráži a bdíti. A podle toho jak se budou pohybovati, budeme proti nim zřizovati své podkopy.“³⁾

Paralelně s nunciem⁴⁾ postupoval vyslanec španělský. Jako nunciu i tento vyslanec mluvil s císařem, který „odpověděl nám,

¹⁾ *Zpráva nunciova* 25. ún. 1575: „Frattanto ho presentato i Brevi alli Signori di Rosemberg, Prenestano, Traussin et Bebbor, havendo con loro el massime col Signori di Rosemberg efficacemente fatto ogni ufficio per riscaldarli a proteggere la religione Catholica; i quali tutti ne hanno prontamente promesso ogni favor loro et humilmente ringraziano Sua Beatudine della memoria, che tiene di loro, havendoli honorati con suoi Brevi et particolarmente Rosemberg che veramente è molto catholico et poi di gran lunga di maggiore autorità d'ogni altro in questo Regno.“

²⁾ Srv. nahoře str. 46.

³⁾ Ibidem: „Hora la Dieta appena é principiata, ci bisogna stare avvertiti et vigilantí a quello che s'anderá trattando in questi conventi di stati, et come essi si movono, così noi andiamo facendo le nostre contramine.“

⁴⁾ *Dopis vyslanec španělského* ze dne 18. března 1575, opis v zem. archivu v Praze dle orig. v gen. arch. de Simancas.

co jsme „si přáli“. Těž jednal s katolickými pány, snaže se je přiměti, aby byli sjednoceni, pevní a jednomyslní proti haeretikům. Jednal konečně i s králem Rudolfem a s princem Arnoštem a potom s členy císařské rady, kteří by mohli prospěti. A všechno to zakročování dalo se za tím účelem, aby věci náboženské v této zemi, nedají-li se zlepšiti, aspoň se nezhoršily, a aby nebylo vydáno přímo opačné nařízení ve prospěch kacířů. Všichni, s nimiž vyslanec jednal, odpověděli mu „velmi dobře“.¹⁾

To nám dává nahlédnouti hluboko do poměrů a zvláště do smýšlení císařova. Stanovisko nunciovo a vyslancovo je jasné: Jim jde nade vše o to, aby katolické náboženství nabylo v zemi samovlády. Svoboda náboženství a svědomí jest jim něco „bídného“.²⁾ Proto jsou hotovi postaviti se na odpor všemu, co by mohlo vésti k náboženské svobodě. Katoličtí páni, přízní papežskou a pozorností nunciovou získaní, jsou hotovi užiti spolu s arcibiskupem, jehož vedení v náboženských věcech úplně se podřizují, všeho svého vlivu ve prospěch katolické věci a tudíž proti snahám o svobodu svědomí. Výborným prostředkem ve prospěch věci katolické a k zeslabení odpůrců jest jim, mohou-li rozněčovati spory mezi odpůrci, jak to dobře již v ten čas poznal Languetus.³⁾ Vědíť, že evangeličtí stavové zeslabeni by nejspíše mohli býti zdoláni. A v tom smyslu potajmo působí zvláště mezi staroutrakvisty, kteří jsou jim rádi po vůli. Císař pak dbá patrně o to, aby v zájmu své rodiny a svých rodinných a politických plánů neučinil nic proti přání papežovu. Na hlasech stavů mu ovšem též záleží. Proto jsou jeho slova k nim tak plna dobroty. Nechce jich v náboženství potlačovati, násilí ve věcech víry jest mu proti mysli,⁴⁾ ale nehodlá nic pro ně veřejně učiniti, co by mohlo u papeže vzbuditi nelibost. Přeje si, aby vše mělo klidný průběh. Poskytuje stavům možnost, aby se o svých přáních mohli poraditi, ale nijak se nechce v jednání jejich vkládati,⁵⁾ ani je podporovati, by k cíli dospěli, naopak doufá, že při tom narazí na potíže, totiž na vzájemné spory zvláště mezi staro- a novoutrakvisty — a sám je hotov jim takové překážky, ovšem nepozorovaně, v cestu klásti —, aby i tentokráte musili upustiti od svých přání a spokojiti se pouhou nadějí, že jim v budoucnosti budou splněna, až císaři bude snad spíše možno jim vyjítí vstříc.

Evangeličtí stavové první dva týdny o otázce náboženské veřejně nejednali, leda snad soukromě v užších kruzích, při čemž

¹⁾ „Todos me han respondido muy bien“. Ibid.

²⁾ Viz nahoře list vyslance španělského z 9. února 1575: „la libertad miserable de la religion y consciencias“.

³⁾ Dopis Languetův z 1. března 1575, zasláný kurfiřtovi saskému. Languet píše: „Spory mezi nimi samými jsou papežským velmi příjemny, kteří je, pokud jen mohou, živí, věduce, že rozdělení a nejednotní méně zmohou, než kdyby za jedno byli.“ Epistolae secr. str. 74. Viz dále str. 99, 3.

⁴⁾ Srv. jeho dopis z r. 1574 (A. Denis, Konec sam. čes., 1909, str. 235).

⁵⁾ Srovnej zprávu Languetovu z 13. března. Viz dále str. 110, 4.

bylo zřejmo, že někteří, a zvláště pan nejvyšší sudí¹⁾ si přejí, aby sněmovní jednání začalo náboženstvím, ale mnozí, jistě v první řadě katoličtí stavové, tomu odporovali. Než otázka ta v prvních dvou týdnech nebyla náležavá, ježto na sněmu vůbec nemohlo býti mnoho projednáváno. Bylof dosud účastenství zástupců krajských skrovné. Také měli stavové s císařem co jednati stran odložení sněmu ustanoveného k sv. Martinu a stran proposit císařských, aby to nebylo proti svobodám zemským a proti císařovu svolení z minulého sněmu, že na nejbližší příštím sněmu jednáno má býti o stížnostech zemských minule neprojednaných a k tomuto sněmu odložených. Císař v sobotu 26. února²⁾ dal jim k jich stížnosti v tom směru zcela uspokojující prohlášení, že chce splniti, co slíbil, spolu svoluje, aby péči měli o povolání dosud nepřítomných zástupců z krajů. Když pak s t a v o v é dne 28. února³⁾ počali se ve schůzích raditi o svých požadavcích a zemských stížnostech k císaři, počala se již zřejměji vynořovati otázka náboženská, a spolu i rozpor mezi Bratřimi a novoutrakvisty, stranou katolickou velice vítaný a všemožně živený. Dle svého usnesení z pondělí a úterý po Reminiscere — 28. února a 1. března⁴⁾ — žádali císaře, by se mohli v pondělí po smrtelné neděli domů rozjeti, a k dokonání sněmovnímu tři neděle po velikonoci aby se sjeli zase na hrad Pražský. Císař ve středu po Reminiscere, 2. března,⁵⁾ žádal však, aby setrvali na sněmu do čtvrtku po smrtelné neděli, a do té doby jednali o artikulech, na nichž mu velice záleží, totiž strany daní na osazení hranic a posudného, a aby ne třetí, ale druhé neděle po velikonoci k sněmu se sjeli.⁶⁾ Tak je žádal, dokládaje, že nemíní tím činiti stavům překážku, jakoby nemělo — jak na sněmu r. 1574. bylo ujednáno — nejprve o obecní artikule jednáno

¹⁾ XIV. sv. bratr. arch. f. 37. Dopis P. J. B. asi z 4. či 5. března 1575.

²⁾ Sixtovo diarium, Sněmy IV., 319. Hub. Languetus, Epistolae secretae, str. 74, zmiňuje se v dopise z 1. března obšírně o jednání stavů s císařem v těch dnech.

³⁾ Hub. Languetus píše o tom ve zmíněném dopise: „Agitabitur inter reliqua causa religionis, in qua re sperarent fore parum difficultatis, si inter se essent concordés omnes ii, qui a pontificia religione defecerunt. Sunt autem divisi in duas praecipuas confactiones: hoc est, in eos, qui confessionem Augustanam expetunt, et fratres Valdenses seu Picardos, ut quidam eos nominant: nam eos, quos nominant Calixtinos, sive sub utraque specie, ego habeo pro veris Pontificiis. Haec dissidia inter ipsos sunt valde grata Pontificiis, qui ea, quantum in se est, fovent, quoniam vident, eos sciunctos et dissentientes minus adversus se posse, quam si essent coniuncti.“ Languetus tu velice trefně rozpoznává situaci.

⁴⁾ P. J. B. píše tamže: „V pondělí a úterý jednáno o to bylo, má-li přece sněm držán býti, čili se má odložiti do některého času po Veliké noci. Čehož když nemálo bylo ohledováno, na tom se snesli všichni tři stavové, aby přece byl držán až do neděle smrtné . . . Dvě neděle před a dvě po velikonoci aby byly k službě Boha, náboženství a rozličným hospodářským potřebám oddány . . . aby se k třetí neděli po veliké noci zase do Prahy sjeli a tu ostatek dosněmovali.“

⁵⁾ Ibidem: „mnoho et patheticce mluvil, jak ráčí a chce milostivým jejich i království českého pánem býti, tak že to vskutku shledati mají“.

⁶⁾ Tamže.

býti, než že žádá, aby pro velikost potřeby o ty dva artikule podle obecních artikulův také jednáno bylo.

Tímto požadavkem císařovým pojednou vzbuzen čilejší život v jednaní sněmovním.

Stav panský, v němž katoličtí páni byli tím více zastoupeni, čím četněji byli zaměstnáni v úřadech zemských, a čím méně ostatní páni dosud byli na sněmu přítomni, byl ochoten císaři do jisté míry vyjítí vstříc. Usnesl se v ten den, aby na všechny strany vyhověl: Poněvadž sněm dle dosavadního ujednání má zahájití své jednání obecními artikuli a o ty přede všemi jinými věcmi má býti jednáno i na místě postaveno, protože z toho aby nebylo vykračováno, nýbrž aby ti obecní artikulové byli předsevzati, sepsáni, sneseni a J. M. C. podáni. Ale, mezitím co je císař uvažovati bude a prve nežli stavům odpověď na ně dá, že by mohlo o ty dva artikule císařem podané býti jednáno a rozmlučeno, aby se nezhálelo.

Než páni z rytířstva¹⁾ hned den na to, ve čtvrtek po Reminiscere, dne 3. března snesli se na tom, že k tomu nepřistupují, aby prve, nežli budou míti odpověď na obecní artikule, co jiného mělo býti jednáno, nebo že by to bylo zřetelně proti předešlého sněmu snešení. Žádali, aby stavové napřed se snesli o artikule obecní, jací by býti měli, a potom je J. M. C. podali po dvou nebo po třech, a dokud by na ně císařem nebyla odpověď konečná dána, aby v soudné světnici nastoupili na jiné artikule obecní a tak jedny po druhých císaři podali. Tak že se zaháletí nebude. Po vyřízení všech obecních artikulův že od toho nejsou, aby nemělo se o ty dva artikule J. M. C. mluvití a jednati.

Stav městský dal odpověď „zatmělou“, jakoby se snášel se stavem panským. Páni pak odložili konečnou odpověď na zítřek. Zatím zvoleno 6 osob, by sepsaly prohlášení, kterým by císař stavům dskami skrze relátory dal ujištění, že odložené rozepsání sněmovní mimo předešlé snešení sněmovní učiněno není a býti nemá k ujmě jich svobodám a privilejiím, a spolu zvolena 15 členná komise, 8 pánů a 7 rytířů, by shledala a poznamenala artikule obecní.

Druhého dne v pátek 4. března páni²⁾ v stavu panském rozmlouvali o snesení stavu rytířského a dali v odpověď, že prý se stavové daleko od sebe nedělí, neb že to také páni uznávají za dobré, aby z předešlého snešení nebylo vykračováno. Usneseno oznámiti císaři, že nejprve musí býti nastoupeno na obecní artikule; když pak budou předloženy císaři, pokud čas stačí, tehdy že bude nastoupeno i na ty dva artikule od J. M. C. podané. Také přistoupili stavové na přání císařovo, by sněm zasedal do čtvrtka po smrtelné neděli, kdy se stavové rozjedou, aby dvě neděle po veliké noci zase se mohli sjeti. Schváleno také znění navrženého cí-

¹⁾ Sixt. diar. *Sněmy* IV., 321.

²⁾ Sixtovo diar. *Sněmy* IV., 322.

sařského opatření stavům stran zpozděného rozepsání sněmu, jakož i artikule o obeslání zástupců z krajů, sbírce krajské na vydržování těchto zástupců a stran sjezdů krajských k volbě zástupců, a na konec zvoleno po 8 osobách z každého stavu, celkem 24 osoby, by to oznámily císaři.

Zatím komise 15 členná v pátek a den na to v sobotu 5. března pokračovala v sepisování obecních artikulův. Tu již dána příležitost evangelickým stranám, aby svá náboženská desideria uvedli k veřejnému jednání. A tenkrát to asi bylo, že někteří a zvláště nejvyšší pan sudí o to pečovali, aby článek náboženský mezi artikuli obecními nalezl místo.

Z jednání toho je patrné, v jak různém poměru k císaři stáli všichni tři stavové. Stav panský, v němž zemští soudcové a jiní dvorští hodnostáři nejvíce byli zastoupeni, mezi nimi poměrně nejvíce katolických pánů, byl právě proto nejspíše nakloněn císaři vyhověti. Za to stav rytířský počíná si nejdůsledněji a požadavky zemské a obecní hájí nejbdeleji. Města počínají si poměrně bojácně. Souvisí to s jich podřízeností pod moc královskou, jež ovšem bdí, aby v čelo správy městské postaveni byli co možná lidé konservativnější.

V těchto dvou týdnech otázka náboženská zůstala tedy v ústraní. Mezi Luterskými a Bratřími v ten čas vzbudil jakousi pozornost Cyriacus Spangenberg,¹⁾ který z Mansfeldu vypuzen, zdržoval se v Praze a tu tajně kázal. V Praze nebyla osobnost jeho neznáma. Již postilla jeho otce Jana Spangenberga byla do češtiny několikrát přeložena a ráda čtena.²⁾ On sám již r. 1565 projevil živý zájem o pražské evangelíky, napsav tenkrát několik potěšujících dopisů v Praze uvězněnému evangelickému kazateli. Tyto Epistolae aliquot consolatoriae věnoval tehdy císaři Maximiliánovi II.³⁾ Nyní pobývá v Praze všiml si i Bratrské konfessi a velice ji chválil, což Bratří rádi, ale s nedůvěrou, slyšeli.

Nemilé⁴⁾ bylo jim, že někteří z jich odpůrců Bratřím častěji v ty týkaly, že prý rovně takového smyslu jsou jako Kalvín, a že

¹⁾ *Sněmy* IV., 415. V diariu bratr. P. J. B. píše 4. či 5. března 1575 (datum to je zřejmě z poznámky o jednání ze dne 28. února a 1. března a o jednání komise zvolené k sepsání artikulův obecních: „Dnes tedy již mají artikule sepsati...“ a z poznámky „Haec est summa totius jednání toho téhodne konaného...“): „Spangenberg, motovidlo Mansfeldské, jest zde a podtaji břichatým Luteránům káže. O naší konfessi slyším, že slavně mluví, ji až do nebe chválí, sed vulpecula est, in gratiam loquitur, quidquid loquitur.“ — G. Kawerau (Hauck Realencyk., XVIII., 567—572) nazývá Cyr. Sp. „einen der charaktervollsten Männer der zweiten Generation der Reformationszeit“. Narodil se r. 1528 a zemřel 1604, žák Luterův a Melanchthonův, obhájce čistého luterství a protivník školy Melanchthonovy, stoupenec Flaciův. O novém roce 1575 z Mansfeldu vypuzen, stěžl utekl se do Sangerhausen, kde pobyl do 1577. Tenkrát přišel i do Prahy.

²⁾ Srv. nahoře str. 31, 4.

³⁾ Hauck, Realenc., XVIII., 571.

⁴⁾ Dopis P. J. B. z 4. či 5. března.

ke jménu Ježíš netoliko se neklaní ale i zapovídají se klaněti. Někteří docela pravili, obnovujíce starou pomluvu, že Bratří sic dobře učí, že však jináče jsou živi.¹⁾ Naproti tomu rádi Bratří viděli, že někteří i v sněmě pěkně se jich zastávají, jako „onehda pan Jiří z Valdštejna, když Kapoun jakýsi²⁾ nemálo lecčehos žval na potupu Bratřím, výborně dal Bohu a pravdě jeho svědectví.“

O staroutrakvistech v té době nemnoho slyšeti. Bratří píší:³⁾ „České aneb kališnické strany colluvies⁴⁾ na císaře nabíhaly, až vždy naposledy toho, aby je vyslyšeti ráčil, dosáhly; vpuštění předeň jsouce, žádali J. M. za to, aby jich neráčil opouštěti, že se s jesuity o všecko rádi chtějí srovnati, načež jim poně tuto odpověď dáti ráčil, že jsou aniž chutně studení ani horcí. A tak pozahanbeni jsouce, odešli.“ Je možno, že staroutrakvistická konsistoř pro svou bezradnost a osamocenost na císaře nečinila valného dojmu, ale je naprosto vyloučeno, že by císař prvý pozdrav a uvítání se strany konsistoře — o to se asi jednalo — zodpověděl tak příkrými slovy, zvláště když církevní stanovisko konsistoře a hlavně i její ochota vejíti v unii s církví katolickou nebyla císaři nijak proti mysli, nýbrž jen vítána.⁵⁾

12. Programové řeči novoutrakvistů a staroutrakvistů. (7. března.)

Otázka náboženská na sněmě v celé své síle vystoupila v popředí počátkem třetího týdnu, v pondělí po Oculi, 7. března. Nejvyšší sudí pan Bohuslav Felix Hasištejnský z Lobkovic svolal totiž na ten den,⁶⁾ prve nežli se nastoupilo na které jiné obecní artikule k jednání, všechny utrakvistické stavy do zelené světnice, aby je patrně získal k společnému postupu za dosažením svobodného provozování Augsburského vyznání. Ve shromáždění tom⁷⁾ pan sudí ke všechněm tak promluvil: „Poněvadž sněm o obecní dobré začíti se má, prve než se k tomu přistoupí, vidělo se za dobré, aby začat byl od těch věcí, které se duše naší dotýkají a k spasení jednoho každého přináležejí.“ I dovedil, „že toho jest

¹⁾ Ibidem: „Hae sunt praecipuae calumniae, quibus nos adversarii nostri nunc insectantur.“

²⁾ Albrecht Kapoun z Svojkova a na Hlušicích, purkrabí kraje hradeckého, anebo Jan Kapoun z Svojkova a na Bartošově.

³⁾ P. J. B. z 4. či 5. března.

⁴⁾ Colluvies asi tolik, co jinde „sběr“, vlastně „splšky“.

⁵⁾ V rozmluvě s nunciem dne 12. března císař zmiňuje se o tom, že konsistoř chtěla po 7. březnu protestovati proti snahám novoutrakvistů, což svědčí přece jen o jich důvěře v císaře a dobré shodě s ním. Viz dále v hlavě 13. a 14.

⁶⁾ Svolání byli dne 4. března vlastně již na sobotu 5. března, ale pro nedorozumění aneb nedoslechnutí toho poručení přišli jen někteří, a tak to odloženo do pondělka k hodině 8 na půl orloji. Bratr. diar. Sněmy IV., 392.

⁷⁾ Sixt, Sněmy IV., 322. — Br. diar. Sněmy IV., 302, 303.

potřebí, abychom se my, strana pod obojí, v svém religionu obnovili a potom jednomyslně JMC. přede všemi věcmi žádali, aby nás zachovati ráčil při tom náboženství pravém a starém, kteréž pán Kristus vydati ráčil a apoštolé jemu vyučovali jsou, otcové svatí posloupně od mnoha set let až do M. Jana Husi zachovávali, a my až dosavad v něm stojíme a se ostříháme, kteréž také i do okolních krajin a zvláště německých od nás Čechů se pak dostalo a tak rozmohlo, že ze všech stavův císaři Karlovi V. v Augšpurce konfessi aneb suma toho učení a náboženství podána jest.“ I učinil návrh: „Jest potřebí, abychom nejprv v takovém pravém a křesťanském náboženství k sobě se ohlásili a sjednotili, a potom se ozvali i straně pod jednou, že ve všeliké lásce a dobrém přátelství, jako kdy prve sme byli, podle starých smluv a zápisův chceme zůstávati, a za to je žádali, aby toto naše sjetí nevykládali na zlou stranu, — a potom abychom tak sjednocení jednomyslně císaře za to žádali.“

Byl to důležitý krok, který učinil nejvyšší sudí jako vůdce novoutrakvistů, když tak otázku náboženskou pojednou předložil k jednání a když při tom neobsazování konsistoře, ale svobodu náboženskou postavil do popředí.¹⁾ Ve významné jeho řeči jest obsažen jasný program pro celou akci v otázce té. Cílem je: svoboda náboženská pro evangelíky v Čechách a to na základě vyznání Augsburského. Cesta k tomu cíli je: 1.) Trvati na tom, že Augustana není v Čechách nic nového, nýbrž jest výrazem starého utrakvistického v Čechách domácího učení. 2.) Jednotný postup všech českých utrakvistů. 3.) Přátelský poměr katolíků k novoutrakvistům.

Stav panský i rytířský projeví s tím vším plný souhlas. Pražané a poslové z měst pak odpověděli skrze pana Sixta z Ottersdorfu, kancléře Staroměstského, „že také od toho nejsou, aby se se stavy neměli srovnati, zvláště když ve věcech podstatných při náboženství jsou jedno, při jiných pak věcech, jsou-li jací rozdílové, vidí se jim, že to vše láska spokojiti může.“ Tak se města, třeba poněkud nerozhodně, přece připojila k akci ostatních dvou stavů. A to ovšem bylo nemalého významu.

I šli všichni do soudnice, kdež strana pod jednou již byla. Za nimi přišel i pan komorník, Jan z Valdštejna, vůdce staroutrakvistů, kterýž v zeleném pokoji s jinými nebyl. Když se usadili, nejvyšší pan sudí promluvil jménem strany pod obojí k straně pod jednou dle ujednání, poukazuje na to, že stavové pod obojí se při svém náboženství sjednotili, aby od císaře žádali, „by je zachoval při jich starém náboženství, od M. Jana Husi obnoveném a v Augšpurce léta třicátého

¹⁾ *Křištof Manlius* píše o tom na fol. 8: „Soudivše pak stavové, že ty zlé... velmi škodné věci z nespořádané konsistoře jako z nějaké nečisté studnice plynou, za dobré se jim vidělo, aby práci tu obnovení konsistoře začali... Ale však prve, než-li to naměření své před císaře přednesli, ... zdálo se některým za lepší věc, aby náboženství svého a vyznání víry jistou formuli sepsali, podle níž by se církevní kázeň příslušně vésti mohla“.

vyznalém“. I žádal,¹⁾ aby páni pod jednou přijali to na vědomí jako jejich milí přátelé. A jestliže by někteří ze strany pod obojí skrze nesrovnání aneb jinak nastupovali na jiné cesty, že i v tom budou přátelsky s nimi spokojeni.

Na to ujal se slova pan komorník.²⁾ Novoutrakvistickým stavům bylo dobře známo, že chce jejich snahy potírat, a proto nepozvali jej do své porady v zeleném pokoji. Nepřekvapilo je tedy, když nyní prohlásil, že se mu sice líbí, co tu promluveno bylo o náboženství, jakž od starodávna bývalo, a v jakém dobrém řádu se ty věci řídily, když konsistoř pořádně byla řízena a spravována, což pán Bůh dáti rač, aby k změně nepřišlo. Naproti tomu však podotkl, že jest potřebí na to mysliti, aby se strana pod obojí bez jiných stavů nedávala v něco v této zemi neobyčejného. Neboť prý mnoho set tisíc lidu, dobrých a starých křesťanů, k tomu nesvolí, abychom měli nějakého nového a německého náboženství hledati. Proto vybízí stavy pod obojí, aby raději zůstali při starobyklých pořádcích, pečující, aby konsistoř byla obnovena a aby přidání jí byli defensorové. „Nic nám není do německého náboženství ani do toho, co jak v Augšpurce vydáno. Máme dosti na starobyklých zústáních a sněmích v tomto království Českém stalých, což vše v spis tento uvedeno jest.“

S těmi slovy předložil spis,³⁾ aby byl čten. I byl čten. Byla to žádost k císaři o svolení stavům, aby směli především podle starobylého způsobu konsistoř znova osaditi. I líčí se tu, jak druhdy stavové pod obojí, duchovenstvo a universitní profesori volivali administrátora a 11 assessorů a dávali králi jich seznam ku potvrzení. Jím pak přidání byli defensoři, „kteří by nad tím, což administrátor s radou usoudili, ruku drželi a k exekuci přivodili“. I vyslovena žádost, by při starobylém způsobu a dobrém řádu byli zústaveni, a dále, aby kněží byli řádně svěceni, nebo pro nedostatek kněží vzniklo mnoho sekt. Při tom poznamenal nejvyšší komorník, že strana pod jednou se stranou pod obojí (to jest se staroutrakvisty) se vždy dobře snášela, žádaje pány pod jednou, aby tyto staroutrakvisty uznali za pravé pod obojí, a tudíž aby je ze sebe nevyklučovali, aby se však nevměšovali do vnitřních záležitostí strany

¹⁾ Nuncius 11. března 1575, *Theiner* II., 453—456. — Br. diar., *Sněmy* IV., 392.

²⁾ *Sixt*, *Sněmy* 322. — Bratr. diar., *Sněmy* 393, 394. — *Nuncius* 11. března 1575.

³⁾ Kurzer Extrakt, *Sněmy* IV., 310, dí: „Etlche alte Schriften und Documente, was für eine Ordnung in dem Consistorio gehalten werden.“ Jiní však, jako *Sixt*, *Bratr. diarium* a *nuncius* mluví o spisu jediném. Spis ten v *Sněmích* IV. není, ani není odjinud doslovně znám. Ale jeho obsah je naznačen v Br. diar. (*Sněmy* IV., 392), jakož i v *listu nunciové* z 11. března, který obsah jeho uvádí v 8 člancích, ale dle všeho vkládá i obsah řeči pána z Valdštejna do tohoto spisu. Obsah uvedený Bratr. diariem úplně se kryje se spisem pána z Valdštejna, o němž je řeč dále, že jej pan z Valdštejna 4. června přiložil svému dobrozdání o České konfessi, a jenž je otištěn ve *Sněmích* IV., 344, 345. Srv. dále hlavu 27.

pod obojí, jak dosud se dalo, a na konec, aby nepřijímali mezi sebe těch, kteří se dotud hlásili k straně pod obojí.

Když spis dočten, radila se strana pod jednou v zeleném pokoji za vedení nejvyššího purkrabí, co by měli odpověděti.⁴⁾ Pozorovali, že jest to chvíle velmi vážná. Ale slova a spis nejvyš. pana komorníka dala jim vítanou příležitost, aby obezřetně na ně navázali.

I vrátili se mezi ostatní stavy do soudnice a pan Vilém z Rožmberka⁵⁾ tázal se jménem katolických stavů pana sudího: Předně, ode všech-li, kteříž jsou pod obojí, tuto řeč jest učinil? A druhé: ten přečtený spis všichni-li podávají a přiznávají-li se k němu, nebo v něm⁶⁾ strana pod jednou velice i na poctivosti jsou dotknuti.⁴⁾ Při tom podotkl, že by se byl nenadál, že v den, kdy se mělo jednati o důležitých věcech k blahu země, bude se musiti zaměstnávatí otázkou náboženskou.

Strana pod obojí — opět bez nejvyššího pana komorníka — po úradě v zelené světnici,⁵⁾ zjistivši, že nikdo s panem komorníkem společně nejde, oznámila skrze pana nejvyššího sudího, že všichni tři stavové pod obojí přiznávají se k tomu, co prve panem sudím bylo promluveno; než co se spisu páně komorníkova týče, o tom že žádné vědomosti neměli, až byl čten, protož že také nejsou povinni za něj odpovídati. Tu pan komorník hned se ozval: „Co pak tomu říkají páni Pražané?“ Patrně tu doufal naléztí oporu. Než oni sestoupivše se a poradivše, dali odpověď jako dříve v zelené světnici ostatním stavům pod obojí, že tolikéž se s pány a rytířstvem srovnávají, avšak co se spisu dotýče, při tom že pana komorníka mají omluvena; bezpochyby prý to dobrým úmyslem dal napsati. Pan komorník byl tím velice pohněván, a odpověděl s hněvem, až se trásl: „Není potřeba mne omlouvat; já vím, co jsem mluvil.“

Nejvyšší purkrabí⁶⁾ skončil jednání prohlášením: Poněvadž se jednání znamenitě dotklo pánů pod jednou a dotýče se veliké věci, a tyto

⁴⁾ Zatím (Bratr. diar., *Sněmy* IV., 393, 394) měl pan nejv. komorník spor s panem Kurcpachem o Bratřích, o jejich poměru k Augustaně, totiž, že se oni k Augsb. konfessi přiznávají, avšak s nimi se nesrovnávají, naposlady i to ztěžoval, že nectí Pána Ježíše, když ve jménu jeho se neklanějí, ano hned na kázání jej ctíti zapovídají. Pan Karel Krajíř zjevně odepřel, že to není pravda. Pan Václav Vřesovec, chtěje pomoci panu komorníkovi, tvrdil, že má spis, v němž Bratři píší, že nemají se pánu Kristu klaněti. Ale tvrzení to brzy potom zmírnil.

⁵⁾ Bratr. diar., *Sněmy* IV., 394.

⁶⁾ *Bratr. diar.* výslovně dí: „neb v něm velice i na poctivosti jsou dotknuti“. Patrně zmínkou o jejich vměšování se do záležitostí strany pod obojí a o přijímání konvertitů husitských do církve katolické.

⁴⁾ Srv. list nunciův z 11. března u *Theinera*.

⁵⁾ Pan Karel z Krajků šel, když tam šli přes palác, s panem Václavem Vřesovcem (Bratr. diar., *Sněmy* IV., 394). Patrně tedy bratrští stavové přidrželi se v jednání tom strany pod obojí, počítajíc se mezi pod obojí jako i v r. 1571.

⁶⁾ List nunciův z 11. března 1575. — Srv. Kurzer Extract, *Sněmy* 310, 311.

náboženské věci od laiků nemohou býti projednány, chtějí se páni katolíci o otázce té poraditi. Slíbil dáti ve středu odpověď. Šlo mu o poradu s arcibiskupem, jako „hlavou od Boha jim danou a od církve apoštolské potvrzenou“.

Situace se zřejmě vyjasňovala. Novoutrakvističtí stavové chtějí žádati v první řadě, aby zůstaveni byli „při starém náboženství od M. Jana Husi obnoveném a v Augšpurce léta třicátého vyznalém“, tedy o to, aby uznáni byli za pravé pod obojí, a aby jim byla ponechána volnost řídit se dle vyznání Augsburského. Pan Jan z Valdštejna však chce žádati, aby byli zachováni „při starobylém způsobu a dobrém řádu“, tedy aby konsistoř byla osazována stavy, a povolena byla volba defensorů a svěcení kněží arcibiskupem. Města a Pražané připojili se k straně novoutrakvistické. Naproti nim stála strana pod jednou, zdánlivě přívětivá, se slovy zdvořilými, ale vnitř zásadně smýšlení příkře nepřátelského. Mezi těmito oběma stranami stanul Jan z Valdštejna, cítící se s novoutrakvisty sice spřátelen v úsilí po obnově konsistoře a úpravě církevních poměrů v české církvi, ale v otázce konfessionální jich rozhodný odpůrce, a tudíž blízký straně pod jednou.

13. Zdržlivé jednání katolíků a Bratří. Novoutrakvisté chtějí císaře prositi o reformaci (8.—12. března).

Strana pod jednou uvažovala celé úterý dne 8. března v domě arcibiskupově,¹⁾ který ji k sobě svolal. Přišla celá kapitula od sv. Víta, 3 opati, 2 jesuité, Šturm a Hostounský,²⁾ oba vzdělání v Římě v kolleji jesuitské, pak katolíci páni a rytířstvo, pokud na sněmu přítomno bylo, jistě v plném počtu,³⁾ totiž 13 pánů a poměrný počet rytířů, appellační radové, jakož i zástupci Plzně, jediní to katolíci zástupci městští, v celku přes 50 osob. I radili se od 7 hodin ráno do 2 hodin od-

¹⁾ Kurzer Extrakt, *Sněmy* IV., 311. — List nunciův ze dne 11. března 1575 u *Theinera*, Ann. II., 453. — List *španěl. vyslanec* z 18. března 1575.

²⁾ Václ. Šturm, nar. 1533 v Horš. Týně, Baltasar Hostounský nar. tamže 1534. Oba r. 1555 posláni do Říma, vstoupili do kolleje jesuitské.

³⁾ *Nunciatus* 11. břez. dí, že arcibiskup svolal „il Capitolo della sua Chiesa, tre Abbati Catholici, che sono qui, et due Padri giesuiti, dove venne il Sig. di Rosemberg con tutti gl'altri Baroni et Nobili, che sono in questa Città, che furono più di 50, insieme con gl'Ambasciatori Pilsenensi, che soli delle Città Catholiche sono comparsi a questi comitii“. — *Vyslanec španělský* však mluví o schůzi více než 40 lidí, o nichž tu dí, že to byli všichni katolíci, z největší části páni a ostatní znamenití šlechtici, kteří se sešli u pánů Rožmberka a Pernštejna a pak šli o 7. hod. ráno do domu arcibiskupova: „Al fin el siguiente que se contaron VIII° del mismo se les havian juntado á Rosemberg y á Pernestan mas de quarenta hombres principales, la mayor parte dellos Barones y los otros Cavalleros de qualidad, todos católicos, y vinieron a casa del Arçobispo...“ Lze z toho souditi, že bylo-li dosaženo počtu 50, pak v to byli počítáni asi i všichni kněží, totiž 2 jesuité, 3 opati, asi 6 kanovníků kapitulních a arcibiskup.

poledne. Již z toho dlouhého jednání a velikého počtu přítomných je zjevno, jakou váhu přikládali této otázce.

Nejprve pán z Rožmberka ujal se slova, podáváje zprávu o tom, co se v sněmu stalo, a prosil arcibiskupa i ostatní, by vše uvážili a dali radu, co činiti, slibuje církvi věrné své služby. Arcibiskup i ostatní kněžstvo odpověděli na to obšírně, prosíce pány, by vši mocí církev bránili, varující před lhostejností, v níž jest veliké nebezpečí. Zrazovali od všelikých sporů s kacíři, ježto by to nevedlo k cíli. Radili však poukazovati haeretikům na dřívější usnesení sněmovní a privileje králi potvrzené — a bude dobře je shledati a prohlédnouti —, dle nichž jen katolíci a staroutrakvisté jsou v zemi oprávněni, nová náboženství však jsou zapovězena. Poněvadž pak žádost stavů pod obojí je v rozporu s prohlášením staroutrakvistů, a staroutrakvisté se jí jistě budou vzpírat, bude nutno jednati s konsistoří staroutrakvistickou.

Na to promluvil opět pán z Rožmberka, a projeviv souhlas se slovy arcibiskupovými, radil: Ježto císař je hlavou katolíků a také jde o jeho zájem, nelze katolickým stavům dáti žádanou odpověď, dokud neuvědomí o všem i císaře. Při tom bude nutno prositi císaře, aby edikty královské proti sektám přísně byly dodržovány, ježto právě vlašností v jich vykonávání je zaviněna celá tato tragoedie. Také jest nutno jej upozorniti, chce-li míti mír v zemi, že nesmí připustiti novoty náboženské, ježto může viděti, že r. 1547 haeretikové vladaře svého zradili, a jen katolíci zemi tuto mu udrželi. Radil prositi císaře, ježto katolíci nic se neusnášejí, pokud neznají vůli a radu císařovu, aby také on nic neráčil odpůrcům ke škodě katolíků povolovati, dokud by se s nimi neporadil. Také radil, ježto žádost konfessionistů je proti Husitům a ti to by se mohli cítiti uraženi, kdyby bez jich vědomí co se rozhodlo, aby i Husité předem byli dotázáni. Musí také prý napřed býti dokázáno, kdo z nich jsou praví staří pod obojí.

Nejvyšší kancléř pán z Pernštejna, navázav na slova arcibiskupova a páně z Rožmberka, upozorňoval, jestliže se kacíři vzpírají starým smlouvám, poněvadž slovo „kompaktata“ bylo ze zemských privilegií vypuštěno, — že přece nic jim to neprospěje, poněvadž jest tam za to vložena velmi důležitá klausule, jež prý zní: „Religio¹⁾ eius modi, qualis antiquitus fuit sub utraque in nullo ab ecclesia romana seu parte sub una discrepans praeter quam in usu calicis.“²⁾ Pak poukazoval na to, že haeretikové poukazují na souvislost svého náboženství s nábožen-

¹⁾ Tím se narází patrně na odstavec, kterým roku 1567 zmínka o kompaktátech nabržena byla. Srv. výše str. 21. Ale slova tato v odstavci tom nejsou.

²⁾ Dopis *nunciův* z 11. března: „disse, che se gl'heretici non vogliono essere astretti alla concordia vecchia per esser stata levata dal privilegio quella parola compactata, ciò non giovava lor niente, essendo stata posta in luogo suo una clausula di maggior importanza, ciò è: Religio...“

stvím v Německu a dovozoval: buď mají oni staré náboženství sub utraque anebo nemají. Mají-li, není potřebí nových smluv mezi nimi a námi, ježto staré smlouvy dosud platí; nemají-li však staré náboženství sub utraque, žádajíce nové z Německa rozdílné od toho, na jehož základě jsme smlouvy s nimi ujednali, nepotřebujeme s nimi nových smluv uzavíratí, a stačí nám přidržeti se starých.

Také ostatní páni, zvláště nejvyšší sudí dvorský Adam ze Švamberka, Jan Bořita z Martinic, purkrabí karlštejnský, Zbyněk Berka z Dubé, nejvyšší kamrmejster, Jan z Lobkovic, president nad appellacemi, jakož i sedm dalších pánů, kteří neměli veřejných úradů, a dále i appellační radové, (zároveň císařští radové) mluvili v témž smyslu, jako předcházející řečníci. Jmenem pak přítomných rytířů promluvil Mikuláš Miřkovský, hejtman hradu pražského, projevuje souhlas s dosavadními vývody a dokládá, že je nutno všechno vynaložiti, jen aby žádné nové náboženství v zemi se nezahnízdlilo. Také plzeňští poslové s tím souhlasili.

Usneseno bylo — dle návrhu Rožmberkova — vše oznámiti císaři. Jeden z pánů odebral se k císaři, aby prosil o audienci a se vyptal, zda císař přijme jen deputaci či je všechny. Ježto arcibiskupský palác není daleko ode dvora, vrátil se onen pán brzy, vyřizuje, že císař jest ochoten je přijmouti, buď v plném počtu buď v menším, jak sami chtějí. Usneseno jíti v plném počtu.

I šli všichni k císaři do hradu. Nejvyšší purkrabí oslovil císaře řečí, v níž čtyřikrát připomenul mu korunovační přísahu, že nepřipustí nových náboženství v zemi. Císař odpověděl, že je mu líto, že jeho poddaní nejsou jednomyslní. Bohužel není to možno, ač by to bylo velmi důležitě. Aby však z této nesvornosti nevznikla pohroma, chce napřed o věci přemýšletí a pak jim dáti odpověď.

Císaři patrně nebylo milé, že rozpor mezi katolíky a novoutrakvisty propukl tak zjevně. Doufal asi, že přese všechn vnitřní rozpor těchto dvou stran přece jen vše se udrží v míru a pokoji, a že mu tak bude umožněno, aniž by přání novoutrakvistů snad veřejným uznáním Augustany či jak jinak splnil, uspokojiti je blahovolnými slovy takovým způsobem, aby u papeže nijak nenarazil. Nerad vidí, že tento předpoklad již se skutečností se neshoduje, a obává se bojů mezi nepřátelskými stranami, čímž by splnění jeho přání stran daní a korunovace syna Rudolfa mohlo býti ohroženo. Rád by, aby vše se vyřídilo v pokoji. Proto je odpověď jeho katolíkům tak zdržlivá a touží po jednomyslnosti. Ale odpověď taková ovšem nemohla uspokojiti katolíky a zvláště nunciá. Projevovali mínění, že již od let se ví, že k této otázce dojde: má prý tedy císař míti odpověď připravenou a má katolickým stavům dle své povinnosti přízeň svou dokázati.

Následujícího dne, ve středu po Oculi, 9. března,¹⁾ žádal nejvyšší purkrabí ve sněmu stavy pod obojí o lhůtu jednoho či dvou dní k odpovědi. Zatím prý mohou projednávatí další artikule obecní. V tom byl odvolán k císaři. Pan Jan z Valdštejna, nejvyšší komorník, který po jeho odchodu ujal se předsednictví, promluvil, že by dobré bylo, aby nejprve se jednalo o ten artikul strany náboženství. S tím souhlasil i pan sudí nejvyšší a navrhol vyčkati odpověď strany katolické. Rytířstvo pak se usneslo zcela rozhodně, že nemá na nic jiného nastupováno býti ani jednáno, až ten artikul nejprve na místě postaven bude, odůvodňujíc to tím, že již po řadu let ten artikul sice byl předsevzat, ale vždy za rozličnými příčinami zůstal nevyřízený. Proto se rozhodli, aby přec o něj se jednalo, i kdyby strana pod jednou odpovědí nedali, poněvadž prý té odpovědi k jednání potřebné býti neuznávají.

Také páni projeví s tím souhlas a rovněž i města. A to snesení oznámeno jest jménem všech tří stavů skrze nejvyššího pana komorníka straně sub una, — že totiž „je jisté snešení všech tří stavův pod obojí v žádné jiné jednání se nedávati ani k kterému jinému artikuli přikračovati k jednání, dokudž o ten artikul strany náboženství pod obojí způsobou a naší staré víry a dobrých starobyklých pořádkův podle slova božího²⁾ na místě postaveno nebude.“ Strana pod jednou s tím projevila též konečně souhlas,³⁾ ač nerada.

Toho dne⁴⁾ císař trpěl veliké bolesti v ledvinách a v noci mu odešel velký kamínek, tak že ještě následujícího dne 10. března musil zůstatí ležet. Přece však toho dne, ve čtvrtek, byli katoličtí páni u císaře. Také nuncius byl by rád s císařem mluvil, ale pro nemoc císařovu nemohl žádati o audienci. I pečoval o to, aby španělský vyslanec, který pro blízké příbuzenství obou dvorů měl k císaři snadný přístup, odebral se k císaři a získal jej pro stranu katolickou.

V týž čtvrtek, 10. března,⁵⁾ dal pán z Rožmberka jménem strany pod jednou straně pod obojí odpověď jimi vyžádanou a to⁶⁾ slovy velmi hladkými, tak že nebylo všem jasno, kterak se to míní: Páni pod jednou o straně pod obojí smýšlejí také tak, jak tato sama o sobě označuje (patrně, že jsou pravými starými utrakvisty), a také se chovali a cho-

¹⁾ List *nunciův* ze dne 11. března 1575. — *Sixt. Sněmy* IV., 324.

²⁾ Pan Španovský panu komorníkovi důvěrně oznámil, že se někteří na tom urážejí, když pán o starobyklých pořádkách zmínku činiti ráčí, že nevědí, jaké pořádky pán míní, a protož že žádá, aby pán ráčil dokládati toho „podle slova božího“. *Sixt. Sněmy* IV., 324.

³⁾ Tak Kurzer Extract, *Sněmy* IV., 211: „Dazu auch die sub una gewilliget und das acceptirt.“ Ale nuncius 11. března píše, ač prý sem a tam o tom jednáno, že rozešli se bez konečného usnesení.

⁴⁾ List *nunciův* 11. března 1575.

⁵⁾ Bratr. diar., *Sněmy* 394—395. — *Sixt. Sněmy* 325. — *Nunciův* list 11. března.

⁶⁾ *Nuncius* dí, že odpověď ta dána „di consiglio di S. M.“

vati chtějí k straně pod obojí nejinak než podle starých smluv a snešení. I jsou té naděje, že strana pod obojí se k nim nejinak také chovati bude a se neměnit. Však že očekávají, že na ty cesty strana pod obojí pomyslí, aby nic takového jako jiné odporné sekty, kteréž za stranou pod obojí se chtějí skrýti, v této zemi nebývalo pro zachování dobrého řádu.¹⁾

Když páni pod jednou z sněmu vyvstali, chválili někteří pod obojí odpověď tu, zvláště pan komorník, jenž navrhoval, aby pánům pod jednou vděčnost v odpovědi projevena byla, a aby nyní strana pod obojí žádala od císaře, by konsistoř a defensori podle starobylého řádu podle slova božího od stavů byla zřízena. Ale nejvyšší pan sudí pozastavoval se nad zmínkou strany pod jednou o starobylých smlouvách a navrhoval, nežli by se žádalo od císaře dosazení konsistoře, aby se nejprve o nějaký řád v kněžstvu rozmlouvalo a na místě postavilo, a když se to vykoná, aby druhá strana byla požádána, aby se podle strany pod obojí k císaři přimluvila, aby strana pod obojí mohla své věci v náboženství podle dobrého a pořádného snesení svého i řídit. Při tom jmenoval sekty, kterých se zastávají nemíní, „jako jsou Cvinglianové, Kalvinistové, Novokřtenci, Antitrinitáři, Ariánové a j.“

Návrh pana sudího přijat, čímž nastoupila strana pod obojí jinou cestu, než jakou jíti chtěl nejvyšší pan komorník. Jemu šlo jen o obnovení „starobylých řádů“ i v učení a při bohoslužbě, i při obsazování konsistoře a ve volbě defensorů. Novoutrakvistům šlo sice také o konsistoř a defensory, ale naprosto ne o návrat k staroutrakvismu, splývajícímu již s katolicismem, nýbrž o veřejné uznání pokrokového novoutrakvismu postupujícího v duchu Husově dle „slova božího“ důsledně dále. A tomu měla sloužiti i konsistoř. Tak se cesty pana Jana z Valdštejna a ostatních utrakvistů rozešly a pan komorník stěžoval si, že ho z sebe vyvrhli.²⁾

Tu mnoho³⁾ v ten den o tom bylo mluveno, jak a za č by měli císaře žádati: někteří, aby jim Augsburská konfesse dopuštěna byla, jiní nechtěli, aby jmenována byla Augsburská;⁴⁾ patrně tedy chtěli kon-

¹⁾ Kurzer Extract, Sněmy IV., 311. — Srv. list nunciův z 11. března.

²⁾ Pán z Bibrštejna na to odpověděl: „Proto sme V. M. nepovolali, že ste ráčili vždycky proti nám býti a v radách s stranou pod jednou proti nám bývati i raditi. A také ráčíte býti dobrým křesťanem toliko tehdy, když kněz na kazatedlnici, a jakž s katedy sejde, tedy všecko modlářství a papežské bludy držíte a přijímáte i konáte“. Br. diar., Sněmy IV., 395.

³⁾ Bratrská zpráva. Sněmy IV., 395.

⁴⁾ Velmi zajímavá jest zpráva o tomto jednání v listu *Hub. Langueta* z 13. března r. 1575 (Epist. secr. str. 76-7): „Iam coeptum est disputari in conventu ordinum Bohemicorum de religione: sed quis sit futurus eius rei exitus, adhuc ignoratur... Nostri non sunt concordēs, nam quidam volunt exhibere Imperatori confessionem Augustanam, alii confessionem Fratrum Valdensium. Est & alia factio, quae putat ratiū esse, ut nova confessio scribatur. Dicunt Imperatorem nolle se huic rei admiscere, sed eam totam voluntati et arbitrio ordinum permisisse.“ Tedy již tenkrát vynořila se myšlenka, by sepsána byla nová konfesse.

fessi novou, jiní, že mají svou,¹⁾ kteráž starší jest než Augsburská.²⁾ Od městského stavu mnoho mluvil k té věci kancléř staroměstský Sixt, ve smyslu, jak se zdálo, spisu páně komorníkova, aby náboženství zůstávalo podle starobylých snešení v tomto království.³⁾ Pan komorník snažil se to využiti, aby strany rozdvojil. Ale stav panský a rytířský, nedbajíce na stav městský, usnesli se žádati sami bez nich císaře o reformaci a za dovolení k tomu, aby mezi sebou nějaký řád při náboženství naříditi mohli. Na Sixta velice dotírali, tak že se skrývati musil pro křik, že se města oddělila. Poněvadž se odtrhli od stavů, že jim přijde na to, co se v Rakousích přihodilo, že města nemají svobody jako páni a rytířstvo v náboženství.⁴⁾ Sixt omlouval se, že jemu neporozuměli, že on tak nemínil, jak jeho vykládají.⁵⁾

Katolická strana radila se v těchto dnech častěji s arcibiskupem, a ten zase s nunciem, kterýž den co den se stýkal s arcibiskupem, a také s pány z Rožmberka a z Pernštejna a španělským vyslancem a jinými katolíky a zvláště jesuity se radil, co by bylo činiti. Nuncius shledal jednání arcibiskupovo tak dobrým, že prosil kardinála státního sekretáře, by jej v dopisu pro nuncia určeném pochválil.⁶⁾

Ještě 10. března odpoledne⁷⁾ přišel senior Jan Kálef s panem Adamem Krajířem z Ml. Boleslavě do Prahy, byv Bratřími z Prahy písemně k tomu častěji vyzván. Byloť Bratřím naprosto nejasno, co v těchto poměrech činiti. I sešli se v pátek 11. března ráno s jinými Bratřími u pana Karla Krajíře a radili se o hrozcím, jak se jim zdálo, nebezpečí pro Jednotu. Na konec se usnesli, poněvadž i ozvati se i mlčeti jest nebezpečno, a nelze než jedno učiniti, tedy aby se k ozvání

¹⁾ Tak patrně bratrští páni.

²⁾ *J. A. Komenský* píše o tom ve svém Ohlášení (*Müller* str. 122, 123): „Bylo voláno: Co nám do německé víry? Máme svou starší! Z Čech se náboženství pod obojí do Němec dostalo, proč nemáme svého starožiténého hájiti? Byl zajisté veliký díl tu Husitů ještě (zvláště města), avšak obnovy a nápravy žádostivých, druhý díl byl z Jednoty Bratrské, až i nemálo těch, kteříž smyslu církvi Falckých při večeri Páně následovali, díl také k Augšpurské konfessi se hlásajících.“ Komenský míní patrně jednání z 10. března, ale datuje je nesprávně. Stopy smyslu Falckých církvi rovněž nelze mezi novoutrakvisty v roce 1575 nijak zjistiti na sněmu.

³⁾ Sixt sám o tom referuje jen zcela stručně, řka, „že něco na odpočích bylo, aby ne z konfessi Augšpurské nežli z našich starých pamětí a sněmův týž řád církevní se vybíral a spisoval.“ (*Sixt*, *Sněmy* IV., 325.)

⁴⁾ Kurzer Extract, *Sněmy* 311, dí o usnesení toho dne: „Also haben die sub utraque beschlossen, dasz nit aus der augsburgischen Confession, sondern aus alten Schriften und Landtagen die kirchische Ordnung ausgezogen und beschrieben werden sollte.“

⁵⁾ Sixt patrně jednal, vázán jsa usnesením Pražských měst ze dne 10. března. Srv. dále v hlavě 15. o jednání měst.

⁶⁾ *Nunciův* list 11. března.

⁷⁾ Br. diar., *Sněmy* IV., 395.

počkalo lepších příčin a aby se hledělo času, a přece aby ozvání aspoň pro osvědčení pravdy bylo. Na konec skončeno modlitbou.

Pozoruhodno jest, co jim tenkrát senior Kálef radil:¹⁾ I. Budou-li v roztržce státi Luteriáni s konsistoriány a se vaditi, aby Bratří v tišině zůstávali. V roztržce jich prý nejspíš na to přijde, že císař rozkáže mocí všechněm pokoj míti při náboženství jako prve, a tak prý i Bratřím volněji bude moci býti než prve. Pakli se však snesou všichni (což se stalo, že se města zase ku pánům navrátila), tedy aby bratrští páni „zjevně se s opatrností k Luteriánům ozvali, prve než by s Římány k císaři šli, že za to žádají Jich Mtí, poněvadž oni lépe než Luteriáni v jednotě, v řádu, v kázni stojí, aby jich v tom dobrém pořádku zanechali u pokoji a potom ne-utiskali, kdyžby z lepšího regimentu k horšímu nestáli, ale aby tak dobře jako i jiní oni sloužiti mohli a svobodu měli všudy, a též lid aby měl volnost a svobodu jíti, přistupovati k nám jako i k nim, k komu by kteří chtěli; jinak, že by raději se od nich odloučili a sami k J. M. C. šli a jeho podle vydaných konfessí za ochranu milostivou nad sebou žádali. My máme výborně spravenou konsistoř i jiné vše, protož odtud nepůjdeme“. 2. Strany spisování artikulův nějakých, aby se v to Bratří nedávali, že toho jim není potřebí. Kálef uvádí šest důvodů, a ve čtvrtém z nich dí: „Vrchnostem světa toho činiti a vyměřovati náboženství nesluší. V jednotě oni náboženství nespravují, než znajíce věrné správce, dověrně v nich Krista pána přijímají; by co oni učinili, tedy správcové nestanou k tomu“. A v důvodu pátém a šestém praví: „Věci královské i věci J. M. C. mnohé před rukama jsou, na něž se žádostivě čeká, s nelibostí, že se za náboženstvím to mešká. Protož aby odmlouvali spisování artikulův, a toliko to vyžádali na J. M. C., aby podle přísah svých ráčil nad nimi všemi ruku ochrannou, jako i nad stranou pod jednou, držeti, potom že, bude-li kdy možné, pokojně budou moci vše mezi sebou spravovati.“

Senior Kálef patrně neměl porozumění pro tehdejší politické poměry a jich využití ve prospěch evangelia, a docela ne pro společné zájmy všech evangelických stran a pro jednomyslnost jich všech, počítaje v to i Bratří, na nejvýše nutnou za těchto poměrů v boji o svobodu náboženskou. Jediné, na čem mu záleželo, byl právě pokoj pro Jednotu, a pak církevní její autonomie.²⁾

Ještě téhož dne v pátek 11. března ohlásila se města k stavům, že od nich neodstupují, jak pro nějaké nedorozumění včerejšího dne v domnění byli; panu Sixtovi prý toho mluvití neporučili; ale že při páních stojí a s nimi se srovnávají. Novoutrakvističtí stavové rádi to slyšeli.

¹⁾ Ibidem, str. 398 a 399.

²⁾ Senior Carmelitanus den na to zase odjel s panem Adamem Krajčím; tedy v sobotu 12. března. Bratr. diar., *Sněmy* 395, pozn.

Tak jsouce sjednoceni dali straně katolické v odpověď¹⁾ že odpověď strany pod jednou nemůže jich uspokojiti. Již častěji prohlásili, že jich náboženství pod obojí shoduje se s tím, které r. 1530 Karlem V. a říšskými stavy bylo uznáno. Tudiž prosí, aby totéž náboženství i v Čechách mohlo býti volně vyznáváno. I žádali, aby stavové pod jednou s nimi šli k císaři a podporovali tak jich žádost za dovolení, aby mezi sebou mohli nejprve nějaký řád při náboženství naříditi. Katoličtí stavové vidouce, jak nuncius dí, že protivníci odložili masku starých pod obojí, slíbili vyhybavě odpověď na pozdější den, ježto prý o odpovědi se musí poraditi, což chtěli učiniti druhého dne za přítomnosti arcibiskupovy.

V skutku následujícího dne, v sobotu 12. března,²⁾ radila se strana pod jednou celé dopoledne, od jitra až přes poledne, v soudnici s arcibiskupem a kapitulou od sv. Víta, několika pány probošty, opaty a jiným kněžstvem, jakož i s některými rady katolickými z appellací, tedy asi titíž jako 8. března. Strana pod obojí čekala zatím venku na paláci na odpověď. Po poledni poslali páni pod jednou pro pana sudího a pana Slavatu a tu jim jako zástupcům strany pod obojí oznámili, že prý dosud o odpověď se nesnesli, a tudíž se odkládá do pondělka, a s tím vyšli z soudnice, žádnému nic neříkajíce. I reptali mnozí pod obojí, že tu jako blázni čekati musili a darmo, stěžující si, že také jiní nebyli s panem sudím do soudnice povoláni. I rozešli se s hněvem. Příčinou odkladu odpovědi katolické bylo asi, že páni pod jednou chtěli věc napřed zase předložiti císaři jako posledně, jej počítajíce mezi sebe jako hlavu strany katolické.

Co se strana pod jednou tak s arcibiskupem radila, byl nuncius u císaře,³⁾ jenž se byl zatím z choroby své zotavil. Nun-

¹⁾ List *nunciův* ze dne 11. března. Také 13. března (viz níže pozn. 3) píše nuncius o téže odpovědi, ale tak, jako by stavové pod obojí odpověď tu zase v sobotu znova byli dali straně pod jednou, dokládajíce, že chtějí dle zemských zákonů pak Zwingliány, Kalvinisty, Schwenkfeldiány a Anabaptisty ze země vybyti.

²⁾ Sixt, *Sněmy* 326. — Br. arch., *Sněmy* 395 a 396. — *Nuncius* 13. března rovněž se o této poradě zmiňuje, ač jen krátce.

³⁾ Zpráva nunciova o tomto jednání jeho s císařem a vůbec o sobotním jednání není otištěna u *Theinera*, ač, jak z listu nunciova ze dne 20. března 1575 je zřejmo, nuncius psal hned po událostech sobotních ze dne 12. března v neděli 13. března zvláštní list do Říma. (Srv. *Theiner*, *Annales* II., 457). To mne upozornilo, že je nutno *Theinera* doplniti neotištěnými dosud listy nunciiovými ve Vatikáně. Vskutku také list hledaný ze dne 13. března v archivu Vatikánském je, a to ve svazku *Nunz. Germania* 72, ff. 114—116. Jest to list velmi důležitý. Lze z něho poznati, jak nuncius všemožně činil nátlak na císaře, aby císař svobodu náboženskou nepovolil. Opis jeho jest nyní v zem. archivu král. čes. — Že byl nuncius u císaře ještě dopoledne v sobotu, to vysvětluje ze slov nunciiových v listě tom: „Essendo si rihavuta S. Mtà del male, hieri andato all' audienza feci gagliardo ufficio seco in favore de catholici di questo regno...“. Při audienci té totiž řekl nunciovi císař o katolických stavech, že se právě radí, jak odpověděti novoutrakvistům: „hora si consulta sopra il modo.“ (List *nunciův* z 13. března.)

c i u s¹⁾ důrazně naléhal na císaře, aby žádnou sektu v tomto království nepři-
pouštěl. Upozorňoval císaře, že ve smyslu císařovy přípovědi dané mu
při první jeho audienci v Praze²⁾ ujistil již papeže, že dle císařova slova
nic nebude povoleno ke škodě víry katolické, a že tímto císařovým slovem
je zcela ubezpečen, i když odpůrci všelijak se chystají. Připomenuv tak
císaři závaznost jeho slova, na druhé straně mu líčil, jak by si císař zavínil
nelibost všech národů světa a i proti Bohu, na čemž nejvíce záleží, by se
prohřešil, kdyby proti své přísaze a zřízení zemskému dal se svést k ústup-
kům těmto konfessionistům, kteří se jmenují pod obojí.

C í s a ř odpověděl nunciiovi asi v témž smyslu jako posledně, upo-
zornuje nuncia zvláště na to, že mezi haeretiky počínají vznikat spory.
Nejvyšší komorník, zůstav se spisem, jež stavům předložil, osamocen,
jest prý velmi pohněván a proto po dva dny se ani do schůzí stavů nedo-
stavil. Také³⁾ prý konsistoř chtěla protestovati, ale upokojila se, když
ji upozornil, že ještě není k tomu čas. Ale zvláště prý je důležité, že kon-
fessionisté nejsou za jedno s Pikarty či Valdenskými,⁴⁾ i lze proto doufat,
že pro tu nesvornost vše dobře mine. N u n c i u s rád to slyšel, připomí-
náje: „bellum haeticorum est pax ecclesiae“. A jen by si přál,⁵⁾ aby
se jim to dalo tajně na srozuměnou, že nikdy mezi sebou by se nesnesli,
po příkladu Saska, Francie a jiných zemí. C í s a ř dal na jevo,⁶⁾ že tak
učiní, poukazuje na odpověď katolických stavů, kterou v pondělí dají na

¹⁾ „perche non fusse ammessa altra setta; dicendoli che per le parole dette mi da Sua Maestà io havevo assicurato S. B^{no}, che la non haverebbe concesso cosa alcuna in pregiudicio della s^a fede catholica Romana, et sopra questa parola d'Imperatore, ancorche io senta gl'apparati de nostri avversarii, io me ne stavo sicurissimo. Con tutto ciò, più per debito dell' ufficio mio che perche io lo giudicassi necessario, non volevo ristare di ridurle a memoria quello ch'ella sapeva molta meglio di me, cioè è quanto danno seguirebbe et con quanto suo pericolo a questo paese dalla petitione di questi confessionisti, che si chiamano sub utraque, il biasmo di S. Mtà. appresso tutte le nationi del mondo, facendo contra il giuramento suo et contra gli editti et tutte le constitutioni del regno, et finalmente quanto offenderebbe la Maestà di Dio, che importa più d'ogn altra cosa, se si lasciasse indurre a concedere quello che non deve né può con ragione et tutti i catholici tengono per certo che non vorrà, dilatandomi in questo quanto si conveniva.“ *Nuncius* 13. března 1575.

²⁾ List *nunciio* z 25. února 1575 se o ní zmiňuje.

³⁾ „Che questi del consistorio parimenti volevano fare certi protesti, ma che ha lor detto, che ancora non è tempo et così se ne stanno; ma quello che più importa, ch' i confessionisti ancora non sono concordi con i Picardi ò Valdensi, tanto che con queste loro discordie sperava che le cose sariano passate bene.“ *Nuncius* 13. bř.

⁴⁾ Než již 13. března *nuncius* na konci dopisu poznamenává, že novoutrakvisté se asi s Bratřími zase spojili, ježto nejmenují Bratří mezi sektami, jež bude nutno vypuditi. (Srv. 113, 1.) Ale doufá, že na dlouho shoda ta nepotrvá, ježto jsou mezi nimi mnozí ze zmíněných sekt.

⁵⁾ „ch'era bene farli segretamente capaci, che mai sarebbero stati insieme quieti coll' esempio di Sassonia, di Francia et altri paesi.“ Tamže.

⁶⁾ „Disse, ch'era la strada vera ne si mancava di farlo et che lunedì i nostri replicarano alla proposta fatta venerdì da gl'heretici, quanto più modestamente potranno, per non essacerbarli, et hora si consulta sopra il modo.“ *Nuncius* 13. března.

žádost stavů pod obojí z minulého pátku, jež však bude co možná nej-
mírnější, aby jich nerozjítřili: právě prý se radí o způsobu té odpovědi. Císař
patrně setrvává na svém stanovisku: chce s novoutrakvisty jednati vlídně
a hladce, aby jen dosáhl splnění svých požadavků, ale nepovolí jim nic,
co by u papeže narazilo. Je o všem, co se děje mezi jednotlivými stranami,
zpraven, rád vidí rozpor mezi novoutrakvisty a Bratřími, čerpaje z něho
naději, že mu usnadní nesplnění jich požadavků. O postupu katolických
stavů je tak dobře zpraven, že předem ví, jakou odpověď dají straně pod
obojí. Patrně o odpovědi té sám jednal¹⁾ s předními katolickými pány,
s Pernštejnem, Rožmberkem a snad i arcibiskupem.

Tomu nasvědčuje, že ještě téhož dne po poradě katolických pánů
odebral se arcibiskup k císaři, aby s ním o všem pojednal.²⁾ Dle
bratrské zprávy³⁾ dal císař arcibiskupovi na jevo nelibost z rozporu
mezi stranou pod jednou a pod obojí, a že by chtěl, aby se v pokoji sná-
šeli. Císař nemůže prý proti obojím býti: sub una habent mandatum
ecclesiae, a druzí sub utraque habent mandatum Christi, císař pak není
ani proti Kristu ani proti církvi, protož rád by, aby ku pokoji bylo smě-
řováno. Tu arcibiskup mnoho se vymlouvaje, řekl prý: „Milo-
stivý císaři! jistě že bych já přerád pokoj měl, ale nikoli mi ho kněží pod
obojí nedají, na mne ustavičně nabíhají a žalují, že se sekty rozmáhají,
náboženství po domích drží, od nich lid běží, — aby byly ochraňováni,
žádají. A když se ptám, činí-li co zlého, nic ukázati nemohou; i pravím
jim, aby pokoj dali, a nechali jich, aby pánu Bohu sloužili, jak umějí.
Někdy jich hned nechci k sobě pustiti, oni na tom nepřestávají, k místo-
držcím supplikují, a když ani tu co obdržívají, tedy k V. M. C. s tím se utí-
kají; a V. M. někdy ráčíte mi poručiti něco, a když z toho nesnáze jde, opět
jinak ráčíte poroučeti. Tak milostivý císaři, já již nevím co činiti, než pře-
rád bych pokoje; já při svém řádu zůstávám, nechť mi jest pokoj dán,
račte to způsobiti.“ Na to císař: „Však teď něco sepsati mají, snad
bude pokoj.“ — Ač zpráva ta se opírá o skutečný příběh, je zřejmě
tak zbarvena,⁴⁾ a tak tendenčně podána a ve mnohém docela pře-

¹⁾ Viz výše str. 109, pozn. 6.

²⁾ *Nuncius* 13. března výslovně se zmiňuje, že o d p o v ě ě k a t o l i c k ý c h
p á n ů napřed byla předložena císaři. Císaři prý se zamlouvala. Řekl však, že si ji
ještě promyslí a dnes — v neděli — večer své mínění jim obsírně oznámí: „Di poi
havendo i nostri fatto intendere questa resolutione a Sua Mtà. ha risposto loro, che
le piace; pur che vi pensarà un poco sopra et questa sera li farà intendere più chia-
ramente il parer suo“.

³⁾ Bratr. diar., *Sněmy* IV., 396.

⁴⁾ Zakládá se snad na sdělení Dr. Cratonova, a jako mnohé jiné zprávy
Cratonovy dané Bratřím za sněmu 1575 je i tato plna optimismu v líčení císařova
smýšlení, jakož i v líčení nad míru příznivých poměrů pro Bratří. Není však ne-
možné, že sami někteří stavové pod jednou tak nesprávně informovali Bratří, jak
i později se stalo, aby takovou taktikou uvedli své odpůrce na nepravou cestu
a získali si jich důvěru.

vrácena, že nelze z ní poznati leč to, že císař jako 8. března opět projevil přání po pokojném průběhu jednání. A ovšem lze z ní poznati, jak nepravděpodobně hleděli Bratří na tehdejší poměry, když podobné zprávy důvěřivě přijímali, a z nich soudili i na přízeň císařovu i na přízeň strany katolické k Bratrům.

15. Císař povoluje utrakvistům Conventum. (14.—15. března.)

Katolíci zatím ve smyslu své porady s arcibiskupem po jeho rozmluvě s císařem dospěli k tomu, že mohli dáti utrakvistům slíbenou odpověď. V pondělí 14. března¹⁾ pán z Rožmberka oznámil opatrně jménem strany pod jednou v sněmu straně pod obojí, že toho učiniti nemohou, aby s nimi k císaři jíti měli, poněvadž se tu jich nic netýče;²⁾ mají-li co mezi sebou, aby sami o své věci jednali s císařem, který je velmi dobrotivý;³⁾ že oni jim toho přejí a s nimi ve všelikém dobrém přátelství a lásce býti chtějí.

Stavové utrakvističtí poradivše se mezi sebou a přijavše omluvu strany pod jednou šli vskutku — vyžádavše si audienci —⁴⁾ v týž den⁵⁾ k císaři v plném počtu, asi 150 pánů pod obojí, počítajíc v to i Bratry. Jich jménem mluvil nejvyšší pan sudí, vyličil průběh všeho jednání v této otázce, oznámil i odpověď strany pod jednou danou straně pod obojí a na konec vyslovil žádost: „Poněvadž jsou se mnozí neřádové v náboženství i kněžstvu našem i také škodlivé sekty rozmohly a z dobrého pořádku starobylého podle slova božího vyměřeného vystoupily, aby J. M. C. ráčil jim povolit, by se o reformaci (nařízení) církevní pobožnou a křesťanskou, s slovem božím se srovnávající, sjíti mohli. Sami nic toho řídit a zavíratí nebudou, leč by to s vědomím a milostivou vůlí J. M. C. bylo, tak aby mezi stavy všemi v království tomto dobrý řád v náboženství i také svornost a láska zachována býti mohla.“⁶⁾

¹⁾ Bratr. diar. *Sněmy* IV. 396—400. — *Sixt*, *Sněmy* IV. 326. — Kurzer Extract, *Sněmy* IV., 311. — List nunciův z 20. března, *Theiner*, *Annales* II., 457.

²⁾ *Sixt* uvádí tu slova výmluvy té obsírněji: „Že by s strany té přimluvy k J. M. C. žádného rozmyšlení neměli, ale poněvadž by se jim snad druhdy přičítati chtělo, jako by se v některé naše věci vkládali, že jsou se snesli, aby se věci našich pod obojí, pokudž nejvyš možné, nedotýkali.“

³⁾ Tak *nunci*us.

⁴⁾ Na jich dotaz, zda mají poslati jen deputaci či přijítí všichni, císař nechal jim to na vůli, i šli všichni pod obojí (*Sixt*). *Nunci*us jich počet uvádí „c. 150“. Dle *diaria bratrského* byli v tom počtu i Bratří. Z toho lze poznati sílu všech pod obojí, ač zástupci krajů byli v ten čas jen neúplně přítomni. Srv. výše str. 61 pozn. 3.

⁵⁾ *Nunci*us dí, že až příštího dne.

⁶⁾ *Křištof Manlius* vysvětluje blíže smysl těch slov, když o tom vypráví takto (fol. 9): „Slyšel sem některých o tom přimluvy takové: A protož sme . . . při nejprvnější příhodnosti císaři oznámili, žádajíc ho . . . aby dopustil formuli nějakou

Císař odpověděl na to, že se dobře pamatuje, že se k tomu uvolil, aby nejprve obecní artikulové jednání byli. Že by ovšem rád byl slyšel, aby se oboje strana, pod obojí i pod jednou, sami byli o to tak snesli a sjednotili; však poněvadž se tak nestalo, že to tak stavům zůstává. Žádost předloženou, poněvadž se velikých věcí dotýče, uváží a co nejspíše možné, dá odpověď.

Odpověď tu také dal vskutku druhého dne v úterý po Laetare, dne 15. března, a to velmi milostivě, ale i opatrně. Projeviv uspokojení, že se znají k staré víře pod obojí způsobou, doložil, že by nad vše rád viděl, aby v starobylém dobrém způsobu stáli. A poněvadž se sjíti chtějí pro nařízení dobrého pořádku v náboženství svém, protož že jim to povoluje,¹⁾ aby se sešli a věci své řídili, ale tak, aby nijaké proměny a věci nebývalých, zvlášť roztržek nějakých, do toho království to obnovení nepřineslo. Při tom jich žádal, aby artikul o povolení daní na osazení hranic i stran posudního skoncovali před svým rozjitím před velikonocemi.

Stavové pod obojí s radostí šli do zelené světnice, poděkovavše císaři. I snesli se, aby což by kdo měl platných předešlých pamětí, to aby s sebou zítra do sněmu přinesl, aby zítra se konalo rozmlouvání o věcech náboženských od 7. hodin z rána v soudní světnici. Oznámili to též straně pod jednou, jež to vzala na vědomí.

Svolení císařské učinilo na všechny strany veliký dojem. Všeobecně se cítilo, že je to velice závažná událost, jež se dostavila mimo vše očekávání.

Radost byla mezi novoutrakvisty, a pan sudí dal jí výraz řka: „Jistě máme z čeho chváliti Pána Boha, že sme se toho dočkali, aby o náboženství svobodně jednáno a mluveno býti mohlo.“ I chystali se, aby přinesli druhého dne do sněmu, co by se týkalo náboženství pod obojí, a také mistrům Pražského učení povoleno, aby, mají-li co toho, také se s tím na zítří postavili.

Páni z Jednoty byli událostmi překvapeni a v nesnázi uvedeni, nevědouce, co činiti. Dr. Crato zasáhl do jich rozhodnutí

sepsati, podle níž by se napravití mohlo staré pod obojí náboženství, s doložením tím, že mnoho nápravy jakož v učení tak i v životu kněžském potřeby . . . A proto že by chtěli i učení čistého i kázně kněžské formu jistou sepsati, kteráž by s učením Kristovým i apoštolským se srovnávala. Avšak zavíratí neb ustanovovati dříve nežli by on sám to viděl, četl, rozsoudil i povolení své k tomu dal, nemají úmyslu a nechť . . .“

¹⁾ Kurzer Extract, *Sněmy* IV., 311. „Ihr. Mt. wollten auch ihnen hier über ein Conventum erlaubt haben.“ — *Křištof Manlius* fol. 9: „Císař . . . na zejtrí potom odpověď na tento rozum jim dal, že to velmi rád slyšel, jejich k starodávnému pod obojí náboženství se ohlášení, a že mu nic milejšího . . . státi se nemohlo mimo to, když oni v náboženství a rádech církevních otcův a předkův svých následují. (Fol. 10): K tomu . . . jim se dopouští o náboženství jednati . . . tak, aby nijaké proměny a věci nebývalých, zvlášť roztržek nějakých, do toho království to obnovení nepřineslo.“

podivným způsobem. Oznámil totiž již den před tím, 14. března, B. Švarcovi,¹⁾ že prý mají císaře k sobě velmi náchylného a laskavého, varoval je před novoutrakvisty a radil, aby nechajíce kališných, sami replikovali k císaři a to krátce, česky i německy, poněvadž on, také rada, kdyžby to přišlo před ně, také by věděl k tomu co říkat. A hned sepsal *n á v r h n ě m e c k ý ž á d o s t i t ě,*²⁾ v níž krátce prosí o volnost pro náboženství na základě konfesse Bratrské, vytýkáje její souhlas s písmem. Ale páni z Bratří, přečteš český překlad, nemohli se rozhodnouti podati supplicaci tu císaři, dokudž by nezvěděli odpovědi císařovy stavům. Omluvili se u Cratona, žádajíce, by příhodného času zmínku před císařem učiniti neopominul a jim i dále radou byl nápomocen.³⁾ Crato projevil ochotu, znova naléhaje: „Máte milostivého císaře et qui vobis bene esse vult. Nejednáte-li vy sobě za tohoto svobody, tedy jí již nečekejte zde. Ale poslechněte mne, vím, že mi děkovati budete, a já také, což na mně, nic neobmeškám.“

Když pak v úterý 15. března císař dal své svolení stavům pod obojí a páni s hradu dolů se vraceli,⁴⁾ a Bratr Švarc, staviv se znova

¹⁾ Bratr. diar., *Sněmy* IV., 396 a 397. Br. Švarc obědval v ten den u Dr. Cratona. I oznámil Dr. Cratonovi, co právě na hradě zvěděl, že „páni Čechové žádali císaře za dovození nějaké reformací a že nejvíce směřují k konfessi Augšpurské“. Crato se tázal, také-li naši, kteříž z Jednoty, spolu s nimi za to žádají? Odpověděl: Že také s nimi byli u J. M. a to proto, že se ještě neví, co před sebe a jak to bratři chtějí. Dr. Crato dal na jevo nelibost, „že naši při nich stojí a za reformací žádají. Že my lepší konfessi i reformací máme, nežli jest Augšpurská“, chvále rád a kážeň Bratří, čehož „Augšpurská konfessi nemá“. I zrazoval, aby měli se „své konfessi spustiti a za Augšpurskou žádati“. Br. Švarc omlouval je, ujišťuje Cratona, „žeť se naši své konfessi nikoli nespustí, než kdež se v učení Augšpurská s naši srovnává, nemohli ji naši potupiti, ale s nimi podle své konfessi jako s Luteriány jedno býti“. Crato vytykal: „Aniž v učení se srovnáváte, nebo Augustana confessio in articulo de coena Domini aliam doctrinam, quam est in vestra confessione, continet; Augustana affirmat corpus Christi cum pane esse, quod vos negatis, sed simpliciter, ut verba institutionis habent, panem corpus dicitis, quod ego credo. A k tomu ti, kteříž sou confessioni Augustanae addicti, v tom se nesrovnávají, neb někteří to cum pane vel sub pane intelligunt de loco a jiní de tempore, což jest velmi rozdílné, kterak prý tedy páni Čechové rozumějí?“ Na to jim dával svrchu uvedenou radu a zprávu.

²⁾ Bratr. diarium, *Sněmy* IV., 397.

³⁾ Ibidem. Při tom Crato Švarcovi znova vyprávěl o přízni císařově k Bratřím, jak v Znojmě — asi při cestě do Prahy v únoru — v rozmluvě o sektách nynějších Crato císaři řekl při přítomnosti pana maršálka moravského: „Milostivý císaři, mezi všemi reformacemi a což jich koli odstoupilo od římské církve, já nenalézám žádné podobnější býti církvi první apoštolské, quae faciem primitivae ecclesiae repraesentaret, jako jest fratrum Valdensium vel Piccardorum.“ Na to císař prý odpověděl: „Tak jest, pravdu pravíte, Crato, aniž my nenalézáme.“

⁴⁾ Pan Diviš Slavata v týž den, když stavové byli obesláni císařem, otevřel se pánu z Rožmberka v tom, že jest Bratrem, a že již i císaři v tom zjevití se mívá. Pán z Rožmberka podiviv se, že na to přišel, čehož se nikdy do něho nenadál, radil mu, aby na ten čas císaři nic o tom nepravil, že ještě toho není čas.

u Dr. Cratona, jemu vše oznamoval, Crato vyprávěl mu zase, jak po odchodu pánů Čechů mnoho mluveno bylo od císaře, kterak všichni, kteříž slovou pod obojí, mezi sebou jsou velmi rozdílní, avšak nejpravější¹⁾ jsou Bratří, k čemuž sekretář Šenfeldt dodal: „Milostivý císaři, já také tak držím.“ I radil Crato znova důtklivě, aby jen supplicovali sami a za potvrzení řádu a náboženství svého žádali, „nebo to, čehož tito hledají, vy již to všechno máte. Proč se jich držíte a v tom domnění zůstáváte, že překážku činíte k jednání sněmovnímu o věci J. M. C. Kdybyste se ohlásili, že byste rádi, aby přistoupeno bylo k dalšímu jednání a že vámi v tom nic neschází, tedy zvláštní milost byste obdrželi.“ Ale stavové z Jednoty nepřistoupili na tuto radu, ač se líbila patrně B. Švarcovi i jiným.²⁾ Cítili asi dobře, že následovati rady té, třeba dobře míněné, ale poměry nijak neodůvodněné, by znamenalo zraditi společnou věc, rozdělití novoutrakvisty a Bratří k největší radosti strany pod jednou, a zmařiti všechno úsilí o dosažení svobody. Dr. Crato tu osvědčil, že hleděl na poměry příliš optimisticky a necítil zodpovědnost jedněch za druhé.

Po všem tom jednání odpoledne o 2. hodině³⁾ téhož dne 15. března sešli se Bratří ku pánu Sluzskému u větším počtu, zvláště ze Starého města, kromě těch, kteříž byli na Hradčanech a na Malé straně (pan Jan Kustoš z Zubřího, ač zpráva mu dána, nepřijel, a také neodpověděl). Vykonavše nešporní pobožnost, uvažovali co činiti, a zvláště si připomínali radu sen. Kálefa z minulého pátku 11. března. Rada „starého“ se všechnem líbila. A poněvadž nemohla se naskytnouti lepší příležitost, by se ozvali, nežli teď, kdy byli vyzváni, aby zítra přinesl každý, co by měl stran pravého náboženství pod obojí, bylo zavřeno: Poněvadž potaz prvý přijde na pana Karla Krajíře⁴⁾ nežli na koho z stavu rytířského, aby on to na sebe přijal a aby od osoby své promluvil nejprve a konfessi latině, německy i česky⁵⁾ podal, a potom jiní, kteří jsou jednomyslní, aby se k těmž přihlásili a ozývali. Br. Švarc oznámil to i nepřítomným stavům z Bratří. Pro větší smělost sepsána panu Karlovi notule, aby se jí dobře zmocnil a tak bez strachu (což za příčinu sobě bral), aby mluvil. A s tím se rozešli⁶⁾ v mnohém nepokoji a nejistotě.

Podle rady té se Slavata zachoval. Tak zvěděl B. Švarc od Slavaty. (Bratr. diar., *Sněmy* IV., 398.) Rada Rožmberkova, zdá se, více byla v zájmu strany pod jednou.

¹⁾ Později (Br. diar., *Sněmy* IV., 405) jeden z Bratří, pan Memingar, ve strachu to slovo „nejpravější“ vyložil: „toť jsou pravci, totiž urvalí šibalé, jakž oni se umějí za jinými krýti a státi“.

²⁾ Dopis Švarcův, *Sněmy* IV., 402.

³⁾ Ke 20. hodině. (Diar. br., *Sněmy* IV., 398.)

⁴⁾ Srv. seznam relátorů, *Sněmy* IV., str. 181 a 252. Před p. Karlem Krajířem z Bratří byl na řadě Diviš Slavata, ale ten ještě veřejně nevystupoval jako Bratr, a Václav Švihovský a za ním i někteří jiní páni, — ale nebyli asi přítomni a nevystupovali tak rozhodně jako Karel Krajíř.

⁵⁾ Patrně poslední vydání z r. 1573—5.

⁶⁾ B. Švarc (Br. diar., *Sněmy* IV., 399 a 400) ještě večer 15. března od seniora přijal psaní po panu Lorencovi, v němž senior Kálefí píše: „Velmi silný

Ještě více byla překvapena¹⁾ královským svolením strana a pod jednou. Patrně ho neočekávala. Vždyť již před tím dala na jevo císaři, že by podobné svolení jen rozmnožilo překážky sněmovní. Nuncius obrátil se proto v nejbližší audienci na císaře, vytýkáje, že císař měl stavům pod obojí přímo říci, že jim nic proti své přísaze a zemským řádům povolit nemůže. Císař odpověděl, že prý se nemůže zpěčovatí prosby jednoho každého vyslyšeti. Ale ví prý zcela dobře, že se nikdy neshodnou. A měli-li by se přece shodnouti, přece prý jim nepovolí nic, co by bylo proti náboženství. Císař patrně téměř na jisto předpokládal, že se novoutrakvisté a Bratří neshodnou, a tím sami zmaří všeliké jednání o náboženství, ale že pak, vidouce císařovu ochotu, jemu jeho požadavky tím spíše splní.

Vedle nuncia a v dorozumění s ním i jiní naléhali na císaře v zájmu katolickém. I císařovna působila podobně na svého chotě, i španělský vyslanec, arcibiskup a katoličtí páni. Císař dal jim všem uspokojující odpověď.

Velice polekáni byli událostí tou staroutrakvisté,²⁾ konsistoř a pan Jan z Valdštejna. Báli se, že jde o budoucnost staroutrakvismu. Konsistoř obrátila se na císaře s žádostí o audienci. Pan Jetřich z Žerotína, zvěděv, že chtějí jednati o náboženství, odbyl je, že císař má jiné co činiti. Přes to čekali téměř celý den. Teprve druhého dne pomocí pána z Rožmberka zjednali si přístup k císaři. Tu prý, dle bratrské zprávy, zase³⁾ ohlašovali se, že chtějí vše rádi

jest to čert, kterýž pod jménem jednoty roztržky způsobiti usiluje. Ó by jen všichni evangelikové pospolu zůstali a se neroztrhovali a našich z sebe nevyměšovali a také směřovati nechtěli, ale v lásce se s námi a my s nimi snášeli, aby volnost měli všichni v svých řeholích bez překážky.“ Po přečtení listu páni zůstali na tom, aby ráno naschvál posla poslali. Hned večer seniorovi napsali psaní, žádající, aby co možná nejrychleji do Prahy přišel. Bylo-li jest kdy jeho potřebí, že nyní toho potřeba jest, aby se mohli s ním poraditi. Též B. Švarc psal k jich žádosti v témž smyslu, zmiňuje se (*Sněmy* IV., 402) o rozmiškách mezi stavy pod obojí, ale také dodává: Mnozí a zvláště pan Kurcpach pravil: „Vy Bratří, mějte pokoj, však my vás zanecháváme a zanecháme při vaší konfessi, řádích i při vašich kněžích, toliko se nedělte od nás, abychom obdržeti mohli konfesi Augšpurskou.“ Ale B. Švarc této radě, dozajista za těch poměrů nejlepší a jediné správné, nepřál, dává se vésti opačnou radou Dr. Cratona. Píše seniorovi: „Ale neradil sem, anobř doktor mnoho o tom mluvil, abychom což můžem varovali se dissimulationibus, než předce zprosta příznati se a odděliti, — ale to ne všem se líbí a zvláště moudrým a řečníkům“ (patrně šlechtě). Také Švarc oznamuje, že „pan Grymiller snešení polské vtrousil mezi mnohé. Ale já vašeho soudu o něm nikdy sem neslyšel, protož dotazujícímu se panu Slavatovi ani sem nehaněl, ani nechválil a jiným tolikéž. Rozumnějším pak se vidí, což vy při zavírce listu vinšujete, že na to přijde, aby císař sua autoritate pokoj přikázal a všecky při svém náboženství zůstavil. Amen, fiat. Amen.“

¹⁾ List nunciův z 20. března; *Theiner*, *Annales* II., 457.

²⁾ Bratr. diar., *Sněmy* IV., 412.

³⁾ Srv. str. 102, 128, pozn. 1.

učiniti, cožkoli císař ráčí rozkázati, buďto s jesuity se srovnati aneb jakkoli jináč, prosíce, aby jich ráčil ochraňovati. Císař pak prý je odbyl, že nejsou horcí ani studení, aby pryč šli. Ale zpráva tato, opakující doslovně slova dříve již vyprávěná, zjevně jest zbarvená a ukazuje jen, že Bratří hleděli na staroutrakvisty ustáleným již tímto způsobem, jenž se neshodoval se skutečností. Aspoň nuncius¹⁾ vypráví, že nejvyšší komorník, jež do jisté míry již počítá mezi katolíky, a kterýž prý, ač Husita, nemůže ostatní haeretiky ani cítiti, pilně pracoval, aby císař nic nepovolil, a dává na jevo, že dostalo se mu uspokojující odpovědi jako ostatním katolickým pánům. O konsistoři pak dí, že chtěla zase protest²⁾ (patrně veřejný) vznésti, ale císař že to zakázal, doufaje, že pokojnou cestou snáze svého cíle dojde, aniž by dráždil haeretiky, kteří se mu zdají příliš mocní. Patrně mu imponoval veliký počet jich, když mu přednášeli svou žádost.

16. Augustana čtena. Česká konfesse heslem. Volba komise (16. a 17. března).

Stavové pod obojí dle včerejšího snesení sešli se ve středu 16. března o 7. hod. ráno v soudnici,³⁾ aby se radili o náboženství. Ale z počátku bylo jich poskrovnu, i z těch mnozí, zvláště z mistrů a Pražanů, odešli zase, nemohouce se dočkati pana sudího. Byliť někteří, jak bratrský referent vytýká, ještě ráno od vína zmoklí a i někteří z Bratří se jim přiučastnili. Když přišel pan sudí, nebylo tu pana komorníka a Pražanů s mistry, kteříž musili jeti k arcibiskupovi.

Pan sudí zahájil schůzi, oznamuje, že císař dle jich žádosti jim dovolil konfessi Augšpurskou čísti i také přijmouti a vymísiti jiné sekty, jako Kalviniány, Zwingliány, Ariány, Trideity, Novokřtěnce a j. Protož nyní se již k tomu přistoupí, a bude se čísti ta Augšpurská konfesse, poněvadž snad „ne všichni jste ji čítali“. Než k tomu mohlo dojíti, ujal se slova pan Karel Krajíř, a dovolává se včerejšího snesení, aby každý přinesl, co by měl strany náboženství, oznámil, že tudíž přinesl konfessi Bratrskou českým, německým i latinským jazykem, kteráž mnohem starší jest nežli Augšpurská. I žádá, aby byla čtena. V ní prý jest učení zdravé ano i řád a kážeň podle zákona Kristova, a při tom i soud a svědectví od skladatelů konfesse Augšpurské a od akademie Vitemberské. K kteréžto konfessi on že se příznává, i při ní zachován býti žádá, aniž potupuje to, cožkoli by oni mezi sebou nařídili.

Pan sudí však odpověděl, že něco jiného krom konfesse Augšpurské dáti čísti nemůže, nebo by uvedl na sebe veliké nebezpečnosti, kdyby něco jiného bylo předkládáno, než což jemu prve poručili.

¹⁾ List nunciův z 20. března.

²⁾ Srv. výše str. 114.

³⁾ Br. diar., *Sněmy* IV., 400. — Sixt, *Sněmy* IV., 327.

Tu povstal veliký nepokoj. Jedni volali, že neporučili žádati za Augsburskou konfessi. Jiní, že nebyla hned ani zmínka o ní. Jiní, že včerejšího dne jináče se usnesli, než se to koná. Konečně pan sudí rozkázal, aby nejprve čtena byla konfesse Augsburská, potom že se bude moci to i jiné mluvíti. I byla čtena na kathedře.¹⁾ Že však mnoho v ní latinských slov bylo a čtoucí nic latině neuměl, nemohl ji dobře čísti. Protož rozkázáno tomu, kterýž ji byl na česko překládal,²⁾ čísti. Ten ji všecku přečetl. Když pak bylo čteno o zlém knězi, že může svátostmi sloužiti,³⁾ pan Kurcpach kázal počkati, a aby to soudili, může-li to býti? Mnozí odpírali a jiní povolovali, a opět jedni proti druhým o to se postavovali, až pan Šebastian Vřesovec prosil, aby nejprve přeslyšeli všecku a potom soudili.

Po přečtení konfesse Augsburské ozval se pan Slavata⁴⁾ a chtěl, aby také konfesse Bratrská byla čtena. Ale pan sudí jemu na odpor se postavil, že prý toho nemůže dopustiti, poněvadž ho za to císař nežádal: „Aby pak mělo co jiného mimo dovolení J. M. C. předsebráno býti, ráčíte rozuměti, zač by nám to počteno bylo.“ Než i jiní z Bratří dotírali na to, aby čtena byla, a zvláště pan Krištof Markvart, důrazně připomínaje: „My máme řád, máme i pořádné kněží a při nich zůstáváme a od nich neodstoupíme.“ Až nejedni z pánů mu slibovali: „My vás při nich zanecháme.“ Naposledy za nastalého ticha promluvil pan Sluzský obšírně vykládaje, že jde Bratřím o to, aby všichni věděli, že konfesse Bratrská se v učení srovnává s Augsburskou; aby tedy aspoň předmluvu poslyšeli aneb jen svědectví akademie vitemberské. Ale bratři Vřesovci převelmi tomu odporovali a tuze stáli při panu sudím.

Konečně po mnohé debatě bylo uzavřeno, — aby byly zvoleny osoby ze všech tří stavův, kteréž by sepsaly, co by se císaři mělo podati. Kdo by co náležitého k náboženství měl, ten aby těm osobám to dal v ruce. A ony vyberou ze všeho,⁵⁾ co by bylo nejlepšího, v jakém by způsobu staré učení Kristovo v Čechách mohlo býti vyzdviženo a řád v kněžstvo uveden. Když pak to sepíší, předloží to stavům. Ti pak uvážice to, přednesou císaři s žádostí, aby k tomu snešení dal své svolení. A dosáhnouce povolení, dají to do tisku a vydají a jmenovati budou Českou konfessí,⁶⁾ již by se všichni byli po-

¹⁾ Bratr. diar., *Sněmy* IV., 401.

²⁾ Neznámý překladatel.

³⁾ *Conf. August.* Art. VIII.

⁴⁾ Br. diar., *Sněmy* IV., 401.

⁵⁾ Kurzer Extr., *Sněmy* IV., 311: „ist ihnen geantwortet worden, man solle dieselben (Confession deren, so sich Bunzler Brueder nennen) denen deputierten Personen zum Ubersehen und Collacionirung ubergeben, damit die alles das daraus excerptiren möchten, was mit dem Wort Gottes ubereinstimmen thäte. Die Altstädter seind davon gangen und die Confession (totiz Aug.) abzulesen nit gehört.“

⁶⁾ Srv. dopis *Karla Krajíře* sen. Kálefovi ze dne 18. března (*Sněmy* IV., 406, 407): „aby jich sepsání nesloulo ani konfessi Augšpurskou ani Bratrskou než

vinni řídití a jiných žádných sekt aby netrpěli mezi sebou, jako Kalviánů, Zwingliánů, Trideitů, Švenkfeldiánů, Ariánů a Novokřtěnců.¹⁾

Tu tázali se Bratří, také-li je mají za sektu vyvržení hodnou? Pravili, že nemají, než za své milé bratří, kteříž lepší řád mezi sebou mají než oni.²⁾ A téměř všichni Bratřím slibovali, aby se o nic nestarali, že oni Bratry při jich konfessi i také kněžích a řádích chtějí zanechatí, a že sněmem mají býti osvobozeni. Bratří se uspokojili.

Na to se konala porada o volbě³⁾ komise k sepsání České konfesse. Z Bratří voleni byli Diviš Slavata, Karel Krajít, Sluzský, ale vymluvili se; jen Albrecht Kamejcký nemohl se z toho vytáhnouti, a žádnou měrou jej nechtěli propustiti. Byli pak zvoleni toho dne nejprve po čtyřech z každého stavu, z panského i rytířského. Mezi pány byl zvolen i pan Kurcpach, z stavu rytířského pan Šebastian Vřesovec.⁴⁾ Na to se ptal pan sudí pánů Pražanů a měst, které osoby do té komise chtějí jmenovati. Pražané a města byli v malém počtu přítomni a neradi viděli, že nebyli vyzváni, aby předložili spisy náboženství se týkající. I prohlásili jich jménem Pražané, že nemohou na ten čas dáti odpověď pro skrovný počet přítomných, poněvadž pan sudí, nevyhověv včerejšímu snesení a nevyzavav ani je ani pány mistry, aby spisy náboženské předložili, jiné věci předsevzal. Ale hned na to jeden z poslů města Slavného, vyklekna tu na římsu při šrancích, tomu se vzepřel, prohlašuje, že ne všichni tomu povolují, což tento promluvil. I povstal velký nepokoj mezi zástupci měst, jež pan podkomoří Burian Trčka z Lípy snažil se srovnati, ale zástupci měst se rozešli bez dohodnutí.

Následujícího dne, ve čtvrtek po Laetare dne 17. března,⁵⁾ dohodla se města mezi sebou,⁶⁾ a také se stavem panským a rytířským.

konfessi Českou“. *Krištof Manlius* o tom dí (fol. 8 a 9): „Nebo jako Aušburské oblibiti nezdálo se jim vzdělavatelné, aby nebyli obvinění a zahanbení, že nové náboženství ... začínají, poněvadž již prve, když svobody a volnosti ku přijetí a spravování se jí od téhož Maximiliána žádali, dvakrát jim příčinou toho jména uvedeného novoty odepřeno bylo. Taktéž Valdenských confessi přijíti a k ní docela zjevně přistoupiti soudili za nemalé nebezpečství, aby některým královským mandátům z návodu papežencův na zkázu Valdenských ... nezdáli se zjevně na odpor postavovati ...“

¹⁾ *Hub. Languetus* k tomu dodává v listu kurfiřtu saskému z 20. března 1575 (Epist. secr. str. 79): „Delecti sunt ... qui conscribant articulos, qui in conventu Ordinum discutiantur et examinentur, quod ut audio, cras fiet. Si placuerint, offerentur Imperatori, ut eos sua autoritate confirmet, et tanquam autenticos reddat: nam aiunt ipsum promississe, se id facturum, si in certos articulos consenserint Ordines, quorum arbitrio totam hanc rem permisit. Sed meo iudicio Pontificii inibunt rationem, qua dissidia inter eos serant.“

²⁾ Viz výše str. 40, pozn. 5. Na tato slova, jak se zdá, naráží spis: „Proč Bratří Čechové ...“

³⁾ Br. diar., *Sněmy* IV., 401.

⁴⁾ „summus inimicus noster“. *Br. diar.*, ib. 401.

⁵⁾ *Sixt, Sněmy* IV., 327—328.

⁶⁾ O tom, jak města dospěla k tomuto dohodnutí, a zvláště Praha, ná-

I byli zvoleni členy komise 18členné po šesti z každého stavu,¹⁾ totiž ze stavu panského: Jindřich z Valdštejna, Vilém z Talmberka, Jaroslav z Kolovrat, Hendrych Kurcpach, Karel z Biberštejna, Václav z Říčan; z rytířstva: Michal Španovský, Bernhart z Hodějova, Albrecht Kamejcký, Florian Griespek, Šebestian z Vřesovic,²⁾ Jan Vratislav z Mitrovic; ze stavu

zornou zprávu podává zápis v man. radním St. města Pražského č. 1283 v arch. města Prahy, otištěný v *Sněmích* IV., str. 466: „Dne 17. března v shromáždění tří měst Pražských skrze pana primasa oznámeno, že ač dnes týden (10. března) v přítomnosti pana Sixta zůstali, aby k konfessi (Augsburské) nepřistupovali, než řády starodávné chvalitebné zachovávali, ale potom některá města, neví se, všechna-li, se odtrhla, a slyšeti se dala, že by chtěli přistoupiti a sice k artikulům z ní vybraným. I předložena otázka k jednání, zda by měli bez mistrův a kněží dáti se v nějaké jednání, aneb ze sebe osoby zvoliti k tomu jednání, či snad má s J. M. C. promluveno býti, že od stavů prve městům slíbeno bylo, že při starobyých (řádech) zůstaveni budeme a teď něco nového z té konfessi vybráno býti má.“ Pan primas Nového města Pražského na to správně referoval o jednání sněmovním o náboženství 16. března, o čtení Augsburské konfesse i o tom, jak pan Krajř žádal, by konfesse jejich, „poněvadž by to staré náboženství české strany naší bylo a s konfessi Augšpurskou se srovnávalo, čtena byla.“ V tom vpuštění poslové z měst, jimž pan Melantrich věci k jednání předložil. Tito opravili slova primasa staroměstského, „že nemohou toho najíti, aby tak zcela bylo, než na tom, že bylo předešle (10. března) zůstáno, pod tím titulem konfessi Augšpurská aby přijímána nebyla, poněvadž máme starožitné učení od předkův našich nám pozůstavené.“ Pražané všech tří měst s pány desíti soudci se snesli, aby „k jednání (o náboženství) voleny byly osoby k spisování artikulův buď starožitných buď také i z té konfessi České (tedy Bratrské), což by se mohlo trefiti, též také i z pánův mistrův“. K tomu i poslové měst přistoupili s dodatkem, aby i někteří z kněží okolních povolání byli. Zvoleny osoby: za Staré město M. Matěj z Aventinu, Sixt z Ottersdorfu; z Novoměstských pan Ciprián, a pan Mikuláš od Černé růže; z měst pak M. Arpin Žatecký a Petr Kadaňský. — Pražané tedy si Bratr. konfesse vážili.

¹⁾ Sixt; *Sněmy* IV., 327. — Br. diar., ib. 405. — Rkp. *Rozmlouvání* f. 334. — List nunciův z 20. března 1575 (*Theiner*, *Annales* II., 121): „et così ridotti insieme hanno eletto 18, cioè sei Baroni, sei Nobili, et sei delle Città del Regno, quasi tutti Picardi, nelle persone de' quali intendo haver consentito il suppremo giudice del Regno, et gl'atri Confessionisti, dubitando, che si separassero da loro, come prima apertamente s'havevano lasciati intendere negando voler la confessione Augustana, et questi havevano da trattar et estender gl'articoli che s'havevano da proporre, nei quali, se sarà possibile, cercaranno d'unirsi insieme i Picardi con i Confessionisti, cosa che pare impossibile.“ Je pozoruhodno, že tu nunciův skoro všechny zvolené z měst poládá za Pikarty a ostatní za konfessionisty, podotýkáje, že tito Pikarti byli zvoleni do komise z obavy, aby se neoddělili, ježto prý dříve otevřeně prohlašovali, že nechťjí konfesse Augsburské. Úkolem této komise tudíž prý je jednati o artikulích, které by se měly předložiti, na jejich základě, bude-li možno, budou se hledět spojití Pikarti a konfessionisté. — „*Rozmlouvání*“ jmenuje mezi členy komise i nejvyššího pana sudího, dále pána z Šternberka, za to však vynechává Viléma z Talmberka, Jaroslava z Kolovrat, a Jana Vratislava z Mitrovic. Patrně uvádí neb neuvádí jména komise podle toho, jak se komise té účastnili neb neúčastnili.

²⁾ Rkp. *Rozmlouvání* fol. 334: „A někdy přicházel i pan Václav, bratr jeho.“ Variant otištěný v *Hlasech ze Stona* 1867. str. 277, di: „A někdy přicházel i bratr jeho pan Václav Berka, oba dva velmi učení páni.“

městského, ze Starého města Pražského Sixt z Ottersdorfu, M. Matěj z Aventinu,¹⁾ z Nového města Ciprián Lopatský, Mikuláš od Černé růže; z měst pak M. Václav Arpin z Žatce,²⁾ M. Petr Šterba z Kadaně.³⁾

A ti se usnesli, aby se sešli v příští pondělí v radnici v Menším městě Pražském ke spisování. Stavové je zmocnili, aby si přibrali některé z pražských mistrů⁴⁾ a faráře z krajů,⁵⁾ o něž by se shodli. Zvláště páni Pražané,⁶⁾ kteří všemu přivolili, přimlouvali se za Mistry pražské. Také dovoleno, aby každý s svými kněžími se mohl raditi.

16. Rozpaky ostatních stran. (18.—25. března.)

Poslední příběhy, královské svolení z 15. března, ujednání stavů ze 16. března, by sepsána byla Česká konfesse, a konečně volba komise 17. března, učinily na všechny strany veliký dojem a vzbudily mezi Bratřími, staroutrakvisty a katolíky mnohé obavy a veliké rozpaky.

Bratři s nedůvěrou sledovali již usnesení z 16. března stran sepsání České konfesse a raději by byli viděli, aby mezi novoutrakvisty byly spory.⁷⁾ Pak zase nevěděli si rady, jak by si měl Albrecht Kamejcký počínati jako člen komise a prosili seniora Kálefa o radu.⁸⁾ Senior

¹⁾ M. Matěj Bydžovský z Aventinu, profesor praž. akademie, později kancléř staroměstský. Nar. 1520. Zemřel 1590.

²⁾ z Dorndorfu, zák Melanchthonův, vitemberský magister (*G. Lösche*, *Zu Melanthon's 4. Säkularfeier*, Jahrb. XVIII., 20), latinský lektor praž. university, Později rektor slavné školy žatecké. Zemřel r. 1582. (*W. Tomek*, *Gesch. d. Pr. Univ.*, str. 197.)

³⁾ Srv. *J. Jireček*, *Rukověť* II., 265.

⁴⁾ Br. diar., *Sněmy* 405, jmenuje Mistry Zelotina a Rozsypala. Je míněn Mat. Dvorský, Curius z Hájku, jinak Rozsypal, od r. 1573—1582 rektor pražské university. (*Tomek*, *Gesch. d. Pr. Univ.* 360, *Děj. m. Prahy* XII., 233.)

⁵⁾ Rkp. *Rozmlouvání* píše f. 334: „Z jiných měst kazatele tři, Václava Meliša, faráře v Dubu, Valentina Šubara, děkana berounského, Matěje Táborského, faráře pacovského“. Václav Meliš Krtský, nar. 1540, byl děkanem v Lounech, pak farářem v Dubu. Zemřel v Dubu 26. října 1578. (*Srv. J. Jireček*, *Rukověť* II., 22.) — Berounským děkanem byl tenkrát Václav, směru novoutrakvistického. (*Jos. Vávra*, *Paměti král. m. Berouna*, str. 94.) Ale zde je míněn farář Valentin Šubar, od r. 1573 v Domažlicích. L. 1583 přešel do Žatce. R. 1593 povolán do Kutné Hory, ale 28. července zemřel. (*Jireček*, *Rukověť* II., 279.)

⁶⁾ Bratr. diar., *Sněmy* IV., 406.

⁷⁾ *Br. Václav Preis* psal ve středu po Laetare, 16. března (*Sněmy* IV., 402) píší 4. Aprilis, ale to je zřejmě chyba písařova, s uspokojením o sporech mezi novoutrakvisty a jak města od nich odešla a že mluví dosti znamenitě mezi nimi, bude-li ta rozmlůvka, jakž se začíná, že raději k Bratřím, poněvadž mezi sebou řád mají, přestoupiti chtějí. Bratřští stavové prý na tom jsou, poněvadž ostatní „z sebe je vymísili ani slyšeti chtěli, že více podle nich státi nechťjí“.

⁸⁾ *Dopis Ctibora Sluzského* senioru Kálefovi ze čtvrtku po Laetare, 17. března, ibidem str. 402, 403. Při tom píše: „Již tu potřeba rady, možná-li jest, že se k nám vypravíte a rady udělíte i reťovati budete.“ — Také *B. Švarc* psal

Kálef píše o novoutrakvistech velice rozhořčeně a radí, aby bratřští páni bez ohledu na ostatní učinili dle dřívější rady Cratonovy a buď sami k J. M. C. suplikovali, anebo osobně šli k císaři a prosili ho o svobodu náboženskou na základě Bratrské konfesse. Vybízí také požádati Dr. Cratona, by se snažil císaře pohnouti k tomu, aby mocně přetrhl ty roztržky příkázáním pokoje všechněm stranám. Varuje od účastenství v sepisování artikulův.¹⁾

Páni bratřští, než Kálefův dopis došel, velmi byli ustrašení²⁾, a až jim kazatelé Švarca Preis radili asi totéž jako Kálef, nevelmi to přijímali, ale pravili: „Mladí tito jsou a nemnoho zkusili, protož směli jsou.“ A nadarmo jim oba kazatelé vyprávěli o lásce císařově k Bratřím,³⁾ kterou Pán Bůh jim zjevuje skrze mnohé i nepřátele. Ale ne všichni bratřští páni věřili těm optimistickým zprávám bratrských kazatelů o císaři. Teprve dopis seniorův je posilnil.

Když však 17. března komise k sepsání České konfesse byla zvolena, vzrostly rozpaky⁴⁾ Bratřím tím více, ježto vše jinak dopadalo, než jak Bratřím očekávali a senior Kálef radil. I psali z nov⁵⁾ seniorovi, prosíce důtklivě, aby přijel do Prahy, co nejdříve možné, neb, jestliže kdy, že je nyní jeho přítomnosti na nejvýše potřebí, ježto je nebezpečno buďto mlčeti, buďto mluvit, přiznati se, odepřítí; k tomu

seniorovi (ibidem 403), oznamuje o večeri u pána z Rožmberka, a jak tu pán z Pernštejna proti Pikartům mluvil, že „nejlepší věc by byla, aby všickni byli ven z země vyhnáni“.

¹⁾ Dopis Kálefův, *Sněmy* IV., 403, 404: „Tot máš z té zběři tu jednotu těch, kteří chtějí Krista s Belíalem, světlo s temnostmi . . . smísiti a srovnati. Kdyžt jsou nás ti nejbližší nám bratři z sebe i s naší konfessí vymísili a zavrhlí . . ., co by byli dělali s námi potom, kdyby se toho tak v zatmění nechalo . . . Těm, jenž je vymísili z sebe, nechat nic nevěří, v žádné vyhledávání regulí v náboženství s nimi se nedávají . . . Chtě-li nás evangelikové tito při ní (Bratr. konfessi) jako oni v Němečích zanechat bez těžkosti činění, tedy tak a na ten způsob s nimi staneme; nechť-li a přeče, jakž odmísili, dokonce odmísí od sebe, tedy nelze než k císaři se ohlásiti . . .“

²⁾ *Sněmy* IV., 404. Br. diar.: „jiný pravil, když bylo šlo o čest, statek, hrdlo za času Ferdinanda krále, že jest se tak nebál jako nyní, ježto žádného nebezpečnosti nevidí.“

³⁾ Ibidem 405. Pán z Pernštejna přišed od císaře před mnohými řekl: „Divno mi to, co J. M. C. nyní v pokoji říci ráčil, že se tomu nemůž nadiviti, co se jest stalo Bratřím Pikhartům, kteříž ve Vídni nám konfessi i také písně německé podali a suplikovali, že nyní mlčí a nic neříkají, takli sou již zpyšněli, čili se nás bojí, nemůžeme rozuměti, co jest toho.“ Ale nevšichni Bratři tomu věřili.

⁴⁾ Bratr. diar., *Sněmy* IV., 405 atd.

⁵⁾ S. *Vlišský* píše ve čtvrtek 17. března (ib. 406): „Vidělo se pánům našim, zvláště p. Slavatovi a p. Švihovskému, abyste nás navštívili. Páni oznámili, že bychom se již neměli koutkovati, žádajíce Vaší rady.“ — Br. Švarc a Karel z *Krajku* psali v pátek 18. března (ib. 405—407). Švarc oznamuje při tom, že p. Slavata zvláště prosí, by sen. Kálef přijel, a že p. Švihovský se nad tím horší, že se koutkuje a je opuštěn. Slavata mnoho válčil těchto dní s Klapouny a s Vřesovci, strach aby nebyl raněn. Dr. Hájek 17. a 18. března na paláci mnoho vyjžděl na Bratry, že prý je to hrozný blud, co je v art. 6. v konfessi Bratrské, že Kristus

regule jeho¹⁾ že k nynějším příčinám se nechce trefovati. Spolu ho prosí o radu stran Snesení polského a Reformací J. Augusty. P. Pavel Grymiller totiž prý rozšířil mezi ostatní stavy více než 20 exemplářů Snesení polského, jež dal opsati, že téměř všichni o něm mluví a je schvalují. Páni Pražané na Staroměstské radnici v radě prý je několikrát přečetli, až se i snesli, aby nazejtří v sněmu bylo čteno, že mimo to nic lepšího nevědí. Reformací pak Augustova byla roztroušena od pana Jindřicha z Valdštejna, ale ne mnohým. A někteří z Bratřím chtěli se jí ujíti, poněvadž byla sepsána od Br. Augusty, ale B. Švarc tomu bránil, chtěje nejprve zvědět o ní mínění seniora Kálefa.

Ještě v pátek dne 18. března²⁾ přišla od pověď Kálefova ex Carmelo raptim. Na nezbednou žádost Švarcovu i pánův přátel jel by prý do Prahy, ale jak již včera³⁾ napsal, pán Bůh překazil mu nemocí. Opětuje dřívější radu, aby při tom učení Kristovu v konfessi položeném bez proměňování jí stáli a zachování býti žádali. „Sumou nic neproměňujte, neb Vám to poručeno od Jednoty není ani pánům, abyste měli za nás starší co dělati. Pánům víry a náboženství spravovati a artikule nějaké spisovati nenáleží, duchovních lidí jest to věc. Ubohý pan Albrecht, což on tam bude jediný mezi tou zběří dělati?“ B. Švarc mu má předložit, ať nic za Jednotu nečiní a nesvoluje kromě konfesse Bratrské, chce-li v péči bratrské býti. Na konec radí B. Švarcovi: „S doktorem se radí Kratonem,⁴⁾ kdyby on mohl navrci, víš kde t. císaři, jak bychom my rádi pokoje užili při svém náboženství. Od sebe aby řekl, že narozumívá, že bychom chtěli suplikací J. M. dáti a že i to na péči máme, abychom protivnosti nečinili. Že sme tak volni a pečliví nezaměstnávati, že učiníme, co nám (t. císař) káže, t. strany suplikací, dáti neb nechati. Když on takovým přítelem se staví, nechť skutkem toho dokáže něco roztřesením, abychom v pokoji zachování byli, neb my k té směsici nesvolíme, snáz smrt podstupovati budeme, a on (rozumíš kdo) krví nevinnou pomazati by se musil neméně co Pilát. To měj u sebe v tajnosti!“

Senior Kálef nechce tedy s novoutrakvisty nic míti společného: „Když uhlídáme skutek těch věcí, jak jest mezi námi, toť nás samo spolu t. pravda sjednotí; než abychom jisté věci pro nejisté a nechť tak krátce dím pečení z oust pro stín pustiti měli, tohoť se nedopustíme nikoli.“⁵⁾

shladil obraz hříchu a obraz smrti, že prý od Cratona to slyšel. Crato zvěděv to od Švarce, strójí se prý na Dr. Hájka a prohlásil ochotu brániti Bratřím proti všem útokům na konfessi. Dr. Hájkem se tu myslí asi opět rektor Dvorský.

¹⁾ Ibidem 405.

²⁾ Br. diar., *Sněmy* IV., 407, 408.

³⁾ Ibidem 404: „převelmi mě oči rozbolely, tak že tuto škartu napoly slepý a slzavý psal jsem,“ a nyní naříká (407): „Takovou bídu mám s bolením očí, že nemohu na světlo hleděti.“

⁴⁾ Br. Švarc vskutku to učinil. O výsledku viz str. 133 pozn. 1.

⁵⁾ Dopis Kálefův. Br. diar., *Sněmy* IV., 407.

Za to naopak pokouší se o velice povážlivou věc bez ohledu na společné zájmy náboženské svobody; ba v zájmu konfessijním snaží se i politické věci položit na váhu, jen aby dosáhl cíle. svobody pro Bratří bez ohledu na jiné. Sám patrně cítí, že není to cesta správná, neboť chce, aby zůstalo vše tajno.¹⁾

Byl to asi vliv dřívějších rad, že pan Kamejcký, než tento dopis v pátek přišel, již domů odjel,²⁾ aby k hospodářství svému dohlédl, — a aby se vyhnul všelikému jednání v komisi. Tím přání seniora Kálefa z části splněno.

Zvláště hluboce rozechvěn byl pan Jan z Valdštejna.³⁾ Usnesení stavů, by sepsána byla Česká konfesse, nebyl přítomen. Ale když o tom slyšel, propukl v takový hněv, až onemocněl. Byl rozčilen, div si nezoufal.

Konsistoř⁴⁾ nemohla se vzpamatovati. Bojíce se, že se jejich zkáza blíží, v neděli Judica, 20. března, suplikovali prý k císaři, prosíce, aby ráčil nad nimi ruku držeti, že oni učiniti chtějí, cožkoli rozkáže, toliko aby těm osobám, které reformaci spisují, nedopustil nad nimi moc provozovati. Že prý ti spisovatelé jsou všichni sektáři a sborníci,⁵⁾ a že se bojí, aby od nich nebyli zkaženi.

Administrátor káza⁶⁾ v ten den v Slovanech: „Co, prý, mníte, že jest Kristus mezi těmi, kteříž tu spisují artikule o náboženství?

¹⁾ Zajímavá je korespondence sen. Štefana v Ivančicích a seniora Kálefa o té věci. B. Štefan píše 17. března (*Sněmy* IV., 415), že Bratří dne 7. března po prohlášení p. sudího „měli se ohlásiti, že chtějí rádi jednati se stavy pod obojí jako s nejbližšími sebe v náboženství a to na ten způsob, poněvadž mimo jiné v učení se suášejí a srovnávají, konfessi proti sobě jedna proti druhé nejsou, aby tak obojí při své konfessi zanechání byli v pokoji, i v náboženství a řádu svém. Nestane-li se toho, oni s našimi spojeni a s jinými souc, svou při mocně povedou a zjednájí-li, strach, aby potom to se nestalo, což píšete, totiž, aby naše vymustrovali a k své vůli škrábatí nechtěli, potřebí tu veliké opatrnosti. Pokud možné vím, že Vámi nic nesešlo a nesejde“. — Štefan v cellku stojí asi na stanovisku Kálefové, ale přece je dbalý bratrštějšího poměru k novoutrakvistům než Kálef. Dodává: „Calixtini že se s jesuity srovnati chtěli, ach větších hovad, tof vůdcové, měli by se jim těšiti ti, kteříž se jimi spravují.“ (Srv. str. 102, 120.)

²⁾ Br. diar., *Sněmy* IV., 409.

³⁾ Ibidem. Br. Švarc píše: „Pan komorník jakožto nejvyšší defensor bělúv konsistoriánských převelmi se vztekla a zahrav všechny od sebe pryč, sám se zamekl v pokoji a byl tam na pět hodin, chodě po pokoji, sám s sebou mluvil, naříkal, rukama lomil, naříkaje tak, že od mnohých slyšáno bylo jeho naříkání, tak těžce to nesl co který Achitophel (2 Sam. 17, 23), že podle rady jeho se nestalo.“ V tom velikém pohnutí kámen jej přetěžce napadl. „Tohoto dne komorníci, kteří jemu slouží, některým se svěchovali, ale nazejtří o tom zjevně na paláci mnozí mluvili, že pan komorník div se hněvy neoběsil.“

⁴⁾ Br. diar., *Sněmy* IV., 412.

⁵⁾ Br. diar., *Sněmy* 412. S tím srovnej slova *nunciava* 20. března 1575. (Viz nahoře str. 124, 1.)

⁶⁾ Bratr. diar., *Sněmy* IV., 412.

Ba není, ale vychází a skrývá se, jako hle teď¹⁾ vyšel z chrámu, když naň Židé kamením házeti chtěli a tak i před těmito uchází,“ a v tom se rozsmál na kazatelnicí.

Strana katolická, poněkud byla uspokojena slovy císařskými, ale přece rozladěna. K tomu přispělo, že pán z Rožmberka byl těžce nemocen.²⁾ Také pan kancléř pro těžké dýchání byl by se skoro zadchl, tak že mu lékař musil zatíti žílu. Oba nemohli v pátek 18. března přijíti do sněmu, jenž proto byl odložen na sobotu 8 hodin ráno.

V sobotu 19. března³⁾ přišel pán z Rožmberka do sněmu, aby hájil katolické zájmy. Jmenem strany pod jednou tázal se stavů pod obojí, co zjednali těchto pominulých dní a na čem postavili? Pan sudí podal zprávu o zvolení komise, jež má artikule o vyzdvižení pravého starého náboženství sepsati a sněmu podati, aby pak byly i císaři předloženy; a zatím, dokudž by artikule nebyly sepsány, aby se přece sněmovalo o obecné věci. Pán z Rožmberka na to odpověděl, poradiv se se stranou pod jednou, že prý takové usnesení stavů pod obojí potřebuje bedlivého uvážení, aby nebylo proti smlouvám a snešení tohoto království, jakož i císařskému dovolení. Poněvadž pak na ten čas je pánů pod jednou malý počet přítomen, odkládají prý na to odpověď, chtějíce mezi sebou v pondělí ráno o 9. hod. v soudnici o věci té pojednati. Tím chtěl pán z Rožmberka jednání strany pod obojí předem postaviti na nejistou půdu a zmařiti. Ale pan sudí, rozmluviv s některými, odvětil: „Poněvadž všecko to se svolením J. M. C. se stalo, neuznávají, proč by páni pod jednou neměli dáti odpovědi.“ Na toto ohražení strana pod jednou setrvala na tom, že na ten čas jináče býti nemůže. Byli zřejmě rozmrzeli, i když se přátelstvím osvědčovali.

V týž den, v sobotu,⁴⁾ ve shromáždění samých stavů pod obojí, počítajíc mezi ně i Bratří, bylo rokováno všelijak o náboženství a zůstáno při dřívějším usnesení, aby „ne sama konfessi Augšpurská místo měla“, ale aby, cožkoli kdo má starého, k náboženství náležejícího, zvolené komisi doručil. Bratří pak zjevně se pronášeli, že od své konfesse — dle rady Kálefovy — nepustí a z ní nic vymítati nedají, ale raději se odtrhnou, budou-li je stavové tisknouti z toho, což nad ně jim pán Bůh více dal. Proti tomu mnozí novoutrakvisté, a zvláště pan Kurcpach, je žádali, aby se neodlučovali, že stavové nechají Bratří při jich konfessi i při jich rádech v pokoji.

Hlavní zástupce strany výlučně luterské, pan Václav Vřesovec, nebyl událostmi posledních dní též nijak potěšen,⁵⁾ zvláště když nebyl

¹⁾ Z evangelia na neděli Judica, Jan 8, 59.

²⁾ Br. diar., *Sněmy* IV., 409. — Sixt, *Sněmy* IV., 328.

³⁾ Br. diar., *Sněmy* IV., 409. — Sixt, *Sněmy* IV., 328.

⁴⁾ Br. diar. *Sněmy*, IV., 409.

⁵⁾ Br. diar., *Sněmy* IV., 410. V. Vřesovec, „jehož nazývají *alta sapientia*“.

ani do komise zvolen. Snažil se proto svému stanovisku, přes něž stavové vlastně již přešli k dalšímu jednání, přece nějak zjednatí průchod. Sepsal stručný spis¹⁾ „Víru starou“, a předložil jej panu podkomořímu,²⁾ v naději, že jej i jiní podepíší. Doporučoval Augsburské vyznání z r. 1530 a to způsobem velice přehnaným a frázovitým. Nadpis zněl: „Registra³⁾ stavu rytířského osob všech krajů království Českého, v nichžto se jeden každý osobně a dobrovolně přiznal a vlastní svou rukou podepsal, že jest té a ne jiné víry a jednoty, než která jest z nestihlé rady velebné a přeslavné Trojice svaté, prve nežli gruntové světa založeni byli, předzvěděná etc.“ Ale nikdo se nepodepsal mimo jeho bratra, ježž podepsal ještě sám.⁴⁾ Tím byla trvale pohřbena myšlenka, aby na základě Augsburského vyznání usilováno bylo o svobodu náboženskou.

Katolíci zatím zaujali postavení vyčkavací, aby za vhodné příležitosti mohli zmařiti postup evangelických stran. Nuncius píše 20. března⁵⁾ do Říma o událostech minulých v naději, že Bratří a ostatní haeretičtí stavové se nespojí; zdá se mu to nemožné. Ale dokládá: ⁶⁾ „Dábel jest mnohdy velmi chytrý, že nejtěžší věci dovede učiniti velmi snadnými“. Nuncius však doufá, že včasnými modlitbami bude lze dosíci mnoho k obraně katolického náboženství.

A při tom všemožně pracuje, aby katolíci zorganizování činně se měli k ochraně katolictví. V pondělí 21. března koná se v soudnici⁷⁾ zase porada strany katolické s kanovníky. Po odchodu pak kněží bílých neb kanovníků pán z Rožmberka, povolav stavy pod obojí do soudnice, učinil k nim dlouhou řeč, mluvě o lásce strany pod jednou k straně pod obojí a dokládaje, že nevědí na ten čas co říkati, poněvadž pod rukama to ještě není, co hodlají sepsati. Než toliko napomínají, aby nic nového a nebývalého v tomto království nezačínali, ale, jak vždycky hlásají, vyhledali tu víru starou, kteráž v tomto království byla od starodávna, a netrpěli žádné sekty, aby kromě strany pod jednou a pod obojí více nebylo žádné jiné. „A když to spíšete, tedy také vše nám ukážete, abychom my také v to nahlédli, nebylo-li by tu něčeho proti nám.“ Při tom se domlouval, že mnozí na fary pod jednou dávají kněží pod obojí.

¹⁾ Tamže.

²⁾ Burianovi Trčkovci z Lipy, jako prvnímu z rytířstva.

³⁾ Spis ten dostal hned, „na zejtr“, tedy v neděli 20. března, Br. Švarc „divným způsobem“ do rukou a hned odeslal jej seniori Carmelitano, žádaje ho opětně o soud stran Snesení polského, poněvadž se všem líbilo, a strany Instrukci k reformování konsistoře od B. Jana Augusty. (Br. diar., *Sněmy* IV., 410.)

⁴⁾ Otištěn v Br. diar., *Sněmy* IV., 410.

⁵⁾ *Theiner*, *Annal.* II., 457. Další dopisy u Theinera scházejí až do 29. května, a i z toho schází začátek.

⁶⁾ „pur il demonio è tanto astuto, et sottile, ch'in simili occasioni suol rendere alle volte facili quelle cose, ch'erano tenute difficilissime.“

⁷⁾ Br. diar., *Sněmy* IV., 412. — Sixt, *Sněmy* IV., 329.

Zatím¹⁾ císař vzkázal pro pana sudího. Ostatní stavové²⁾ pod obojí straně pod jednou projevíli svou vděčnost za přátelská slova. Když pak věci náboženské sepsány budou, že i strany far a stížnosti té budou věděti, jak se zachovati.

Tu přišel pan sudí, oznamuje, že císař všechny tři stavy k sobě předvolává.³⁾ I přišli k němu a císař řeč dlouhou k nim učinil skrze pána z Pernštejna, ujišťuje je svou láskou k tomuto království, a na konec je požádal, by mu povolili aspoň jeden termín berně domovní a posudní. Ač města se vzpírala berní domovní, naříkajíce, že mnoho domů pustých stojí pro mnohé daně, konečně, když pán z Rožmberka města příkře zakřikl, povolili obojí berně na půl leta, ovšem po dlouhém jednání a teprve druhého dne, v úterý 22. března,⁴⁾ a s výhradou, že tím nemají býti přerušena předešlá snesení a budoucí obecní jednání. Císař, jsa ve finanční tísní, vděčně přijal zprávu o svolení tom. Ale někteří stavové v ten čas ve sněmu nepřítomní, jako p. Kurf-pach, — sepisovaliť zatím v komisi Českou konfessi — velmi se potom o to domlouvali, že tak usneseno bylo bez nich.

V týž den v úterý Michal Španovský jménem jiných vyslovil žádost, poněvadž začalo se jednati o artikul strany náboženství,

¹⁾ V ten čas byli v Praze i zástupci stavů dolnorakouských a naléhali na císaře, by jim povolil i v městě Vidni otevřiti chrám k evangelickým službám božím. *Hub. Languetus* v dopise z 20. března (*Epist. secr.* 79) píše: „Multi sperant Imperatorem id ipsis concessurum.“ Po delším jednání císař odpověděl jich přímělně, tajněmu radovi prezidentu dvorní komory Reichardu svob. pánu ze Streinu, vlastnoručním listem: „Lieber Strein... Nun befind ich in der Wahrheit, dass es jetzt nit allein nit de tempore, sonder würde sich gar nit thun lassen. Derweil es dann an dem, so wäre das beste, dass man es dieser Zeit also verbleiben liesse, denn Gott weiss, dass ichs nit anderst als gut und vons besten wegen vermein. Maximilian.“ (*Vict. Bibl.* Die Organisation des ev. Kirchenwesens im Erz. Österreich u. d. Enns, 1568—1576. str. 172.) Z toho je zřejmo, že Maximilián v ten čas, patrně poměry nucen, nechtěl se odvážit povolití podobné ústupky náboženské ani Rakusanům, ani Čechům. Rakouští stavové žádali pak toliko o povolení, aby mohli evang. bohoslužby, konané dosud v domě maršálkově ve Vidni, konati aspoň v tamním sále sněmovním. Teprve v den svého odjezdu do Řezna císař to povolil „ista conditione“, „dass entgegen ihrem Erbieten nach alle Predigten in Häusern abgestellt werden und dass mit Transferierung der Predigt aus des Herrn Ladmarschallen Haus in das Landhaus verzogen werde, bis ich wieder in das Land komm.“ (Tamže str. 173.) Císař patrně před skončením důležitého jednání v Řezně, kde se jednati mělo zvláště o volbu jeho syna za nástupce, netroufal si nic povolití ani v Rakousích, tím méně v Čechách. Naprosto pak nechtěl ani v Rakousích ani v Čechách povolití služby boží evangelické v městech královských a pro měšťany.

²⁾ Sixt, *Sněmy* 329, 330.

³⁾ Br. diar., *Sněmy* IV., 413.

⁴⁾ Sixt, *Sněmy* IV., 330. — Br. diar. ib. 414. Ve dnech 22.—24. března je mezi zprávou bratrskou a Sixtovou difference vždy o jeden den. Sixtova zpráva jeví se spolehlivější v datech, ježto je patrně den za dnem psaná. Švarc píše konec zpráv o tomto sněmu dodatečně hromadně. Zprávy jeho jsou správné, i když v datu se snadno stala mylka.

ani do komise zvolen. Snažil se proto svému stanovisku, přes něž stavové vlastně již přešli k dalšímu jednání, přece nějak zjednatí průchod. Sepsal stručný spis¹⁾ „Víru starou“, a předložil jej panu podkomořímu,²⁾ v naději, že jej i jiní podepíší. Doporučoval Augsburské vyznání z r. 1530 a to způsobem velice přehnaným a frázovitým. Nadpis zněl: „Registra³⁾ stavu rytířského osob všech krajů království Českého, v nichžto se jeden každý osobně a dobrovolně přiznal a vlastní svou rukou podepsal, že jest té a ne jiné víry a jednoty, než která jest z nestihlé rady velebné a přeslavné Trojice svaté, prve nežli gruntové světa založeni byli, předzvěděná etc.“ Ale nikdo se nepodepsal mimo jeho bratra, ježž podepsal ještě sám.⁴⁾ Tím byla trvale pohřbena myšlenka, aby na základě Augsburského vyznání usilováno bylo o svobodu náboženskou.

Katolíci zatím zaujali postavení vyčkávací, aby za vhodné příležitosti mohli zmařiti postup evangelických stran. Nuncius píše 20. března⁵⁾ do Říma o událostech minulých v naději, že Bratří a ostatní haeretičtí stavové se nespojí; zdá se mu to nemožné. Ale dokládá: ⁶⁾ „Dábel jest mnohdy velmi chytrý, že nejtěžší věci dovede učiniti velmi snadnými“. Nuncius však doufá, že včasnými modlitbami bude lze dosíci mnoho k obraně katolického náboženství.

A při tom všemožně pracuje, aby katolíci zorganizováni činně se měli k ochraně katolictví. V pondělí 21. března koná se v soudnici⁷⁾ zasedání porada strany katolické s kanovníky. Po odchodu pak kněží bílých neb kanovníků pán z Rožmberka, povolav stavy pod obojí do soudnice, učinil k nim dlouhou řeč, mluvě o lásce strany pod jednou k straně pod obojí a dokládaje, že nevědí na ten čas co říkati, poněvadž pod rukama to ještě není, co hodlají sepsati. Než toliko napomínají, aby nic nového a nebyvalého v tomto království nezačínali, ale, jak vždycky hlásají, vyhledali tu víru starou, kteráž v tomto království byla od starodávna, a netrpěli žádné sekty, aby kromě strany pod jednou a pod obojí více nebylo žádné jiné. „A když to spíšete, tedy také vše nám ukážete, abychom my také v to nahlédli, nebylo-li by tu něčeho proti nám.“ Při tom se domlouval, že mnozí na fary pod jednou dávají kněží pod obojí.

¹⁾ Tamže.

²⁾ Burianovi Trčkovci z Lípy, jako prvnímu z rytířstva.

³⁾ Spis ten dostal hned, „na zejtrí“, tedy v neděli 20. března, Br. Švarc „divným způsobem“ do rukou a hned odeslal jej seniori Carmelitano, žádaje ho opětně o soud stran Snesení polského, poněvadž se všem líbilo, a strany Instrukcí k reformování konsistoře od B. Jana Augusty. (Br. diar., *Sněmy IV.*, 410.)

⁴⁾ Otištěn v Br. diar., *Sněmy IV.*, 410.

⁵⁾ *Theiner*, Annal. II., 457. Další dopisy u Theinera scházejí až do 29. května, a i z toho schází začátek.

⁶⁾ „pur il demonio è tanto astuto, et sottile, ch'in simili occasioni suol rendere alle volte facili quelle cose, ch'erano tenute difficilissime.“

⁷⁾ Br. diar., *Sněmy IV.*, 412. — Sixt, *Sněmy IV.*, 329.

Zatím¹⁾ císař vzkázal pro pana sudího. Ostatní stavové²⁾ pod obojí straně pod jednou projevíli svou vděčnost za přátelská slova. Když pak věci náboženské sepsány budou, že i strany far a stížnosti té budou věděti, jak se zachovati.

Tu přišel pan sudí, oznamuje, že císař všechny tři stavy k sobě předvolává.³⁾ I přišli k němu a císař řeč dlouhou k nim učinil skrze pána z Pernštejna, ujišťuje je svou láskou k tomuto království, a na konec je požádal, by mu povolili aspoň jeden termín berně domovní a posudní. Ač města se vzpírala berní domovní, nařikajíce, že mnoho domů pustých stojí pro mnohé daně, konečně, když pán z Rožmberka města příkře zakřikl, povolili obojí berně na půl leta, ovšem po dlouhém jednání a teprve druhého dne, v úterý 22. března,⁴⁾ a s výhradou, že tím nemají býti přerušena předešlá snesení a budoucí obecní jednání. Císař, jsa ve finanční tísní, vděčně přijal zprávu o svolení tom. Ale někteří stavové v ten čas ve sněmu nepřítomní, jako p. Kurc-pach, — sepisovali zatím v komisi Českou konfessi — velmi se potom o to domlouvali, že tak usneseno bylo bez nich.

V též den v úterý Michal Španovský jménem jiných vyslovil žádost, poněvadž začalo se jednati o artikul strany náboženství,

¹⁾ V ten čas byli v Praze i zástupci stavů dolnorakouských a naléhali na císaře, by jim povolil i v městě Vídní otevřiti chrám k evangelickým službám božím. *Hub. Languetus* v dopise z 20. března (Epist. secr. 79) píše: „Multi sperant Imperatorem id ipsis concessurum.“ Po delším jednání císař odpověděl jich přímělnému, tajnému radovi presidentu dvorní komory Reichardu svob. pánu ze Streinu, vlastnoručním listem: „Lieber Strein... Nun befind ich in der Wahrheit, dass es jetzt nit allein nit de tempore, sonder würde sich gar nit thun lassen. Derweil es dann an dem, so wäre das beste, dass man es dieser Zeit also verbleiben liesse, denn Gott weiss, dass ichs nit anderst als gut und vons besten wegen vermein. Maximilian.“ (*Vict. Bibl.*, Die Organisation des ev. Kirchenwesens im Erz. Österreich u. d. Enns, 1568—1576. str. 172.) Z toho je zřejmo, že Maximilián v ten čas, patrně poměry nucen, nechtěl se odvážit povolití podobné ústupky náboženské ani Rakoušanům, ani Čechům. Rakouští stavové žádali pak toliko o povolení, aby mohli evang. bohoslužby, konané dosud v domě maršálkově ve Vídní, konati aspoň v tamním sále sněmovním. Teprve v den svého odjezdu do Řezna císař to povolil „ista conditione“, „dass entgegen ihrem Erbieten nach alle Predigten in Häusern abgestellt werden und dass mit Transferierung der Predigt aus des Herrn Ladmarschallen Haus in das Landhaus verzogen werde, bis ich wieder in das Land komm.“ (Tamže str. 173.) Císař patrně před skončením důležitého jednání v Řezně, kde se jednati mělo zvláště o volbu jeho syna za nástupce, netroufal si nic povolití ani v Rakousích, tím méně v Čechách. Naprosto pak nechtěl ani v Rakousích ani v Čechách povolití služby boží evangelické v městech královských a pro měšťany.

²⁾ Sixt, *Sněmy* 329, 330.

³⁾ Br. diar., *Sněmy IV.*, 413.

⁴⁾ Sixt, *Sněmy IV.*, 330. — Br. diar. ib. 414. Ve dnech 22.—24. března je mezi zprávou bratrskou a Sixtovou difference vždy o jeden den. Sixtova zpráva jeví se spolehlivější v datech, ježto je patrně den za dnem psaná. Švarc píše konec zpráv o tomto sněmu dodatečně hromadně. Zprávy jeho jsou správné, i když v datu se snadno stala mýlka.

aby v tom čase sněmem bylo opatřeno, by administrátor kněžstvo žádnému ze všech tří stavů neztěžoval, ježto prý mimo předešlý pořádek konsistořský proti vůli osadních lidí dává kněží bezděčně od některých far a obcí a pobožné kněží nechce potvrzovati a zabraňuje bráti je na fary, více lidem na vzdory, než z jaké potřeby. Pán z Rožmberka odkázal ty, jimž příkoří se děje, na císaře.

Patrně bylo ovzduší plno vznětlivých a sporných otázek a příběhů,¹⁾ i když v sněmu nastával klid pro blížící se velkonoční prázdniny.

Mezi Bratřími zatím nastalo jakési uklidnění. Senior Kálef stojí dosud na svém stanovisku, ale píše přece již klidněji, když — asi v pondělí 21. března²⁾ — odpovídá B. Švarcovi na jeho dopisy, povzbuzuje pány Slavatu a Švihovského a dává zprávu o snešení polském a sepsání Augustovu. Že mnozí čtou o snešení Bratří s Luteriány v Sandoměři není prý zlé, ale bez přítomnosti seniorů a rozmlouvání s nimi nelze co k cíli přivést, ježto „některé kondiči nevelmi by se k zdejšímu způsobu jich i Bratří trefovaly.“ Reformaci však Augustova, kterou Augusta dal svého času Jindřichu z Valdštejna, Kálefovi se nelíbí a nechtěl by k ní tak, jak jest, přistoupiti.³⁾ Ale nic neškodí, že stavové pod obojí toho i jiného ohledují. „Vámf a našim málo po tom, když ani povinnosti ani moci k žádnému jednání o náboženství nemáte. Dobré by bylo, aby nás od sebe dokonce neodstrkovali, jakož i my jim toho nečiníme. Němečtí Luteriáni⁴⁾ v rozdílnostech nějakých se s námi milostně bratrsky snaželi a snašejí; takf by i jim slušelo nám činiti, chtí-li to učení jich přijíti. Budouliť mysliti Bratří kaziti, nechť vědí, že sami tudíž zkažení budou, a zvláště kdyby své milé bratří, nás, utiskli, jimž my vši duši dobrého s mnohými slzami žádáme.“ — To zní ovšem značně jinak než posledně. Snad to souvisí i s tím, že se Kálef v ten čas cítil i tělesně zdravější.⁵⁾

Asi v ten čas, v úterý 22. března⁶⁾, psal senior Štefan Kálefovi, odpovídaje mu na jeho zprávy o jednání v Praze asi do 16.

¹⁾ V ten čas to asi bylo (srv. zde str. 135, pozn. 4. se str. 134), že došlo z Plzně psaní svědčící stavům pod obojí, a bylo též stavy těmito čteno. Někteří páni plzeňští žádali tu stavy pod obojí, aby je k sobě mezi stavy přijíti ráčili, strany viry že k nim přistupují. Srv. *Br. arch.* XIV. sv. f. 227. Více dále v hlavě 28.

²⁾ *Br. arch.* XIV. f. 31—32 (*Sněmy* IV., 410—412).

³⁾ Srv. výše str. 39, pozn. 3. Br. Augusta je sepsal. „Také věřil on mnoho mistru či administrátorovi malostranskému Martinovi na ten čas a měl s ním punty, jemuž i agendy naše vydal, a on se ukazoval, jako by našich věcí spolu s ním zastávati chtěl, také i list mu pěkný o tom pod pečeti konsistoriánskou psal; ale potom jako lstivý člověk jinak činil i proti tomu psal, a ta psaní jeho jedno proti druhým v ruku mám, a sotva jsem Augustu zdržel jeden čas, že jich vytisknouti nedal, pravě mi, že by chtěl, aby všichni viděli, jak on dva jazyky v hrdle má. Nu, nedopustil sem mu toho“. *Br. diar.*, *Sněmy* IV., 411, 412.

⁴⁾ Patrně stoupenci Melancthonovi.

⁵⁾ „trochu mi lehčeji, již tuším netřeba doktora.“ Tamže.

⁶⁾ *Br. diar.*, *Sněmy* IV., 416, 417. Pisatel nepodepsán, píše „nejmilejšímu

či 17. března. Píše, že by rád vyhověl žádosti a v takové pilné potřebě se vypravil k adresátu, ale nedostatek zdraví jest mu ku překážce; bolest očí nepřestala a do zubů těžkost nemalá se mu vpravila. Mimo to do čtvrtku, kdy sněm končí, by se k adresátu nemohl dostat. Souhlasí však zcela s dosavadním jednáním. Horší se na pana sudího. Kárá, že stavové spisují novou konfessi Radí, opověditi se stavům, poněvadž s nimi nechtějí jednati, že oni sami také chtějí císaři předešlé své žádosti předložit i pokoje v náboženství žádati. Vybízí, by odpírali, že by se majestát krále Vladislava vztahoval na Bratří, poněvadž těch bludů při nich nebylo a není. Poněvadž pak na Moravě svobodu mají Bratří, radí žádati, aby císař jim dopřál svobody i v Čechách. Nechtějí sami připovědi pokoj. Bude-li co v nově sepsáno, vybízí toho nepřijímati do pilného ohledání a rozsouzení toho. Na konec radí, „nebude-li lze jinak, tedy na způsob polský věsti, jich se srovnání s Luteriány, aby s sebou v lásce bydlili, se nehaněli, při zvyklých rádech zůstávali, správčův svých, kteří by věrně o duše jich se starali a oni při nich učení a pobožné obcování, jednomyslnost a řád viděli, těch aby užívali. Odtud neodcházeti.“ Na konec projevuje ochotu přijeti, usoudí-li Kálef, že jeho přítomnost může co platná býti. — Z toho lze souditi, že již dříve vyjednával senior Kálef se Štefanem, by přijel do Boleslavě.

Zatím ve středu 23. března byl sněm sepisován, ve čtvrtek 24. března¹⁾ podán ku přečtení, a vykonána relací. V pátek 25. března se svolením císařským stavové se rozjeli na velkonoční sněmovní prázdniny.

17. V komisi zahájeno sepisování České konfesse. (21.—25. března.)

V pondělí po Judica,²⁾ dne 21. března, jak bylo stanoveno, sešly se zvolené osoby v radnici malostranské. Pan Jindřich z Valdštejna oslovil přítomné, vybízaje k přátelskému jednání. Na to promému pánu bratru, panu Janovi K. do Kláštera k spěšnému dodání“. „Datum rychle, jakž mi psaní přišlo, v úterý v 18 hodin z zahrady.“ — Z zahrady je patrně totéž, co u Blahoslava „ex horto“, totiž z Ivančic.

¹⁾ Br. Švarc (*Sněmy* IV., 414) vyzvedl v ten den u Dr. Cratona dopis pro Br. Štefana, při čemž Crato mu řekl, že s císařem o Bratřích mluvil tak, jak mu Švarc nález byl dal. A sám prý od sebe mnoho též mluvil, jak Bratří neradi jsou tomu, že za příčinou náboženství jednání sněmovní se prodlévá, a že prý Bratří nejsou žádostivi reformace náboženství, ale toliko při svém zachování býti chtějí, a rádi by o to k J. M. C. suplikovali, ale očekávají času příhodného a volnosti císařovy, vidouce J. M. veliká zaměstnání, a neradi by v ničemž něco protimyslného. Na to prý císař odpověděl: „Sapienter fecerunt Fratres, quod nunc tacuerunt, bude to moci potom býti.“ Protož mají Bratří věděti, že mají clementissimum imperatorem. — Přišla pak řeč na Václava Vřesovce, jenž žádal o pomoc lékařskou, onemocněv. Zvědčev, že je to ubikvista a psal proti konfessi Bratrské, velmi prý se Crato rozhněval, hotov jsa refutovati všecka contraria scripta, ježto prý není nic snažšího než defendere confessionem vestram. — V pátek Švarc odejel s p. Karlem Krajkem na Karmel.

²⁾ Sixt, *Sněmy* IV., 328 a 329.

mluvil Michal Španovský k zástupcům Prahy a měst; prohlašuje za nesprávné mínění rozšířené mezi zástupci měst, jako by stav panský a rytířský všim tím jednáním o náboženství směřovaly k tomu, aby nový a neznámý řád v tomto království byl nařízen a konsistoř byla zkažena a odstraněna, z které příčiny města jen s rozmyšlením v to jednání se dala. Španovský prohlašuje, že stavové na to nemyslí, nýbrž chtějí, aby předem dobrý řád v církvi a kněžstvu byl nařízen, a pak, až se to stane, že budou společně císaře žádati, aby jim dovolil, sejít se v kolleji a hodné osoby k osazení konsistoře zvoliti, by tak kněžstvo náležitě mohlo býti spravováno. Jménem měst odpověděl Sixt z Ottersdorfa, připouští, že měli takové obavy, ale doložil, že jsou vděční, když nyní jináče slyší od pánův a rytířův. I chtějí prý rádi v těch prácech nápomocni býti.

V úterý¹⁾ po Judica, dne 22. března, přišlo nemnoho členů komise k jednání a teprve ku poledni do staroměstské radnice, ježto mnozí šli do sněmu, a na Malé straně úřad byl obnovován. A jak v pondělí začali, tak v tento den pokračovali ve spisování. Nejprve totiž²⁾ o konfessi Augšpurské rozvažovali. I uváděny některé příčiny, aby se jí tak hrubě nevázali, jako „1. že příliš krátce se v ní o některých artikulech mluví; 2. některých potřebných se hned pomíjí; 3. některá slova do češtiny přeložená velmi tvrdě a zatměle znějí, a měla-li by ta konfessi býti paraphrastice vyložena, aby takměř i v jiných věcech sobě volni byli; 4. jest prý známé, že obnova sv. evangelia v německých zemích a tak i Augšpurská konfessi má původ svůj z Čech; 5. aby tedy sami konfessi sepsali, a ta aby nesloula ani Bratrská ani Augšpurská, ale Česká.“³⁾ A tak obrátili se k tomu, aby spisovali nové artikule svého vyznání. I sepsali „do 20 artikulů a víc“. A při tom spisování bylo volno každému přimlouvati se, co by za dobré viděl, ač ne vždycky všechny přimluvy došly přijeti.

O těchto 20, vlastně devatenácti artikulech, tedy o tomto prvním konceptu České konfesse, máme zajímavé a dosud nepovšimnuté zprávy z této komise. Zachovalo se totiž podrobné vypsání obsahu⁴⁾ těchto 19 tenkrát sepsaných článků. Z nich poznáváme, že

¹⁾ Br. diar., Sněmy IV., 414.

²⁾ Rkp. Rozmlouvání f. 334.

³⁾ Ibidem: „tím se Bratřím připočlebiti chtěli, a tudy svůj úmysl neupřímý k budoucímu utlačení Bratřím přikryti, pravice, však my i z Augšpurské i z Bratrské konfessi věci některé a slova během“.

⁴⁾ Dokument ten je v rkp. v XIV. svaz. Bratr. arch. fol. 226 etc. Nadpis zní: „1575. Tito artikulové při nynějším sněmu, který se na hradě Pražském při jeho milosti Císařské, ode všech tří stavů, totiž jich milostí pánův též i rytířstva a stavu městského drží, se jednají o víru, a již zavříni a k vytištění vydání sou. Pán Bůh rač svého Božského požehnání i stálosti k vykonání a zdržení toho všeho popřiti. Amen.“ Hned na to následuje: „Confessio Bohemorum. 1. O slovu Božím, aby svůj průchod mělo. 2. O Bohu Otci Synu a Duchu svatém, jak má držáno i smeženo a věřeno bejtí. 3. O Trojici svaté. 4. O pádu prvního člověka,

v komisi se původně obmyslelo sepsati spis, ve kterém by v první polovině obsaženy byly hlavní články víry a ve druhé polovině hlavní zásady církevního řádu. Prvých 6 článků konceptu toho jedná totiž o církevním učení, a sice první 4 články jsou totožny s prvními články pozdější České konfesse, článek 5. konceptu s 11. čl. a 6. s 24. článkem České konfesse. Ostatních 13 článků konceptu (7.—19.) týkají se církevního řádu, vyjímaje článek 9., ve kterém mě býti urovnán poměr stavů k Bratřím. V prvních 6. článcích konceptu je tedy zárodek České konfesse, v článcích 7.—8., 10.—19. zárodek církevního řádu k České konfessi se družícího, a v článku 9. je zárodek odstavce v supplikaci o poměru stavů k Bratřím.

Při sepisování těchto článků, — asi zvláště prvních 6 — p. Albrecht Kamejcký¹⁾ přece do schůze se dostavil a podle rady jemu dané, když který artikul podali naň k zapsání, hned jim jej z konfesse Bratrské četl, poukazuje na to, že on tak drží a tak se mu vidí, a že tu není co opravovati a že on odtud nepůjde. Tak to spravoval, až dohnání byli všichni a na tom zůstali, aby nechajíce všeho psaní, Bra-

Adama etc. 5. O vyznání církve svaté. 6. O vzkříšení těl mrtvých a posledního soudu Božho. 7. O svátcích vejročních, kteří a jak mají svěcení býti. 8. O manželství svobodném kněžím. 9. Že všichni tři stavové nechť Bratři utiskovati, poneváž se s slovem Božím podlé nich srovnávají a ve všem snášejí, a aby v domnění nebyli, že by rozdvojení v náboženství mezi nimi jaké bylo, to že před jeho milostí i jimi stavy ukázati chtí. 10. Konsistoř Pražská pod obojí, aby bez stavův nic před sebe sama od sebe nebrala, která se nařídí, pod ztracením duší jejich; též i v jiných městech, než podlé těch artikulův, aby se, kteříž jim byli čtení zjevně před jeho milostí Císařskou, tak chovali. 11. Administrátorové pod obojí způsobou aby se ve všech těch artikulech dobře se (s vzkládáním rukou, aby mohli jáhny voliti, kteří by se ve všem dobře, jak Skutkové Apoštolští v 6. kapitole ukazují) chovali. 12. Konsistoři čtyři osoby dobré pobožné lidi, pro bázeň i kázeň a přetrhování zlých věcí, stavu panského, rytířského a městského na pomoc dány býti mají. 13. Od duchovního práva aby žádného appellování jinam nebylo. 14. Kdyby chtěla mezi kněžimi aneb dělkany jaká hádka o víru vzniknouti, mimo tento pořádek, tedy mají je páni konsistoriánové vyslyšeti, a který by co nového chtěl před sebe bráti, mají ho z sebe jako ratolístku uvadlou vyvésti. 15. Kdyby se nechtěl kdožkoli, jsa obeslán neb pohnán do konsistoře, postaviti, mají toho páni konsistoriánové každého trestati, z poddaných i jiné všecky, též i děti, a všichni tři stavové aby se osobami obeslanými pro postavení ujišťovali. 16. Kněží majíce ženy neb nemajíce, aby mohli o statcích svých kšaftovati. Pakli by který bez kšaftu umřel, jeden díl z takového statku jeho na konsistoř, druhý díl na přátely jeho a třetí díl na tu vosadu, kde farářem je, připadnouti má. 17. Kněží z konsistoře aneb farářové do měst i jinam mají podávání býti. 18. Mladí kněží jak by se měli chovati a při svátostech i jiných všech posluhováních zachovati, mají pilně vyučování býti. 19. Kdožby chtěl jakou knížku dáti imprimovati, má to první na konsistoř a osoby k tomu nařízené a zvolené, nežli by se tiskla, srovná-li se s konfessí, vzněsti.“ — S tím srv. dále nový církevní řád. — Hned za touto Confessio Bohemorum v rkp. následuje: „Item Páni Plzeňští ke všem stavům království českého psaní svědčící jsou poslali, které po těch všech artikulech zjevně bylo přečteno...“ (Viz výše str. 132, 1.)

¹⁾ Br. diar., Sněmy IV., 414.

trskou konfessi napřed přečtli a rozsoudili. Někteří tomu tuze odporovali, zvláště M. Rozsypal, universitní rektor,¹⁾ který asi nejvíce pracoval o tomto prvním konceptu kofesse. Chtěl prý raději odejít, než by slyšel Bratrskou konfessi. Ale dali si říci, když připomenuto jim poručení páně sudího a společné zůstání, aby tato kofesse v komisi byla čtena. I ustanoveno, aby čtena byla ve středu 23. března. Ježto však sněm zatím měl býti pro blížící se svátky přerušen, usneseno, aby byla čtena při druhém sněmu v nejprvnějším zasednutí přede všemi jinými.

Senior Kálef²⁾ se zatím těšil, že stavové pod obojí jsou již „divně roztrháni a pomícháni“, a měl za to, když ty artikule sebrané předloží, že „teprv bude divný chumel nejinačí než co kofačky. Mají někteří své divné sysly a tu v tom rozjetí, když se to vsudy roznese v lidi, než se vrátí do sněmu, divných rot přibude.“

Když sněm přerušen, přerušila i komise svoji práci. Ale než se tak stalo, z mocnila³⁾ některé členy komise, jako profesora pražské university, mistra vitemberského a stoupence směru lutersko-melanchthonského, muže theologicky smířlivého a mírného, D. Pressia⁴⁾

¹⁾ Ibid.: „jenž nejvíce tu kališných konfessí slípal“. O „slípání“ srv. slova Blahoslavova o konfessi z r. 1566. (Srv. nahoře str. 35, 1.) — O Rozsypalovi viz str. 8, 1.

²⁾ Br. diar., *Sněmy* IV., 416. — XIV. sv. *Bratr. Arch.* fol. 40.

³⁾ Ibidem 419.

⁴⁾ O Dru Pressiovi vypráví v XIV. svazku *Br. arch.*, fol. 455, redaktor svazku toho Jan Eneáš: „Jest rodem Čech z ... [Kouřima, proto zván v universit. aktech Gurimenus]. Přijmí jeho jest Pířaza, z něhož sobě zformoval Pressia. Bratr mladší kněze Šimona, kterýž se tam kdys v Přerově s pacholaty mrskával ... a kterýž v Slavkově umřel ... V Vitemberku spolu sme byli (Jan Eneáš a P. Pressius). Místrem jest vitemberským. Za pedagoga tam byl synův vdovy ... [slova další v rkp. scházejí]. Z Vitemberka se vrátiv, pobyl v Praze něco.“ — Dle *Liber decanorum*, str. 397, byl M. Paulus Pressius, magister Wittebergensis 23. dubna 1568 přijat do filosofické fakulty v Praze a stal se brzy profesorem. R. 1571 podal jako probošt kolleje Karlovy (viz nahoře 31, 8) spolu s jinými magistry stížnost proti vniknutí arcibiskupské komise do university. V témž roce je jmenován mezi examinátory, kteří s děkanem 13. srpna 15 studentů zkoušeli, vedle M. Petra Codicilla a Tulechova, M. Wenz. Zelotina a Formoso monte a M. Nicol. Alethina Colonia. První dva v březnu 1571, kdy za děkana zvolen M. Marcus Bydžovinus a Florentino, stali se consiliarii, dispensatores lectionum, M. Nicolaus Alethinus a M. Paulus Pressius jmenování správci duchodů universitních (*Lib. dec.* 406, 408.) — Roku 1571 chtěl Pressius studentům čísti list ap. Pavla ke Galatským a ovšem i theologicky vykládati. Děkan fakulty však nedal k tomu svolení, aby se tak dále ve veřejných přednáškách, ježto prý je to proti starým zvykům a také profesura bohosloví (theologiam profitendi facultas publ.) nikomu dosud pro prudký odpor horní kapituly dopuštěna nebyla. Pressius není prý zkoušený mistr bohosloví a děkan není děkanem bohoslovecké, ale filosofické fakulty. (*Z. Winter*, Děje vys. škol praž., 1897, str. 62 a 63 dle *Acta univ.* v Lobkov. bibl. č. 310. 48.) Bohoslovecké přednášky nebyly totiž vládou třeňny od těch dob, kdy universita nabyla rázu protestantského (r. 1549). Poslední profesor, o němž je známo, že dle příkladu několika dřívějších utrakvistických magistrů měl iádné přednášky o bohosloveckých před-

a některé jiné v Praze, zvláště asi rektora university M. Dvorského (Curia) jinak Rozsypala, aby konfessi tu sepsali, při čemž pís a ř

mětech, byl Jan Hortensius z Prahy, jenž se vzdělal v Benátkách a Padově (r. 1532. zemřel 1557) a čítal listy Pavlovy (*W. W. Tomek*, *Gesch. d. Pr. Univ.*, str. 193). Pressius tudíž zahájil rádná kázání pro studující mládež, ale kázání ta, jež konal ovšem v evang. duchu, byla brzy zakázána. (*Tomek*, *ibidem*.) Aby překážky zdolal, nastoupil jinou cestu. „Zachtělo se mu potom doktorství“ — tak vypráví zase J. Eneáš v *Bratr. arch.* XIV. sv., f. 455 — a ode mne commendaci žádal k Nikodemovi Vacetinskému, kterýž na ten čas ve Vídni byl, aby podle obdarování, jakéž má, promovet eum in doctorem theologiae. A toho že pro nic jiného nežádá, než aby volně kázati mohl slovo Boží v Čechách. Kdyby na kněžství ordinován byl v Němcích, že by mu přece nepovolili toho, než doktorovi že brániti nebudou moci. Takž on ve Vídni bullatus doctor učiněn“ (c. 1572). „A nedlouho v Čechách pomeškav, jel s hrabětem Hieronymem Šlikem do Lipska a byl jeho tam praeceptor“ — totiž r. 1573. V Lipsku byl immatrikulován jako Paulus Bressius Gurimenus, S. theologiae doctor et professor collegii IV. Pragae. (*J. V. Šimák*, *Studenti z Čech, Mor. a Slez. na něm. un. v XVI. a XVII. stol.*, Č. Č. M. 1905, str. 525.) — R. 1575 jest Pressius zase v Praze, kde se účastní vynikajícím způsobem sepisování České kofesse. Toho roku je jmenován mezi 4 examinátory při examen pro gradu primo in artibus, které 25. května začato, totiž M. Petrus Codicillus a Tulechova, M. Wenceslaus Zelotinus a Formoso monte, M. Paulus Pressius Gurimenus, et M. Mathias Molesynus Montoslatinus (*Lib. dec.* str. 416), jakož i při jiných příležitostech. Dne 9. října 1575 zvolen děkanem filosofické fakulty, ale vzpěchoval se úřad ten přijmouti a raději zaplatil předepsanou pokutu. Byl však přes to po druhé a pak 13. října po třetí zvolen, načež úřad ten satis difficulter přijal. (*Lib. dec.* str. 418.) Ale již 27. dubna 1576 prosil ve shromáždění fakulty, aby mu bylo dovoleno úřad ten složiti, uváděje důvody. Důvody ty uznány důležitými a spravedlivými, a tak mu vyhověno actis eidem gratiis pro fidei administratione. (*Acta in academia Pragensi* sub ... Decanatu ... M. Marci Moravi Bydžovini ab A. 1567—1584. Rkp. f. 147 a 148.) — Dne 11. června 1577 byl pak v Marburku immatrikulován, kdež hrabě Hier. Schlick o Pressiovi poznamenává: „D. Paulus Pressius, S. Theologiae doctor, olim meus caissimus praeceptor“. (*J. V. Šimák*, *ib.* str. 123.) — Téhož r. 1577 byl činný v Kutné Hoře, „kázal německy havířům u Hory v kostele ...“ (v Náměti), jak vypráví Jan Eneáš dále. „Potom obrátil se do Štýrska ... a tam počal býti panem superintendentem, což nedlouho mu trvalo, nebo za příčinou Concordiae Smidelini téměř s potupou odsud vysazen. Takž se dostal do Moravy, a od P. Jetřicha z Kunovic přijat potom na místo Kyrmezerovo do Brodu.“ O jeho tamní činnosti a poměru k Bratřím srv. dále. — O jeho pobytu ve Štýrsku není nic známo. *Fr. M. Mayer*, Jeremias Homberger (*Archiv f. öst. Gesch.* 1889, str. 203 nsl.) zmiňuje se, že superintendent Homberger ve své Oratio v době té píše, že jeden ze štýrských kazatelů, nechtěje přijmouti Formulí concordiae, odešel na Moravu. Mohl by to býti Pressius. Ale další slova Hombergrova, jež mi laskavě z originálu zaslal pan dvorní rada Dr. J. Loserth ve Št. Hradci, zároveň s další zprávou o Pressiovi a tamním archivu, začež za vše vzdávám vřelý dík, domněnku tu nepřipouštějí, ač-li byl Homberger dobře zpraven. Znějít jeho slova: „Horum unus paucis septimanis post discessum suum in Moravia mortuus est.“ Slova ta se na Pressia nehodí. Také ostatní akta v archivu ve Št. Hradci o Pressiovi mlčí. Co se týče jeho theologického stanoviska, lze uvésti toto. Za sněmu r. 1575 byl Václ. Vřesovcem a jinými prohlášen před stavy „za Kalvína a Sakramentáře“, ale Pressiovu „odpovíání a slovům jest víra dána“. (List Ladislava ml. z Lobkovic Dr. Pressiovi 31. července 1577.)

Kryšpín¹⁾ asi práci písařskou převzal. V pátek po Judica 25. března i členové komise jako ostatní stavové opustili Prahu.²⁾

18. Velkonoční prázdniny. (25. března—1. května.)

Jednání sněmovní na čas přerušeno. Ale v tichosti a v zákulisí pracovalo se dále. Zvláště strana katolická neodpočívala, ale kde kdo uplatňoval svůj vliv proti novoutrakvistům.

Již v době postní biskup Novoměstský,³⁾ císařův kazatel v témž smyslu působil s kazatelny. Vyslanec španělský píše o něm, že

XII. sv. *Br. arch.* f. 330.) Dvě leta na to jeho odpůrci Bratři Vřesovci a Dr. Hedericus v Jihlavě, všichni tři výluční Luteráni, obviňovali jej opět z kalvinismu, pročež mu Lad. ml. z Lobkovic poslal zmíněný list z 31. července 1577. Pressius jej obdržel 10. října 1577 v Náměti u Hory a odpovídá mu ihned v týž den (*ibid.* fol. 330—334), odmítaje toto obvinění a vyznává své učení o večeři Páně ve smyslu mírně luterském ve shodě s Českou konfessí, ohražuje se při tom proti ubikvitě, a prohlašuje, že přestává na slovech prostých Krista Pána, na konfessi Augsburské a na vyznání Českém. Ale později r. 1584 (viz dále) v Uherském Brodě znova byl obviňován z kalvinismu a zwinglianismu od p. Karla z Žerotína. Ohradil se zase proti tomu, ale také ostře odmítl Formulí concordiae Jacobi Andreae a její ztracování, a vložil své tolerantní melanchthonsky-luterské stanovisko, prohlašuje, že „předně a nejvíce všechny učitele evangelické, kteří spolu s námi Krista podle písem věrně hlásají a v něm samém všecko spasení lidské zakládají, obzvláště pak Luterum, Philippum, M. Brentium, Calvinum, Bezam, Walterum, a jiné těm podobné svatě Bohem velice a vysoce osvícené muže, pro spasitelnou pravdu evangelistského učení v knihách a spisech jejich obsaženého tak velice milujeme a ctíme, že jich pro žádné poklesky a nedostatky jejich všetečně a nenáležitě souditi, haněti a potupovati nikoli nemůžeme a nechceme“. (Dopis Dr. Pressia Karlu z Žerotína, v XIV. sv. *Br. arch.*, f. 529—532.) V jeho spisech jsou četná vyznání víry o večeři Páně (XIV. sv. *Br. arch.*, f. 516, 519, 520, 527, 533, 534 etc.), ve kterých se snaží své stanovisko melanchthonsky-luterské orthodoxně projevit, pečuje o to, aby se vyhnul výtce kalvinismu, ale vždy jako odpůrce Andreaeovy Formule concordiae, tedy odpůrce příkrého směru v luterství. Jest zajímavo, že Bratři (*Jan Feltn* ve svém Rozebrání Obrany Sam. Martinia, vyd. 1902, str. 30) o něm praví: „Mezi spisovateli konfessi nejpřednější byl D. Pressius, reformát.“

¹⁾ Crispinus Trzebovinus (z Třebové) dosáhl 7. srpna 1565 baccalaureátu. *Lib. dec.* str. 390 a 391. — *Srv. Sněmy IV.*, 419.

²⁾ Asi v ten čas měl Dr. Crato spor s Václavem Vřesovcem o pravé přítomnosti těla Kristova a o pravém a podstatném jeho účastenství při těch, kdož učí jako Bratři. Dokládá, že doslechl, že na příštím sněmu tento protivník Bratří „multa movere velle“, ale doufá, že nyní, když „in eum hodie scripto quodam repressi et manifeste me vestrarum esse partium ostendi“, od toho upustí. V tom smyslu píše Crato senioru Štefanovi o velkonocích (2 da paschatos). List otištěn *A. Gindelym* ve *Fontes XIX.*, 410. *Srv. tamže* 411. — *Srv. str.* 151 a 152, 3.

³⁾ *Dopis špan. vysl. hraběte de Montagudo* z 28. března 1575. (Opis z zem. arch.) „El obispo de Neustad, que es el predicador del Emperador, predica estos días valerosamente contra la confesión Augustana y nunca menos contemporisó que agora.“

káže velmi mocně proti konfessi Augsburské a nikdy nemírnil se méně než nyní. Císař postní jeho kázání poslouchal, což po dvě leta před tím nečinil, a nelibě nesa jeho útoky, nakázal biskupovi, aby se mírnil v těchto věcech. Ale biskup odvětil, že rozkáže-li mu J. V. znova něco stran jeho služby, je ochoten zřici se svého úřadu a rád se vrátí do své mohučské kanonie. A tak ho císař nechal mluvit, jak chce, a ještě poslouchal jeho kázání, ač prý, dle slov císařovniných, s velmi malou pozorností.¹⁾

Jako jindy tak i v této době v čele veškeré akce proti novoutrakvistům stál nuncius, neúnavně dbalý zájmů církve katolické. Hned koncem března po přerušení sněmu jednal s císařem.²⁾ V první řadě záleželo mu na obmyšleném, jak se vyprávělo, sňatku Rudolfovu s dcerou kurfiřta saského. Nabyv ujištění, že pověsti o takovém spojení mezi Saskem a Rakouskem nejsou prý správné, ač oba dvory jsou velice spřáteleny, hleděl nuncius použití cesty císařovy do Drážďan ke svým účelům. Proto, zmíniv se o přátelském smýšlení saského dvoru, projevil mínění, že by bylo dobře se postarati, aby kurfiřt působil na stoupence Augsburského vyznání v Čechách, na něž prý má veliký vliv, by nečinili na sněmu potíží požadavkům císařovým. Vhodnou zmínkou císařovou snad by kurfiřt se dal k tomu pohnouti, anebo aspoň by takové zakročení předem tak naň působilo, že by aspoň jich nepodporoval a nedoporučel císaři, což jinak lze očekávati. Jistě se odváží žádati ho o zakročení, kryjící se všichni pod jmenem konfessionistů, ač větším dílem jsou to Pikarti, stanovisku kurfiřtovu na nejvyšší odpor, tak že by se jich neměl ujímati. Proto by takové zakročení předem nijak neškodilo. Ale císař³⁾ odvětil, že by kurfiřt jistě jim nevyhověl, a že také není císaři

¹⁾ Do té doby spadá přísný dekret císařův z 30. března 1575 proti Josuovi Opitzovi, kazateli stavů dolnorakouských, vášnivému Flaciánovi. Císař žádal, by stavové jej propustili pro jeho prudké výpady proti jinověrcům. Ale dolnorakouští stavové ujali se ho a to tím spíše, ježto podobně smýšleli. *V. Bibl.* Die Einführung etc., str. 9.

²⁾ *List nunciův* ze 27. března 1575 do Říma. *Arch. Vat. Nunz. Germania* 72 pp. 127—132. Opis v zem. arch. král. čes.: „Et havendole io detto, poiche è tanto amico di S. Mtà, che potrebbe operare, che questi della confessione Augustana di Bohemia, con i quali tiene grandissima auctorità, non le diano molestia in questa dieta, nè impedischino le contributioni che dimanda, però, quando la Mtà Sua se ne lasciasse intendere, forse che lo farebbe o almeno quest' uffitio servirebbe per pre-occuparlo, che non raccomandasse costoro a S. Mtà, come si può dubitare, ancorch' essendo questi per la maggior parte Picardi contrarissimi ad esso Duca, non dovrebbe tenere alcuna protezione di loro, pur coprendosi tutti sotto questo nome di confessionisti, ardiranno di cercare l'intercessione sua, talche l'anticipare non potrebbe nocere niente.“

³⁾ *List nunciův* ze 27. března: „S. Mtà rispose, ch'il Duca di certo non haverebbe lor dato alcun favore, nè manco occorreva servirsi di lui, sperando che senza questo otterremo l'intento nostro, vedendosi fra questi heretici grandissima confusione et discordia, negando i Picardi apertamente di voler la confessione Augustana, et che già le cose cominciavano a passar bene, havendole hora concesso una mezza contributione secondo la tassa vecchia...“

jeho pomoci potřebí, ježto i bez ní dojde svého cíle. Jeť mezi haeretiky velký zmatek a nesvornost. Pikarti zjevně odmítají Augsburské vyznání a vše se tak obrací k dobrému. Poloviční daň již je povolena a nyní bude jednáno o předlohách císařových, a s tou podmínkou je tento sněm odložen na čtvrtý týden po velkonocích. I císař i nuncius viděli patrně v nesvornosti stavů v otázce náboženské přední podmínku svého úspěchu.

Sám papež v době velikonoční ve smyslu usnesení německé kongregace z 8. dubna¹⁾ zakročuje mocně proti snahám novotrakvistův a naléhá přímo na císaře svým dopisem ze dne 9. dubna. Píše: ²⁾ „Jsme přesvědčeni, že nezrušíš přísahy, kterou jsi tenkrát, když jsi dosáhl toho trůnu, svatosvatě přísáhl, slibuje, že žádné novoty v náboženství nedopustíš, — a že předobře pamatuješ, co jsi nám skrze našeho nuncia byl slíbil. Jak vidíš, jedná se o věc převelikou, totiž o svaté náboženství. A proto mimo to, co jsme s Tvým Veličenstvím o této věci jednali skrze dopisy a našeho nuncia, vybízíme a zapřísáháme v Pánu, abys věc Kristovu s největší vytrvalostí hájil.“ Spolu píše arcibiskupu v Pražském³⁾ v též den, projevuje „nesmírnou radost, jakou prý jej naplnily zprávy nunciovy o přeslavných činech a svrchované ochotě, vytrvalosti a horlivosti arcibiskupově v potírání požadavků haeretiků spolčených proti Bohu a Kristu a v ochraně katolické víry“ a pobízí jej, aby věrně vytrval. Také nejvyššímu purkrabímu Vilému z Rožmberka⁴⁾ píše papež, projevuje mu svou radost z jeho horlivosti a věrnosti v ochraně katolické víry a v potírání snah kacířských, a vybízí jej tak k tím větší horlivosti. A nad to píše i bavorskému vévodovi Albertovi,⁵⁾ žádaje

¹⁾ Srv. otisk protokolu kongregace té z 8. dubna (*W. E. Schwarz, Zehn Gutachten etc., 1891, str. 108*): „1. De petitionibus haereticorum in Pragensi dieta imperatori oblati. Scribendum imperatori efficaciter, ut nolit aditum praebere haereticis ad perturbandum Bohemiae regnum illis audiendis et fortasse exaudiendis, quod non sine maxima animarum pernicie et etiam rerum temporalium iactura fieri posset. 2. Non debere illum recedere a promissis in iure iurando firmatis et a regni constitutionibus. 3. Curandum, ut idem exponatur imperatori per oratorem regis catholici (t. j. španělského) et scribatur per Illmum. cardinalem Madrutium (Ludvík, kardinál Madrucci, biskup Tridentský). 4. Agendum idem cum duce Bavariae et archiducibus Austriae. 5. Scribendas esse omnes rationes nuntio, quibus moveri possit imperator, ut eas illi suggerat. 6. Mittendum esse tabellarium.“ Ve smyslu tohoto usnesení také bylo přesně jednáno.

²⁾ *Theiner, Annales II., 7*: „persuasum habemus, te . . . haereses penitus odisse, nequa ulla ratione velle . . . violare iusjurandum id, quod tunc, cum istud regnum adeptus es, sanctissime jurasti, nihil te de religione novari passurum, optimeque meminisse, quod nobis per nuncium nostrum pollicitus fueris . . . Maxima, ut vides, de re agitur, nimirum de sancta religione . . . Itaque praeter ea, quae cum Tua Majestate hac de re et per litteras et per nuncium nostrum egimus, hortamur atque obsecramus in Domino, ut Christi causam constantissime tuearis.“

³⁾ *Ibidem str. 8.*

⁴⁾ *Ibidem str. 8*: „In communi bonorum gaudio de tua virtute et constantia in catholica fide semper tuenda, inque impiorum haereticorum conatibus frangendis summum ac singulare est nostrum gaudium.“

⁵⁾ *Ibidem str. 9.*

ho, by povzbuzoval i císaře i Viléma z Rožmberka k vytrvalosti, ač má naději, že císař přísahu¹⁾ nezruší.

Dopisy papežské jistě se neminuly účinku. Aspoň bavorský vévoda 23. dubna podává papeži zprávu,²⁾ že ihned dopsal Vilému z Rožmberka a že i o Maximiliánovi je dobré naděje. Je zřejmo, že papež nasadil všechny páky a uvedl je v pohyb, aby jen císaře zdržel od všelikých ústupků haeretikům.

Abys však císař příliš nebyl pro protestantismus nadšen, o to pečovali vedle papeže o těchto velikonočních prázdninách i vládnoucí evangelické kruhy v Sasku znamenitě. Císař odebral se totiž po velikonočních svátcích v pátek dne 8. dubna³⁾ s císařovnou a svými syny Rudolfem a Arnoštem, Matyášem a Maximiliánem — a to od Litoměřic po lodi — do Drážďan k návštěvě saského kurfiřta Augusta, na jehož přátelství císaři záleželo. Jednal se o blížící se volbu Rudolfovou za německého krále, ne-li také o jeho sňatek. Také⁴⁾ kurfiřt braniborský, administrátor magdeburský, kníže anhaltský a vévoda lehnický byli přítomni. Císaře provázeli z vyslanců jediné španělský,⁵⁾ aby volbu Rudolfovou doporučoval a kurfiřta požádal, by Viléma Oraňského napomenul k pokoji. Císaře provázeli tajní radové, oba dvorští radové, president dvorské komory Reichardt Strein, dále Heinrich ze Starnbergu, Friedrich Prunners, Karel Stein, komorník, jakož i nejvyšší kancléř král. českého Vratislav z Pernštejna s dcerou a málo ještě jiných. Vyslancem benátský nejel s císařem, ale dává o cestě předem do Benátek zprávu, že se bude také jednati, jak se domnívá, o Rudolfov sňatek s dcerou kurfiřtovou, přes to, že papež a Španělsko jsou proti tomu. Neboť císař prý by tím získal oblibu v celém Německu, všechny Luterány by si naklonil, Rudolfovi by zajistil následnictví v říši a Arnoštovi v Polsku a upokojil by i Nizozemsko vlivem saským. Již před tím⁶⁾ o novém roce 1575. Vilém z Rožmberka z uložení císařova odebral se do Drážďan, aby urovnal cestu. Nyní císař sám se svým dvorem jede navštívit kurfiřta.

V Drážďanech konány k počtě hosta, jenž tu pobyl od 12. do 18. dubna, mnohé slavnosti. V zámku čtena byla dvakrát denně

¹⁾ Totiž přísahu „nihil se de religione novari passurum, sui denique similem futurum.“

²⁾ *Ibidem str. 9.*

³⁾ *Václ. Březan, Život Viléma z Rožmberka 215—216*, uvádí sobotu 9. dubna jako den odjezdu a sobotu 23. dubna jako den návratu. Ale srv. mnich. stát. arch. Rel. act. fasc. VI. fol. 8a dle *Hopjena* str. 383.

⁴⁾ Zpráva v mnich. stát. archivu f. VI. f. 8a otištěna u *Hopjena* 383, 384. — Zpráva knížete Joachima Arnošta anhaltského hraběti Arnoštu hennebergskému: Die zu Dresden in April 1575 zu Ehren des Kaisers Max. II. veranstalteten Festlichkeiten, uveřejňuje *G. Brückner, Archiv für sächs. Geschichte* 1866, IV., 225 etc. — *J. F. A. Gillet, Crato v. Crafftheim I., 1405 atd.* — *Joh. Janssen, Geschichte des deutschen Volkes IV., 364—367.*

⁵⁾ Zpráva benát. vyslance Vincence Trona ze 4. dubna 1575 (*G. Turba, Venetianische Depeschen vom Kaiserhofe, str. 562—565*).

⁶⁾ *V. Březana, Život Vil. z R., str. 212, 214, 215.*

mše¹⁾ a mnozí dvořané kurfiřtovi byli přítomni, klečící. Španělský vyslanec všelijak vyznamenáván. Vedle této zdvořilosti ke katolickým osobnostem tím nápadnější bylo současné kaceřování směru melanchthonského a kalvínského výlučně luterským dvorem. Krátce před tím, 16. března, tajný rada Craco byl ve vězení k smrti utýrán. Zef Melanchthonův Dr. Peucer trpěl ve vězení. Císař, jenž sice proti kalvinismu byl rozhodně zaujat, ale Melanchthonovu směru myšlenkově nebyl daleký a Peucera osobně znal, na prosbu Dr. Cratona chtěl se u kurfiřta přimluvit za Peucera, žádaje o jeho propuštění, že prý jej chce do svých služeb přijmouti. Ale kurfiřt odvětil, že ho nemůže propustiti, chce prý jej donutiti, aby se obrátil. Císař odvětil na to: „To si neosobuji; nad svědomím nemám moci.“

Tento svrchovaně nesnášlivý duch dával ráz i samé slavnosti. Dvorský kazatel saský kazatelny mluvil o kalvínské zběři a o prokletém Bezovi.²⁾ Na konec pak před odjezdem císařovým večer vypálen velkolepý ohňostroj, při němž mezi jinými symbolickými figurami byl znázorněn Herkules-Augustus, jak ničí hydru kalvinismu.

S jakými asi myšlenkami odjel císař v pondělí 18. dubna z Drážďan, aby se v sobotu 23. dubna³⁾ vrátil do Prahy?⁴⁾

¹⁾ Gillet, Crato I., 465.

²⁾ Císař se neúčastnil těchto evang. bohoslužeb prý pro chorobu. (Zpráva kníž. anhalt. 234, 239.)

³⁾ Srv. zprávu mnich. archivu u Hopfena str. 383 a zprávu Hub. Langueta v Epist. secr. str. 81 ze dne 25. dubna 1575: „Nudius tertius sub horam quartam vespertinam Imperator rediit hic salvus...“

⁴⁾ Dne 30. dubna císař z Prahy vydává pak nařízení, by visitovány byly kláštery v Dolních Rakousích, a píše Leonhardu z Harrachu staršímu a projevuje mu svou nelibost, že v městě Brucku n. L. má faráře, který nejen odstranil mši se všemi ceremonii, ale také „auf den katholischen Gottesdienst, Ceremonien etc. schmählt und die Leute ohne Ohrenbeichten, nachdem er sie nur im Ganzen absolviert, zur Kommunion lässt.“ I žádá, aby se vši přisnosta zakročil proti tomuto evang. faráři. (Hopfen 384, 402.)

Druhý sněm (2. května—7. července).

19. Změněné stanovisko Bratří. (2. a 3. května.)

Po návratu císařovu do Prahy očekáván byl zase příjezd stavů, kteří počátkem května měli se sejíti ke sněmu, aby v prvé řadě opět jednali, jak se všeobecně očekávalo, o otázce náboženské.¹⁾ Císař v ten čas měl vedle sněmovního jednání ovšem ještě mnoho jiných starostí, zvláště ve věcech uherských a polských.²⁾ Nad to pak sám, právě když se stavové shromažďovali do Prahy, onemocněl obvyklou svou chorobou, jež však tentokrátě naň dolehla zvláště těžce v noci z 2. na 3. května a soužila jej skoro po 12 dní.³⁾ Z té příčiny císař po celý ten čas téměř nijak nezasahoval do sněmovního jednání, a stavové evangeličtí měli značnou volnost. Proto mohli se zcela nerušeně a skoro výhradně⁴⁾ věnovati otázce náboženské pro ně tak velice důležité.

Dne 2. května,⁵⁾ v pondělí po sv. Filipu a Jakubu, sjeli se stavové k sněmu,⁶⁾ a členové komise se již 3. května dohodli, aby hned zítra o 6. hodině se sešli v radnici malostranské.

¹⁾ Hub. Languetus, v listu z 25. dubna 1575 (Epist. secr. str. 81): „Ordines . . . ut audio, denuo incipient convenire secunda die proximi mensis et suam actionem de religione persequentur“.

²⁾ Hub. Languetus v listu z 3. května 1575 (Epist. secr. str. 85).

³⁾ Hub. Languetus oznamoval 3. května (Ep. secr. 85): „Superiore nocte imperator graviter laboravit a calculo, ita ut nihil plane dormiverit. Verum post ortum solis quievit ad horas tres, et post somnum melius habuit quam antea. Nondum calculum eiecit.“ Dne pak 14. května (tamže, str. 89): „Imperator quidem melius se habet quam superioribus diebus, sed tamen nondum eiecit calculum, et propterea fere singulis diebus vectatur extra arcem, ut eum concutiat et commoveat, quo facilius eiciatur.“ Teprve 16. května (tamže str. 88) může oznámiti: „Imperator nudius tertius tandem eiecit calculum, qui eum tam diu torserat, quo, ut audio, nullum maiorem antea eiecit.“ Zprávy tyto měl Languetus asi od Dra Cratona.

⁴⁾ Sixt se zmiňuje (Sněmy IV., 331—333) v té době vedle jednání o otázkách náboženských toliko o jednání „strany chudých žebravých lidí, aby po ulicích nežebrali a opuštění nebyli“, jakož i „strany drahot v městech Pražských“.

⁵⁾ Sixt, Sněmy IV., 331. — Bratr. diar., Sněmy IV., 417. Dialektum o II. sněmu píše Ond. Štefan.

⁶⁾ Sixt, ib.: Pán z Rožmberka, pan nejvyšší hofmistr, a pan sudí ještě se byli nesjeli k sněmu, ale o několik dní později. Pan sudí přijel ve čtvrtek 5. května.